

ΑΠΟ ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝ ΦΙΓΑΛΕΙΑΤ

ΝΑΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Είχον λήξει οι σχολικοί άγώνες τῆς Ὀλυμπίας, ή εύτυχης τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας κ. Στάθη ξυπνευσις. Ή ιαχή, αἱ ζητωκραυγαὶ, τοῦ ἔθνικοῦ ὕμνου αἱ ἐπὶ τοῦ Κρονίου ἀπηχήσεις, αἱ ὅποιαι μετὰ δέκα πέντε αἰώνων πάροδον, ἀντῆχησαν παρὰ τὰ ἑρείπια τὰ ιερὰ τῆς Ἀλτεως, ὡς θριαμβευτικὴ κραυγὴ ἀναστάσεως τῶν ἀγώνων, εἴχον σιγήσει.

"Ολα ἔκεινα τὰ πλήθη, ἀτινα εἴχον σωρεύσει ἐκεῖ παλμοὶ ιεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, εἴχον ἔξαφανισθῇ· καὶ ἡ Ἀλτις ἀνέκτησε καὶ πάλιν τὴν σεμνήν, τὴν γόνοσσαν αὐτῆς ἑρημίαν.

Ἐμείναμεν μόνοι ἔκει μετὰ τοῦ κ. Π. Καθαδία, ὁ κ. Ιερώνυμος Στάτης καὶ ἔγω, φιλοξενούμενοι ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἡμῶν ἀρχαιολόγου, εἰς κοιτῶνα τοῦ μουσείου τῆς Ὀλυμπίας.

Ἐπρόκειτο τὴν ἐπιοῦσαν νὰ ἀναλάβωμεν πορείαν ἐπίπονον καὶ μακράν, δωδεκάρων ἐπὶ ἵππων πορείαν, πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας ἔργου τοῦ μεγάλου τοῦ Παρθενῶνος ἀρχιτέκτονος, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, τὸν ὄποιον ἡγειραν οἱ Φιγαλεῖς εὐγνώμονες εἰς τὸν θεόν, λυτρωτὴν αὐτῶν ἀπὸ δεινοῦ λοιμοῦ, δοτις ὑποτίθεται ὅτι ἦτο δεύτερος μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου περιγραφέντα, ἐνσκήψας κατὰ τὸ 420 π. Χ.

Μὲ ἐγρήγορεν ἐκ τῶν προτέρων ἡ ἀρχαιολογικὴ αὕτη ἐκδρομὴ, καὶ διότι χάριν ταύτης θήλωμεν διέλθει θαυμάσια τῆς Ἡλείας καὶ τῆς Ὀλυμπίας τοπία, καὶ διὰ τὸ δυσπρόσιτον καὶ ἔρημον τῆς θέσεως ταύτης, ἐφ' ἣς ἡγειρε τὸ ἀριστοτεχνημα αὐτοῦ τοῦτο ὁ Ἰκτίνος. Τόσον δυσπρόσιτον καὶ τόσον ἔρημον, ὥστε ὁ περικαλλῆς ναός, ὁ ἐν τόσῳ ἐπιφανεῖ θέσει, ἐπὶ μακροὺς αἰώνας ἡγνοεῖτο· εἴχεν ἐπικαθῆσει ἐπ' αὐτοῦ τὸ ζοφώδες νέφος τοῦ μεσαίωνος· ἡ ἐρήμωσις τῶν μερῶν ἔκεινων κατὰ τοὺς δουλικοὺς χρόνους τὸν εἶχε προφυλάξει· ἀπὸ βεβίλων ὄφθαλμῶν. Οὔτε οἱ Φράγκοι κατακτηταί, οὔτε οἱ Τούρκοι τὸν εἴχον ἀνακαλύψει· καὶ μόνον πρὸς μεγάλην τοῦ ἔθνους ἀτυχίαν, κατὰ τὸ 1765 ὁ Γάλλος Βποσέ,

περιηγούμενος τὴν Πελοπόννησον εὑρέθη τυχαίως πρὸ τῶν ἐκπάγλων αὐτοῦ ἐρειπίων. Ἀπὸ τούτου δὲ βραδύτερον ἐγνώρισε τὸν ναὸν τοῦτον περιηγούμενος τὴν Ἐλλάδα καὶ ὁ Ριχάρδος Σάνδλερ, θεολόγος ἐξ Οξωνίας.

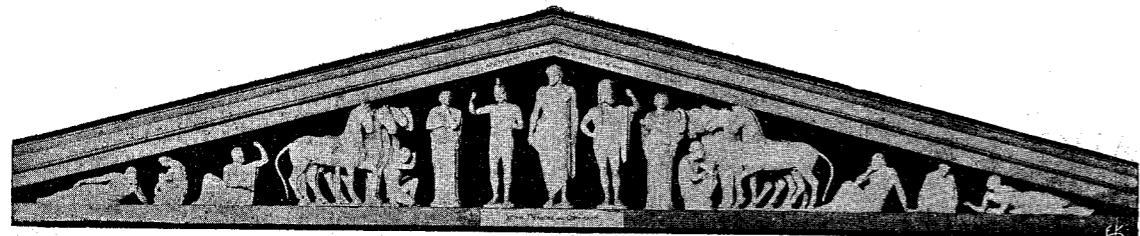
"Ἐκτοτε καὶ διὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, ὅπως καὶ διὰ τὸ ἔτερον τοῦ Ἰκτίνου δημιούργημα τὸν ναὸν τῆς Παρθένου Θεοῦ, ἡ αὐτὴ ἐπεφυλάσσετο μαύρη τύχη. Διότι οὐχὶ ἐνὸς ἀλλὰ πολλῶν Ἐλγίνων καὶ οὗτος μετ' ὅλιγους χρόνους ἐγένετο λεία.

Εἶχεν ὄρισθη ἡ ἐκκίνησις ἡμῶν ἀπὸ τοῦ μουσείου τῆς Ὀλυμπίας διὰ τὴν τρίτην τῆς πρωίας ὥραν.

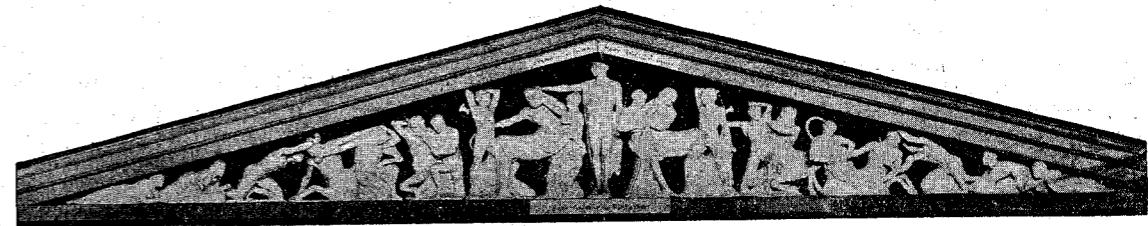
"Ο ὑπνος τὴν νύκτα ἔκεινην ἔφευγε τὰ βλέφαρα. Εἴναι πολὺ δύσκολον νὰ κοιμηθῇ τις ὅταν εἰς τοῖχος τὸν χωρίζῃ ἀπὸ τοῦ Πραξιτέλους τὸν Ἐρμῆν, ἀπὸ τοῦ Παιωνίου τὴν ἀπρόσιτον σύλληψιν, τὴν Νίκην, ἀπὸ τὰς μετόπας καὶ τὰς ἀετώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, καὶ ὅταν ἐτοιμάζεται δι' ἔτερον ἀρχαιολογικὸν προσκύνημα δῆι μικροτέρας γοντείας.

"Ἀπὸ τὴν δευτέρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρας οἱ κωδωνίσκοι τῶν ἵππων καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πλήγματα τῶν ὄπλων αὐτῶν ἀνήγγελον ἔξωθεν τοῦ μουσείου, διτὶ ἐπλησίασεν ἡ ὥρα τῆς ἐκκίνησεως.

"Πρὸ ταύτης θήλησα καὶ πάλιν νὰ πλανηθῶ ἐν τῷ μουσείῳ εἰς ὕστατον εὐσεβεῖς προσκύνημα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡμίθεων, τοὺς ὄποιους ἐδημιούργησε τοῦ Πραξιτέλους, τοῦ Παιωνίου καὶ τοῦ Ἀλκαμένους ἡ συίλη. "Οσον καὶ ἀν εἴναι εὐχερής ἡ ἐπάνοδος εἰς τόπους, οἱ ὄποιοι ἡσκησαν ἐφ' ἡμῶν γοντείαν ἀκατανίκητον, δοσον καὶ ἀν ἐξαρτᾶται ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν νὰ τοὺς ἐπανίδωμεν καὶ πάλιν, αἰσθημά τι ἀόριστον πόνου συνέχει τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἀποχωριζόμεθα ἀντικειμένων, ἐφ' ὃν καθηλώθη οὕτως εἰπεῖν μέρος τῆς ὑπάρξεως μας, τὰ ὄποια περιέβαλε μετὰ θαυμασμοῦ ἡ διάνοια καὶ ἐνηρχαλίσθη μετ' ἀγάπης θερμῆς ἡ καρδία. "Η ἴδεα

Ανατολικόν δέτωμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ολυμπίου Διός.

Δυσμικὸν δέτωμα.

δι πανύστατον φέρεται πρὸς αὐτὰ τὸ βλέμμα, δι τὴν ἡ αὔριον δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς, κατάρχει τότε ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιβλητικὴ καὶ κυρίαρχος.

Εἶχε τι τὸ ἔξαιρετικῶς παράδοξον τὸ προσκύνημα ἑκεῖνο τῆς αἰθούσης τοῦ ὄλυμπιακοῦ μουσείου κατὰ τὴν τρίτην μεταμεσονύκτιον ὥραν.

Ἐθάδιζον κρατῶν εἰς τὴν χειρα λαμπτῆρα ἀντανακλαστικόν, διὰ τοῦ ὅποιου ἐφώτιζον τὰς ἐπτάγλους μορφὰς τῶν μαρμάρων, εἰς δὲ ἐνεψύσησε ζωὴν αἰώνιου ἀθανασίας ἡ Τέχνη. Τὰ βήματά μου, ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἐρημίᾳ καὶ τῇ σιγῇ ἐκρότουν βαρέα ώς ἐπὶ τῶν πλακῶν ἐρημοκλήσιου, ἐνῷ ἔβαινον ἀκροποδητεί.

Τὸ φῶς τοῦ λαμπτῆρος ἐνηγκαλίσθη ἐκ περιτροπῆς τὰ ἀετώματα, τὰς μετόπας, τοῦ Παιωνίου τὴν Νίκην, τοῦ Πραξιτέλους τὸν γλυκύτατον θεόν.

Καὶ παρήλαυνον ἐνώπιόν μου ἀπὸ τῶν ἀετώμάτων λευκαὶ προσβολαὶ εἰκόνων ἀσύλληπτων, τοῦ Διός ἡ θεία μορφὴ καὶ ὁ «Οἰνόμαος ἀριστερὴ τοῦ Διός ἐπικείμενος κράνος τῇ κεφαλῇ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡ Στερόπη, ἡ τοῦ Ἀτλαντος θυγάτηρ». Καὶ ἐνοκλάζει πρὸς αὐτῶν ὁ Μυρτίλος, παρὰ τοὺς ἵππους τοὺς θυμοειδεῖς τοῦ ἀρματος τοῦ Οἰνομάου. Δεξιόθεν τοῦ ὑπάτου τῶν θεῶν, ὁ γενάρχης τῆς Πελοπονήσου, ὁ Πέλοψ, μεγαλοπεπῶς εὔκαμπτος καὶ κάλλιστος νεανίας, ἐγείρεται παρὰ τὴν γλυκεῖαν Ἰπποδάμειαν, τὸν πόθον τῶν ὄνειρων τοῦ, ἡτὶς ἴσταται σύνους, ἀφοῦ τοῦ πατρὸς μόνον ὁ θάνατος ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐκεῖνῳ ἀγῶνι θὰ δώσῃ αὐτὴν γέρας εἰς τὸν Πέλοπα. Καὶ τούτου οἱ ἵπποι παρεμβάλλονται σφριγγοὶ· καὶ τούτου οἱ ἵπποκόμοι ἀναμένουν τὴν στιγμήν, καθ' ἓν θὰ τοὺς ζεύξουν εἰς τὰ ἄρματα τὰ πολεμικά. Καὶ θεῶνται τὰς προετοιμασίας τῆς ἐγγύζουσης θανασίμου πάλης ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ ἀετώματος οἱ γλυκύτατοι τῆς Ολυμπίας ποταμοί, ὁ Ἀλφειὸς εὐρύτερονς καὶ ἰσχυρὸς ἀνήρ, πρηνῆς ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν ἀγκώνων, καὶ ὁ Κλαδέος, γλυκὺς καὶ εὔσωμος νεανίας, ὑπεγείρων τὴν ωραίαν μορφὴν τῆς οἰστρηλάτου ταύτης συλλήψεως τοῦ παλαιοῦ τούτου Μιχαὴλ Ἀγγέλου τῶν καλῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων.

Αφῆκα τότε τὴν ἀριστερὰν τῆς αἰθούσης πλευρὰν καὶ ἡ φαντασμαγορία τοῦ ἀετώματος τοῦ Παιωνίου ἐσθέσθη.

Πρὸς δεξιὰ περιέφερα τὸ φῶς ἐπὶ ἄλλων τραγικώτερων παραστάσεων τοῦ δυσμικοῦ ἀετώματος. Ἐδῶ τὰ συμπλέγματα συμφύρονται μετ' ἀσυλλήπτου τόλμης καὶ ζωῆς. Οὐ Αλκαμένης διέγραψεν ἐδῶ εἰς τῶν Κενταύρων καὶ τῶν Λαπιθῶν τοὺς ἀγώνας δραματικωτάτην τὴν σύνθεσιν. Ήρεμος ἐν τῷ κέντρῳ ὁ Ἀπόλλων, δεσπόζων γαλήνιος τῆς τρομερᾶς συρράξεως, ἔκτεινε τὴν δεξιὰν εἰς τοστασίαν τῶν ἀδικουμένων. Η στάσις καὶ μόνη τοῦ θεοῦ προαγγέλλει τῶν Κενταύρων τὴν ἥτταν. Καὶ παρατάσσονται ἐκατέρωθεν τὰ συμπλέγματα πλήρη δυνάμεως καὶ ἐν ποικιλίᾳ τολμηροτάτων πλαστικῶν στάσεων. Ο Θησεύς, ὁ Πειρίθους, ἡ Δηιδάμεια, ὁ Εύρυτίων, γυναῖκες καὶ ἔφησι ἀμυνόμενοι κατὰ τῆς λυσσώδους τῶν Κενταύρων ἐπιθέσεως, ἀποτελοῦν ἐν ἀσύλληπτῳ καλλιτεχνικῷ συμφρυμῷ συνθέσεις οὕτω ζωντανάς, ώστε νομίζει τις ὅτι παρίσταται εἰς τὴν τρομερᾶς ἀγρίαν σκηνήν, ὅτι πλήττει τὴν ἀκοήν, τοῦ Πειρίθου ὁ πέλεκυς καταφερόμενος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Εύρυτίωνος, ὅτι ἐνωτίζεται τὸν κρότον τῶν ὄπλων τῶν τερατωδῶν Κενταύρων.

Μετὰ τὰ ἀετώματα ἐστράφην πρὸς τὴν κατὰ μέτωπον παράστασιν. Δὲν ἔχει πλέον μορφὴν τοῦ Παιωνίου ἡ Νίκη. Η μορφὴ τῆς ἀπεστράφη ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος· τίς ἡξεύρει ποῦ, εἰς ποίαν πρόσχωσιν τοῦ Κλαδέου ἡ τοῦ Ἀλφειοῦ κρυπτομένη, διὰ νὺν εὑρεθῆ ποτε εἰς ἄλλους καλλιτέρους χρόνους. Άλλα τὴν ἀναπαριστῶ διὰ τῆς φαντασίας τὴν ἀρρενωπὸν τῆς Νίκης μορφήν, ἀπὸ τῆς ἀνεκφράστου ἐντάσσεως τῆς ζωῆς, ἦν διαπνέει τὸ σῶμα τὸ σφριγγόλον, τὸ ὅποιον δὲν καλύπτει, ἀλλ᾽ ἀναδεικνύει ζωντανώτερον ὁ πέπλος ὁ δωρικός· τὴν ἀναπαριστῶ τὴν ωραίαν μορφὴν τῆς οἰστρηλάτου ταύτης συλλήψεως τοῦ παλαιοῦ τούτου Μιχαὴλ Ἀγγέλου τῶν καλῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων.

Καὶ ἥλθον ἔπειτα εἰς προσκύνημα τοῦ θεοῦ,

τοῦ ὅποιου διέσωσεν αἰώνιον τὸ κράτος ὁ Πραξιτέλης, ἐνανθρωπίσας αὐτὸν ὑπὸ μορφήν, ἡτὶς ἔχει τὸν χαρακτῆρας μόνον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν ἐκφρασιν καὶ τὴν ψυχὴν θεοῦ. Τὸ πλάνον, τὸ γοητευτικόν, τὸ φεμβώδες μειδίαμά του ὑπὸ τὸ παλλόμενον φῶς ἐνεψυχώθη εἰς ζωὴν ἀνέκφραστον. Ἐνόμιζον ὅτι ἔδιεπον διαστελλόμενα τοῦ θεοῦ τὰ χεῖλη, εἰς τὸ μειδίαμα ἐκεῖνο, ἡ γλυκύτης τοῦ ὅποιου ἡ ἰδεώδης οὐδέποτε ἐνεγύθη ἐπὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς.

Ρίπτων τελευταῖον βλέμμα εἰς τὰς μετόπας τοῦ ναοῦ τοῦ Ολυμπίου Διός, ὃν ἄγνωστοι οἱ γλύπται, αἴτινες ἡσαν ἐντετειχισμέναι μεταξύ τῶν τριγλύφων τῆς ζωοφόρου καὶ τὰς ὅποιας σκέπει σῆμερον ἡ αἰθουσα αὐτη, προσέβλεψα μετὰ μεγαλειτέρου πόνου μετόπας. . . γυψίνους.

Εἶναι οἱ ἐν τῷ ἐλληνικῷ μουσείῳ τῆς Ολυμπίας αὐτοί τοις τὰς ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀτινα ἐκινδύνευον ὑπὸ αὐτοὺς πάσαν καταστροφήν, καὶ ὅτι οὐδὲ πόρρωθεν κατὰ τὸ 1811 καὶ 1814 ἐπιστευον οἱ ξένοι εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν αὐθυπαρξίαν τῆς Ἑλλάδος.

Άλλ' ἡ σύλησις τῶν μετόπων τοῦ ναοῦ τοῦ Ολυμπίου Διός ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐγένετο ὑπὸ δροῦς ἀσυγκρίτως πλέον ἀσυγγρώστους. Η Ἑλλὰς μετὰ τὸν ἔνδιον αὐτῆς ἀγῶνα εἶχεν ἀνακτήσει τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς αὐθυπαρξίαν, ἀνεγνωρισμένην πλέον ὑφ' ὄλοκλήρου τῆς Εύρωπης. Διστυχῶς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸν ἐλευθερωτὴν στρατὸν τοῦ Μαιζών παρηκολούθησε μετὰ καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν ἐπιτροπὴ ἐξ ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Αμπέλ Μπλουέ. Η ἐπιτροπὴ αὕτη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Δουβούων ἐνήργησεν ἐπὶ τινα χρόνον πυρετώδεις ἀνασκαφῶν τούτων τὰ εὐρήματα ἀπέστειλεν εἰς τὸ Λούθρον. Ο κ. Κάρολος Διλ (Ch. Diehl) ἀρχαῖος τρόφιμος τῆς παραστάσεως τῆς ὁποίας είναι ἀπρόσιτος ἡ καλλιτεχνικὴ χάρις, ὑπῆρξε παράδοξος ἡ τύχη. Καὶ ἐπὶ τῆς μετόπης ταύτης, ως εἰς τὰς πλείστας παραστάσεις τῆς Ολυμπίας οἱ θεοὶ καὶ οἱ ήρωες λαμβάνουν τὴν μορφὴν τῆς πρώτης νεότητος. «Οπως ὁ Ηέλοψ, οὗτος καὶ ὁ Ήρακλῆς παρίσταται ἐν αὐτῇ νεανίας, ἡ δὲ θεά τῆς φρονήσεως, δῆλος ὡς ἡ σοθιάρα θεός ἡ φέρουσα τὸ κράνος καὶ τὸν θώρακα, ἀλλ' ἀφελής τις παιδίσκη καθημένη ἐπὶ βράχου, μὲ τοὺς πόδας ἐρειδόμενους ἐπ' αὐτοῦ, μετὰ κάρμψιν τοῦ γονάτων ἀνεκφράστου χάριτος καὶ στρέφουσα

μετὰ περιεργείας παιδικῆς τὰ βλέμματα πρὸς τοῦ ἥρωος τὰ θηράματα.

Εἶναι παράδοξος ἡ ιστορία τῶν ἐξορίστων τούτων μετοπῶν.

Η σύλησις τοῦ Παρθενώνος ὑπὸ τοῦ Ἐλγίνου, καὶ ἡ τῶν ναῶν τῆς Αιγίνης καὶ τῆς Φιγαλείας ὑπὸ Ἀγγλογερμανικῆς ἐταιρείας, ἡ ὅποια ἤνωνεν ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀρχαιολόγους καὶ ἀρχαιοκαπήλους, ἔχουν τούλαχιστον ὑπὲρ ἐκυρώθη ἐλαφρυντικὴν περίπτωσιν, ὅτι ἐτελέσθησαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅτι οἱ Τουρκοί οὐδὲμίαν ἀπέδιδον σημασίαν εἰς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀτινα ἐκινδύνευον ὑπὸ αὐτοὺς πάσαν καταστροφήν, καὶ ὅτι οὐδὲ πόρρωθεν κατὰ τὸ 1811 καὶ 1814 ἐπιστευον οἱ ξένοι εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν αὐθυπαρξίαν τῆς Ἑλλάδος.

Άλλ' ἡ σύλησις τῶν μετόπων τοῦ Ολυμπίου Διός ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐγένετο ὑπὸ δροῦς ἀσυγκρίτως πλέον ἀσυγγρώστους. Η Ἑλλὰς μετὰ τὸν ἔνδιον αὐτῆς ἀγῶνα εἶχεν ἀνακτήσει τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς αὐθυπαρξίαν, ἀνεγνωρισμένην πλέον ὑφ' ὄλοκλήρου τῆς Εύρωπης. Διστυχῶς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸν ἐλευθερωτὴν στρατὸν τοῦ Μαιζών παρηκολούθησε μετὰ καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν ἐπιτροπὴ ἐξ ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Λούθρον. Ο κ. Κάρολος Διλ (Ch. Diehl) ἀρχαῖος τρόφιμος τῆς παραστάσεως τῆς ὁποίας είναι ἀπρόσιτος ἡ καλλιτεχνικὴ χάρις, ὑπῆρξε παράδοξος ἡ τύχη. Καὶ ἐπὶ τῆς μετόπης ταύτης, ως εἰς τὰς πλείστας παραστάσεις τῆς Ολυμπίας οἱ θεοὶ καὶ οἱ ήρωες λαμβάνουν τὴν μορφὴν τῆς πρώτης νεότητος. «Οπως ὁ Ηέλοψ, οὗτος καὶ ὁ Ήρακλῆς παρίσταται ἐν αὐτῇ νεανίας, ἡ δὲ θεά τῆς φρονήσεως, δῆλος ὡς ἡ σοθιάρα θεός ἡ φέρουσα τὸ κράνος καὶ τὸν θώρακα, ἀλλ' ἀφελής τις παιδίσκη καθημένη ἐπὶ βράχου, μὲ τοὺς πόδας ἐρειδόμενους ἐπ' αὐτοῦ, μετὰ κάρμψιν τοῦ γονάτων ἀνεκφράστου χάριτος καὶ στρέφουσα

νίου καὶ τοῦ Ἐρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους θὰ εἶχον φυγαδεύθη ἀπὸ τοῦ πατρόφου ἐδάφους ἀνεπιστρέψτε.

Αλλ' ήδη ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς ἀναγωρήσεως

Οι ἵπποι, ισχυροὶ ἵπποι κατάλληλοι διὰ πορείαν τόσον μακρὰν ἐπὶ δυσβάτου ἐδάφους, χρεμετίζουν ἀνύπομονοι.

‘Ιππεύσαμεν καὶ ἐξεινήσαμεν πρὸς τὴν Ἀνδρίτσαιναν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούστης εἰς τὸ χωρίον Τζάχα, παρακολουθοῦντες τὴν δέξιὰν του Ἀλφειοῦ δύνην.

Θαυμασία σεληνοφωτίστος γύζ. Ἀραιοὶ λάμπουν οἱ ἀστέρες καὶ ἡ Μεγάλη Ἀρκτος κλίνει τὴν ἥδη πρὸς τὴν δύσιν. Ἐν τῇ ἀπολύτῳ σιγῇ τῆς νυκτὸς ἡδέως ροχθεῖ τοῦ Κλαδέου καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ νᾶμα, διαρρεόντων ἡρέμα, ἐλαῖου δίκην. Καὶ συμμίγνυται πρὸς τὴν μελῳδίαν αὐτοῦ εἰς ἀνέγραστον ἄρμονίαν, τῶν ἀηδόνων τὸ κελάδημα καί, μετὰ τῶν λευκῶν, τῶν ἀραχνοῦφάντων ἀτμίδων, αἱ ὄποιαι αἰωροῦνται ἀνωθεν τῶν ἀργυρῶν ὑδάτων, συναιωρεῖται καὶ τῶν λύγων καὶ τῶν ροδοδαφρῶν τὸ χρωμα βεβαρημένων ἀπὸ ἐρυθρὰς τολύπας ἀνθέων.

Αφίνομεν πρὸς ἀριστερὰ τοῦ Φειδίου τὸ ἑργα-
στήριον, τὸ Λεωνίδειον, τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμ-
πίου, τὸ Ἡραῖον. Καὶ ἐνῷ ἡ σελήνη ἐναγκαλί-
ζεται τὰ θραύσματα τῶν μαρμάρων, ἔργατε-
σπαρμένα ὡς ἐρείπια νεκροπόλεως καθ' ὅλην
τὴν ἔκτασιν τῆς Ἀλτεώς, ἀναπηδοῦν ὑπὸ τὸν
κρότον τῶν βημάτων τῶν ἵππων γλαυκες, καὶ
θρηνοῦν παρέκει μονότονοι τοῦ βύα αἱ κραυ-
γαὶ καὶ οἱ κλαυθμοὶ τῶν ὑλακῶν τῶν παραπο-
ταμίων θωῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν συντριμμάτων
τῆς ἀπροσίτου Τέχνης, ἐπὶ τῶν ὄποισιν τὴν ὥραν
ἐκείνην θερψεῖ ὁ κόσμος οὕτος τῶν νυκτοθίων,

καὶ αὐτὸν, ταπεινὸν τῆς οὐλῆς μόριον πρὸς τὸν
μηδενισμόν, ἡ ἀπαύστως καταιγίζουσα τοῦ Χρό-
νου πνοή, ἡ ἔξανυμώσασα καὶ ἔξαφανίσασα τό-
σην ὑπέροχον ζωήν· τότε αἰσθάνεται· δτὶ αὐτοῦ
βρερύνει καὶ πιέζει καὶ συνθλίβει τὴν καρδίαν ὁ
κύλινδρος τῶν αἰώνων, οἱ ὄποιοι διῆλθον ἀνωθεν
τῶν ἐρειπίων τούτων.

¹Αλλ' ἡδη πλέον εἰμεθα πολὺ μακράν τῆς
"Αλτεως καὶ ὁ ἥλιος, θερμὸς τοῦ Μαίου ἥλιος,
φωτίζει φαιδράς καὶ εὐφροσύνους εἰκόνας.

Διαρκῶς βαίνομεν παρὰ τὸν Ἀλφειόν. Ἐπὶ πέντε περίπου ὥρας ἡ πορεία αὕτη εἶναι ἀτελεύτητον πανόραμα εἰκόνων θαυμασίων, διηνεκῆς πανηγυρις τῶν ὄφθαλμῶν καὶ τῆς ψυγῆς.

Ἐδῶ ἡ ὅγη εἶναι χθαμαλὴ καὶ ἡ παραποτά-
μιος ἀτραπὸς ἐγγυεῖται πρὸς αὐτήν. Αἱ λύγοι καὶ
αἱ ρόδοδάφναι καὶ αἱ ἔρεικαι μὲ τοὺς ρόδοχρόους
θυσάνους των κλίνουν πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ λούνται
ἐν αὐτῷ, καὶ οἱ λιγυροὶ κλάδοι των λικνίζονται
ὑπὸ τὴν ἐπιφορὰν τοῦ φεύγοντος. — Ἐδῶ προση-
λόνουν τὴν προσοχὴν νησίδες ἀνέκφράστου κάλ-
λους ἐγκατεσπαρμένα: ἐντὸς τῆς κοίτης, τὰς
όποιας ἀπέσπασαν καὶ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τῆς ξη-
ρᾶς οἱ ιδιότροποι τοῦ ποιητικοῦ ποταμοῦ ἐλιγ-
μοί. Καὶ κατακαλύπτουν ταύτας κάλλους καὶ

δένδρα φίλυδρα· καὶ ἀναρριχώνται καὶ ἐναγκαλί-
ζονται τὰ δένδρα καὶ ἐνόνουν μετ' αὐτῶν τὴν
παρασιτικήν, τὴν ὑποτελῆ αὐτῶν ὑπαρξίαν κισσοί
καὶ κληματίδες καὶ ἄγρια αἰγάκολήματα καὶ παν-
τὸς εἰδίους περιπλοκάδες. Καὶ αἱ νησίδες αὐται
καὶ αἱ ὅχθαι μὲ τὴν ἀσωτὸν, τὴν δαψιλῆ ταύ-
την βλάστησιν κατοπτρίζονται εἰς τὰ ἀργυρᾶ
νάματα τοῦ νωχελοῦς ποταμοῦ, μὲ δῆλην τὴν
διαύγειαν τῶν χρωμάτων, ὑποτρέμουσαι ὡς ἐὰν
παρακολουθοῦν τὸ ρέομα τὸ πλάνον εἰς τὴν μοι-
ραίαν πρὸς τῆς Ἀμφιτρίτης τὴν ἀγκάλην πο-
ρείαν του.

Αλλαχού πάλιν ποικίλλει τὸ τοπίον, τῶν ἀλιέων τῶν ποταμίων ἰχθύων ἡ καλύβη, καὶ τὰ καλάμινα αὐτῶν τειχίσματα· ἄλλοι ἐντὸς τοῦ ὕδατος μέχρι τῆς ὁσφύος ἀνασύρουν ὄρμιάς, ἄλλοι συγκεντρόνουν τοὺς ἀσπαίροντας κεφάλους· ἐπὶ νησίδος· ἄλλοι ἀνάπτουν πυράς.

Καὶ δμοίος τῶν ὄφθαλμῶν παράδεισος εἶναι
ὅλον τὸ πέριξ περιβάλλον. Βουνά, ἀτελεύτητα
βουνά, ὅλα ἐκ χώρατος, τῶν πλέον ἴδιοτρόπων,
τῶν πλέον φανταστικῶν σχημάτων, μὲν χαράδρας
ἀγρίας, ἐν αἷς λάλα καὶ θορυβώδη ροχθοῦν καθ'
ὅλας τὰς διευθύνσεις νάματα χαράδρας ἐλιγγιώ-
δεις, δημητιούργήματα τῶν σεισμῶν καὶ τῶν βρο-
χῶν. Καὶ πανταχοῦ δάση, πανταχοῦ τὸ βαθυ-
πράσινον τῆς δρυός, ἢ τὸ χρυσίζον τῆς πίτυος,

πανταχοῦ δαψίλεια βλαστήσεως σχεδὸν κουραστική, σχεδὸν φέρουσα μετὰ πόθου πρὸς τὴν νοσταλγίαν τῶν γυμνῶν βράχων τῶν ἀττικῶν ὄρέων, τῶν ιοχρώων ἐκ τοῦ διηγηθισμένου θύμου καὶ ἐκ τῆς σεμνῆς αἰδοῦς τῶν φιλημάτων τοῦ ἀττικοῦ ἥλιου.

Καὶ ἡ μουσικὴ τῶν πτερωτῶν, τῶν μικροσκοπικῶν ἀοιδῶν ἀτελεύτητος. Ἀνὰ πᾶν βῆμα

ἀηδόνες εἰς τὰς σκιεράς λόγχας καὶ ὑπολαίδες καὶ τὸ φλύαρον τερέτισμα τοῦ ἐρυθρολαίμου. Διεκρίνετο δὲ ἐν τῷ μέσῳ δῆλης ταύτης τῆς ἀρμονίας τοῦ πρὸς τὴν φύσιν ὕμνου τῶν κελαδίστικῶν, τὸ φλύαρον τερέτισμα εἴδους μικροῦ μελανοκεφάλου (*Silvia melanocelatus*), ἢν δὲν σφάλλουν κι ἐκ τῆς ζωολογίας ἐναπολειφθεῖσαι σήμερον γνώσεις μου, τοῦ ὁποίου τὸ κελαδίημα, σειρὰ ἀτελεύτητος ἀνομοίων καὶ ἀσυναρτήτων τόνων, ὅμοιάζει πρὸς ἐριστικὴν γραῦδην φλυαρίαν. Ὁ κ. Ιερώνυμος Στάτης, δεινὸς μουσικός, εὑρίσκει δὲν πᾶσα φωνὴ τοῦ πτηνοῦ τούτου, πᾶς τόνος, εἶναι καὶ ἐν στονάρισμα, μία διαρκῆς παραφωνία. Ἀλλ' ἐγὼ ἐπέμενα μετὰ πειρακτοῦ, δὲν ὑπάρχουν παραφωνίαι εἰς τὴν μουσικὴν τῆς φύσεως. Ἡ λύσις τῆς ἔριδος ἐπαφίεται εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὁ ὁποίος δύναται δὲν θάψυνθῇ δυστυχῶς νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀπολογίαν τοῦ μικροῦ ἀσιδοῦ τῶν ὄχθων τοῦ Ἀλφείου.

Είναι βεβαίως μέγια καλὸν ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία.

Αλλ' οὐταν συλλογίζωμαι ὅτι ὅλη αὕτη τῶν ὄφθαλμῶν ἡ πανήγυρις, ἀπὸ τῆς ὁποίας τίποτε δὲν ἐκφεύγει κατὰ τὴν ποιητικὴν δι' ἵππου ἡ ἡμέρανου καὶ οὐ πότε τὴν μελαγχολικὴν μουσικὴν τῶν κωδωνίσκων πορείαν, ἥθελεν ἀπολεσθῆ δι' ἡμᾶς ἐξ ὁ πολιτισμὸς εἶχε κατασκευάσει ἥδη τὸν ἀπέντα 'Ολυμπίας εἰς Ἀνδρίτσαιναν σιδηρόδρομον, ὅταν τὰ θαυμάσια ταῦτα μέρη θὰ διηργόμεθα εἰς δίωρον διάστημα, ἐντὸς ταπετσαρισμένων καστονίων, τὰ ὁποῖα ὄνομαζονται σιδηροδρομικὰ ὄχήματα, ὅτι ὅλαι αὗται αἱ θυμήρεις εἰκόνες θεοῦ διηρχούντο πρὸ τῶν βλεμμάτων ἡμῶν ώς σκιαί· ὅτι θὰ παρεντίθετο μεταξὺ τῶν ὄφθαλμῶν μαζί καὶ αὐτῶν ὁ καπνὸς καὶ ἡ τέφρα, τὰ ὁποῖα κατὰ πᾶσαν ἐκπνοὴν ἔξεμει τὸ ποιητικώτατο στόμα τῆς ἀτμομηχανῆς, τότε εὐλογῷ τὴν βραδύτητα καὶ τὴν νωχέλειαν τῆς προόδου ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς συγκοινωνίας. Εἶναι πολὺ καλὸς ο σιδηρόδρομος διὰ νὰ μεταβαίνῃ τις ταχύτεροι καὶ ἀτομαλέστερον ἐκεῖ ὅπου ἔχει τὰς ἐργασίας του καὶ ὅπου τὸν καλοῦν ἐπείγουσαι ὑποθέσεις 'Αλλ' οὐτις ταχείδευών θηρεύει ἐντυπώσεις, ὅστις ζητεῖ νὰ ἀναστραφῇ μετὰ τῆς ἀγροίκου φύσεω

καὶ ν' ἀκούσῃ παρ' αὐτῆς τὰς γοητευτικὰς ἐκ-
μυστηρεύσεις της, ποτὲ βεβαίως δὲν θὰ ζητήσῃ
σιδηροδρομικὸν εἰσιτήριον.

Εἰς δέλας· ταύτας τὰς ἐναλλασσομένας σκηνογραφίας, πάντοτε τὴν θέσιν τοῦ πρωταγωνιστοῦ κατέχει ὁ Ἀλφειός, τοῦ όποιου ἡ καλλονὴ εἶναι ἀξέιδια τῶν ποιητικῶν θρύλων, μεθ' ὅν τὸν περιβαλλε τῶν προγόνων ἡμῶν ἡ μυθολογία.

Διότι εἶχεν ἀγαπήσει καὶ οὗτος ὁ ἀτυχῆς τὴν
καλὴν Ἀρέθουσαν· ἀλλὰ δύσερως, ὡς ὅλοι σχε-
δὸν πάντοτε οἱ ἀληθῶς ἀγαπῶντες, δὲν ἤγα-
πήθη· καὶ ἔφυγεν αὐτὸν ἡ Ἀρέθουσα εἰς τὴν
περὰ τὰς Συρακούσας Ὁρτυγίαν μεταβληθεῖσα
εἰς πηγήν. Τότε καὶ ὁ ἀτυχῆς Ἀλφείος μετεβλήθη
καὶ οὗτος εἰς ποταμόν. Καὶ ἔκτοτε ἀπ' αἰώνων
δι': οὐδένα ἀλλον λόγον κυλίει τὰ νάματα αὐτοῦ
εἰμὶ διὰ νὰ στείλη μὲ αὐτὰ διὰ τοῦ πόντου φι-
λήματα εἰς τὴν Ἀρέθουσάν του μακράν ἐκεῖ εἰς
τὴν Ὁρτυγίαν· διὰ νὰ ἑνώσῃ τὰ ὄδατά του, τὰ
αἰώνια αὐτοῦ δάκρυα, μὲ τῆς πηγῆς τῆς καλῆς
αὐτοῦ ἐρωμένης τὰ νάματα.

Ορτυγή τις κείται ἐν ἡροειδέῃ πόντῳ
Τρινακής καθύπερθεν, ἵνα Ἀλφειοῦ στόμα βλύζει
μισγόμενον πηγαῖς εὐριπείης Ἀρεθούσης.

Διὰ τὴν δίψαν τῶν ὑγρῶν τούτων φιλημάτων τῆς περισυλλέγει καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν θάλασσαν τόσους ποταμούς, τὸν Ἐλισσῶνα, τὸν Γορτύνιον, τὸν Βουράγον, τὸν Λάδωνα, τὸν Ἐρύμανθον, τὸν Κλάδεον.

Δέν πρέπει δῆμως παρὰ τοὺς θρύλους περὶ τῆς τραγικῆς ταύτης ἐγκαρπερήσεως τοῦ Ἀλφειοῦ εἰς τὸν πρὸς τὴν Ἀρέθουσαν ἔρωτά του νὰ κρύψωμεν καὶ μίαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐπὶ ἐγκλήματι ἐξ ἑκείνων, ἀπὸ τὰ ὅποια βρίθουν τὰ ποινολόγια καὶ τὰ βιβλία ποιότητος τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ ἡγιείων. Διότι ὁ κύριος οὗτος καὶ ἐπὶ τῆς Ἀρτέμιδος εἶχεν ἐγείρει, λέγουν, τοὺς ἐρωτικοὺς ὄφθαλμούς του· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀγρία θεὰ ἀνταπεκρίθη εἰς τὰ αἰσθήματά του, ὅσον καὶ ἡ Ἀρέθουσα, ἔκρινε πρακτικώτερον τὸ νὰ ζητήσῃ νὰ τὴν ἀπαγάγῃ. Καὶ ἐνῷ ἡ Ἀρτέμις μετὰ τῆς αὐλῆς της ἐκ διαφόρων νυμφῶν εἶχεν ἐν εἰδος φαιδροκόλῳ εἰς τοὺς Λετρίνους, ἐχύθη προσπαίζων φιλαρέσκως ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὁ Ἀλφειός. Τότε ἡ Ἀρτέμις, ὃσφρανθεῖσα ἐξ ἐνστίκτου, ὡς αἱ δορκάδες τὰς ὄποιας ἔθηρευε, τὸν κίνδυνον ὁ ὄποιος ἐπεκρέματο ἐπ' αὐτῆς, ἥλειψε τὸ πρόσωπον διὰ πηλοῦ καὶ παρεκάλεσε τὰς νύμφας της νὰ πράξουν τὸ αὐτό. Οὕτως ὁ τολμηρὸς ἀπαγγείλεις μὴ δυνηθεῖς νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ ἀπῆλθεν ἀπρακτός.

Ἐθεώρησα καλὸν νὰ σημειώσω καὶ ταῦτα, ἦ

καὶ δὲν τείνουν βεβαίως εἰς στερέωσιν τῆς ἀγαθῆς ὑπολήψεως τοῦ Ἀλφειοῦ. Τοῦτο ἐννοεῖται δὲν ἦτο κώλυμα. διπάς ὁ Ἀλφειός ἀπολαύῃ τῆς ἴδιαιτέρας εὐνοίας καὶ φιλίας τοῦ Ὁλυμπίου Διός, τοῦ ὅποιου ἔλλως τὰ ἥθη ἐδικαιολόγουν τὴν ἴδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τοιούτου εἴδους φίλους.

Αλλὰ ταῦτα πάντα ἀνάγονται εἰς τοὺς κα-
λοὺς ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς πᾶσα μορφὴ τῆς
φύσεως εἶχε ψυχὴν καὶ ἔχαιρε καὶ ἐθρήνει καὶ
ἔμισει καὶ ἤγάπα. Σήμερον ὁ Ἀλφειὸς ὁδηγεῖ
πάντοτε τὰ ὄντα του εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ’
ἄνευ βεβαίως του σκοποῦ, τῶν φιλημάτων καὶ
τῶν ἐναγκαλισμῶν τῆς Ἀρεθίουστης μέγα δὲ μέ-
ρος τούτων παρακρατοῦν οἱ παραποτάμοι πρὸς
ἄρδευσιν τῶν θαυμασίων ἐκατέρωθεν τῶν ὅχθων
αὐτοῦ γαιῶν.

Ανά πάντα βήμα συναντώμεν ἀροτρα, τὰ
όποια μετὰ μόχθου πολλοῦ σύρουν ἐπὶ τῆς πα-
χείας γῆς οἱ Βόες, ἐνῷ ὁ γεωργὸς κάμπτεται κύ-
πτων πρὸς τὸ χώμα τὸ ὑγρόν, ἐντὸς τοῦ ὅποιου
βυθίζονται οἱ πόδες του.

Εἶδον ἔνα τοῦτον ἐσχατόγηρον, χυφὸν εἰς βαθύμον, ὡστε ἡ σπονδυλικὴ αὐτοῦ στήλη ἐν σχήματι ἡμικυκλίου νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν, κάτω καὶ τῆς κοιλίας.

Εἶχεν, ως μοὶ εἶπεν, ἡλικίαν 98 ἔτῶν.
Οὐδέποτε εἰδόν ζωηροτέραν τὴν ἀγάπην τὴν
ἀμοιβαίαν τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκυπτε
πρὸς τὴν γῆν καὶ τὴν προσηπτέντεις μετὰ λατρείας
οἱ αἰωνόβιοι ἐκείνοις γέρων· μὲν ὅλην τὴν ἀγά-
πην τὴν πιστὴν ὄλοκλήρου βίου, καθ' ὃν, ἀφ' ἣς
εἶδε τὸ φῶς, ὑπῆρχε πιστὸς αὐτῆς θεράπων καὶ
ικέτης τῶν δώρων της. Καὶ ἦτο ἀληθῆς πρὸς
τὴν γῆν προσευχὴν καρτερικὴ ἐκείνη, ἡ ἐπίμο-
χθος προσήλωσις, καὶ ἴδρως τὸν ὄποιον ἡδύνατό
τις νὰ πιστεύσῃ λοίσθιον, ὁ καταλειθόμενος ἀπὸ
τοῦ ὠχροτέφρου μετώπου τῆς μορφῆς ταύτης
τῆς σκιαζόμενης ἥδη ὑπὸ τῶν πτερύγων τοῦ θα-
νάτου, ἦτο ως ράντισμα ἀγιασμοῦ ἐπὶ τῆς λατρευ-
τῆς μορφῆς της. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν μετὰ πόσης
στοργῆς τὸν εἴλκουν ἡ μήτηρ γῆ πρὸς τὴν ἀγκά-
λην της! μετὰ πόσης περιπαθείας! Ἐνῷ ἔκυ-
πτε ταπεινότερον ὁ αἰωνόβιος, μοὶ ἐφάνη ὅτι ἐξη-
φανίζετο ἐντὸς τῶν κόλπων αὐτῆς, ὅτι διὰ τῆς
αὐλακος, τὴν ὄποιαν ἤνοιγε τὸ ἀρροτρόν του,
ἔστρων τὴν κλίνην του, ἐπὶ τοῦ φιλοστόργου
αὐτῆς στήθους, εἰς αἰώνιον ἀτάρακτον ὑπνον.

Μετὰ τρίωρον ἔτι πορείαν διὰ μέσου τῆς περικαλλοῦς ταύτης φύσεως ἐφθάσαμεν εἰς τὸ δυσχερέστερον σημεῖον. "Εδει νὰ διέλθωμεν τὸν Λάδωνα, τὸν Ἀλφειὸν καὶ τὸν Ἐρύμανθον ὥλιγον

τὸ ἐπί γραφικωτάτης κλιτύος ἀμφιθεατρικῶς
ἀπλούμενον χωρίον Τσάχα ἐπισπεύδομεν τὴν πρὸς
τὴν Ἀνδρίτσαιναν πορείαν.

Απὸ πολλοῦ ἥδη ἡ νῦν ἡ περιώθη ἐπὶ τῶν ἐκτάσεων τούτων, ἐρήμων παραδόξως καὶ ἀραιότατα κατωχημένων, ὃπου οὔτε χωρία οὔτε ἀγροικίας ἀπαντᾷ τις, ὅτε εἰς στροφὴν τινα τῆς ὁδοῦ εὑρέθημεν πρὸ τῆς γραφικωτάτης κωμοπόλεως τῆς Ἀνδριτσαίνης, τῶν οἰκιῶν τῆς ὁποίας τὰ φῶτα ἀπήστραπτον εἰς τὸ βαθυπράσινον φόντο τῶν κήπων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι.

Ανεπαύθημεν συβαριτικώτατα εἰς τὸν φιλόξε-

Máïos τοῦ 1901.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

"Επεται τὸ τέλος.

Η ΤΥΧΗ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑ

Την πτωχήν τὴν Ἀσημήναν, σύζυγον τοῦ βαρελᾶ τοῦ χωρίου, ὅλαι αἱ συγγενεῖς τῆς τὴν ἐλυποῦντο καὶ τὴν ἐκαίοντο, πῶς θὰ κατώρθωνεν ὑπὸποκταστήσῃ καὶ νὰ ὑπανδρεύσῃ τὰς τέσσαρας χορας, τὰς ὁποίας τῆς ἔδωκεν ὁ Θεός, ὅπερον ἀπὸ δύο νιόντων, τοὺς ὁποίους τῆς εἶχε χαρίσει, καὶ ἀφοῦ τὰ ἔξ αὐτὰ τέκνα μὲ κόπον καὶ μὲ πολὺν κακύμπον τὰ εἶχεν ἀναθρέψει. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συζύγου τῆς εἶχε, κυρίως εἰπεῖν, μόνον δύο μῆνας γονίμους δι' ὄλου τοῦ ἔτους, ὅλον δὲ τὸν ἄλλον καιρὸν ἡτον ἀπραξία, μὲ ὅλιγες κουτσοδουλείες καὶ «μερεμέτια». Καὶ πάλιν οἱ δύο ἐκεῖνοι μῆνες ἔφεραν περισσότερα πυράπονα καὶ δυσχερεσκείας, παρὸς κέρδῃ καὶ εἰσπράξεις.

Καθ' ὅλον τὸν Αὔγουστον καὶ τὸν Σεπτέμβριον, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ τρύγου τῶν πρωίμων καὶ τῶν ὄψιμων, μοσχάτων καὶ μαύρων, ἔτρεχον ὅλοι καὶ ὅλαι μαζύ, οἱ ἀμπελοκήτημονες, εἰς λειά.» Κ' ἐκεῖνοι δσων τὰ βαρέλια τελευταῖα ἔμενον, ἀκόμη πικρότερον ἐγόγγυζον, ἐπειδὴ ἔμενε πίσω ἡ δουλειά τους. «Εκαστος εἶχε τὸ παράπονόν του. Αἱ χῆραι γερόντισσαι ἔλεγον:

τοῦ μάστρο - Στεφχνῆ, φέροντες κυλιστὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς κάδες καὶ τὰ βυτιά των καὶ τὰ βαρελιά των διὰ νὰ τοὺς τὰ διορθώσῃ. Ὁ μάστρο - Στεφχνῆς, ἀγαπῶν τὰ στεῖα, συνειθῆς νὰ λέγῃ : —Ἄ! γιατὶ ἡμεῖς εἰμαστε γυναικεῖς ἔρημες, καὶ δὲν ἔχουμε κανένα νὰ μᾶς βοηθήσῃ, μᾶς παραβλέπουνε. Ἡμεῖς δὲν ἔχουμε ψυχή ; . . . Καὶ μερικοὶ ἀνδρες ἔλεγον :

— Μὰ δῆτι μαζύ, Χριστιανοί μου; . . . Τὰ
ιδια πού παθαίνει ὁ παπᾶ - Μακάριος, ὁ πνευ-

Οἱ γείτονες ἔλεγον:

— Ἡμᾶς ποῦ ἔχουμε δόλον τὸ χρόνο τὸ μπελᾶ σου, καὶ τὸ φοβερὸ σαμαντᾶ σου, μᾶς ἀφίνεις τὰ βαρέλια ἀστιαστα. Ἡμεῖς δὲν ἔχουμε στὸν ἥλιο μοιρά. . . Σὲ ἄλλους κάνεις τὰ χατήρια.

Καὶ οἱ μαχρόθεν ἔρχόμενοι ἔλεγον:

— Ἡμᾶς ποῦ εἴμαστε ἀπὸ τὸν ἄλλο μαχαλᾶ, ποῦ κάνουμε τόσον κόπο νὰ σου κουβαλοῦμε τὰ βαρέλια ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀκρον, μᾶς ἀφίνεις στὰ κρύα. . . Ἡμᾶς ἡ δεκάρες μᾶς δὲν ἔχουν νούμερο. . .

Τέλος τῶν πλείστων τὰ ἀγγεῖα ἐπεσκευάζοντο, ὅλιγοι τινὲς ἀνυπόμονοι τὸ ἀπέσυρον πρὸ τῆς θύρας, ἀδιόρθωτα, καὶ μερικοὶ ἐπολεμοῦσαν μόνοι τους νὰ τὰ διορθώσουν.

Κ' ἐνῷ εἰς μόνον βαρελᾶς ἔβασιλευεν εἰς τὴν πολίχνην, ἐκ πολλῶν χρόνων, κανεὶς δὲν ἀπεφάσιζε νὰ μάθῃ τὴν τέχνην. Μόνον εἰς γηραιὸς ἀνθρώπος, ἔξηντάρης, ὁ μπάρμπα Δημητρός ὁ Τσουμπός, παρουσιάσθη ζητῶν νὰ τὴν μάθῃ. Ἄλλη ἡτο τόσον ὄκνος καὶ τόσον κοιμισμένος, ἀπὸ τὰ νειάτα του ἀκόμη, ὅστε, καὶ ἀν κατώρθωνε νὰ μάθῃ τι, θὰ τὸ ἐλησμόνει πρὶν τὸ μάθῃ, δπως λέγει ὁ ἀρχαῖος κωμικός.

Τὸ δὲ τόσον πολυάσχολος κατὰ τοὺς δύο μῆνας τοῦ φινιοπώρου ὁ μάστρο - Στεφανῆς, ὥστε ἀπὸ βαθείας πρωίας μέχρι νυκτὸς δὲν εὐκαίρει νὰ λείψῃ οὐδὲ στιγμὴν ἀπὸ τὸ ἐργαστήρι του καὶ ἀπὸ τὸ «Τσαρδί» του, τὸ ἐκ ξύλων καὶ ηλάδων παράπηγμα, τὸ ὅποιον εἶχε κατασκευάσει ιδιοχείρως κατέμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ἐργαστηρίου. Μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπήγαινε τὴν Κυριακὴν πρωί, καὶ μόνον πρὸ τῆς θύρας τοῦ μικροῦ καφενείου τοῦ Γιάννη τοῦ Βλάχου βιαστικὰ ἐπερνοῦσε, ιστάμενος δὲ τότε ἐπὶ στιγμὴν, ἐφωνάζε τὸν Ἀντώνην, τὸν υἱὸν τοῦ καφετζῆ.

— Πάτερ Ἀβραάμ!... πέμψον Λάζαρον!...

Τὸ «πέμψον Λάζαρον» ἐσήμαινε νὰ τὸν δροσίσῃ μ' ἔνα ποτηράκι ράκι, τὸ θέρος, ἡ ρώμη, τὸν χειμῶνα, τὸ ὄποιον εἶχε κανονισμένον. Ἐν καὶ μόνον τὴν ἡμέραν ἔπινε.

στὴν τέχνην. Ἄλλ' οὗτος δὲν εἶχεν ὑπομονὴ οὔτε τὰ στοχεῖα τῆς τέχνης νὰ μάθῃ. Ὁταν ἔγεινε δεκατριῶν ἐτῶν, ἐπήγαινε καθημερινῶς μὲ τὴς βάρκες, εἰς τοὺς ναύλους καὶ τὸ ὄφάρευμα, καὶ δόταν ἔγεινε δεκατεσσάρων ἐτῶν, ἐμβαρκάρισε μὲ μίαν σκούναν κ' ἔφυγε.

Οἱ νησιώται μᾶς δὲν ἐπέδιδον εἰς ἄλλο ἐπάγγελμα παρὰ τὸ ναυτικόν. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἔγεινε ποτὲ ἐμπορος τῆς ξηρᾶς ή βιομήχανος ή χειρῶνας. Καὶ τέχνην ἀν εἶχον διδαχθῆ, τὴν ἐγκατέλειπον χάριν τῆς ἀστάτου ἐρωμένης, τῆς θαλάσσης.

Ἐν τοσούτῳ ὁ πρώτος υἱὸς τοῦ μάστρο - Στεφανῆς δὲν ἐπαυσε ποτὲ νὰ εἴνει καὶ ὄλγον βαρελᾶς, ἀν καὶ τὸν περισσότερον καιρὸν ἐταξίδευε μὲ τὰ καράδια. Κατὰ Πούλιον ἡ Αὔγουστον ἥρχετο πάντοτε, κ' ἔμενεν ἐπ' ὄλγους μῆνας βοηθῶν τὸν πατέρα του. Ἐμεγάλωσεν, ἐνυμφεύθη, κ' ἔγεινε καλὸς καὶ φρόνιμος ἀνθρωπος.

Ο δεύτερος υἱός, ἀφοῦ ἔκαμε πολλὰ ταξίδια, καὶ ἀφοῦ ἐπανῆλθε δὶς ἡ τρίτη μετὰ μαχρᾶς ἀπουσίας, δόταν ἔγεινε δεκαοκτὼ ἐτῶν, ἐμβαρκάρισθη μὲ βαπτόρια, κ' ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἐκεῖθεν ἔγραψε δύο ἡ τρεῖς ἐπιστολὰς κατὰ μαχρὰ διαλείμματα, ὑποσχόμενος ὅτι ἔμελε ταχέων νὰ στείλη καὶ χρήματα ἀλλὰ δὲν ἔστειλεν. Εἶτα ἐπαυσε νὰ γράψῃ, καὶ δὲν ἤκουετο πλέον.

Παρῆλθον δέκα ἔτη, καὶ δὲν ἔδωκε σημεῖα ὑπάρξεως. Μόνον δύο φορὰς ὁ μάστρο - Στεφανῆς ἔμαθεν ἐμμέσως ἐκ τρίτων, λεγόντων ὅτι ἤκουσαν ἄλλους οὕτινες τὸν εἶχον ἀνταμώσει, ὅτι εὐρίσκετο εἰς μίαν τῶν δημοκρατιῶν τῆς Νοτίου Αμερικῆς — ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε χρυσὸν πολύ, ἀλλὰ καὶ κακαὶ νόσοι πλειότεραι καὶ διαφορὰ καὶ κακουργία μεγίστη.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀποδημίας τοῦ νέου, οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι ἐπείραζον ἐνίστε τὸν πατέρα του.

— Τώρα θὰ ἔχῃ βγάλη μουστάκια, ὁ Θανάσης, μάστρο - Στεφανῆς. . .

— Τι ήθελατε νὰ βγάλῃ... σπανάκια;

— Άλλοι πάλιν ἔλεγον.

— Πῶς δὲν ἔστειλε τίποτε λίρες ἀκόμα, ὁ Θανάσης;

— Μὰ ἀς κιτρινίσουν πρῶτα ἡ λίρες... ἀκόμα δὲν ωρίμασκαν.

Σημειώτεον ὅτι «λύρες» ἐκαλούντο εἰς τὸν τόπον καὶ τὰ δψιμα κολοκύνθια, τὰ λαχανόντα τεραστίαν ἀνάπτυξιν.

Ἐν τοσούτῳ, ἀν εἶχε μέσα του καῦμδον ὁ μάστρο - Στεφανῆς διὰ τὸν ξενίτευμὸν τοῦ υἱοῦ ἐκείνου, αὐτὸς μόνος τὸ ἥζευρε. Εἰς τοὺς τελευ-

ταίους χρόνους, καθ' ὃσον ἐγήρακεν, εἶχεν ἀρχίσει νὰ υπερβαίνῃ τὸν κανονισμὸν, καὶ δὶς ἡ τρίτη τῆς ἡμέρας ἴστατο ἔξω τῆς θύρας τοῦ καπτηλείου τοῦ Γιάννη Βλάχου κ' ἐφωνάζει τὴν φράσιν τὴν συνθηματικήν.

— Ελένησόν με... καὶ πέμψον Λάζαρον!

Ἐν τῷ μεταξύ, αἱ τέσσαρες θυγατέρες ἐκείναι, διὰ τὴν τύχην τῶν ὄποιων ἀνησύχουν αἱ ἐξαδέλφαι τῆς Ασημήνας, ἔλαθον διαφόρους τύχας.

Ἡ δευτερότοκος αὐτῶν εἶχεν εῦρει τὴν τύχην της πρὸ τῆς πρωτότοκου, δόταν ἡτονούς ἀπέλθητης της, καὶ ἡτο μόλις δεκαοκτάτης. Μίαν ἐσπέραν, δόταν κατόπιν ραγδαίας συνεχοῦς βροχῆς εἶχον γεμίσει τὰ πηγάδια, οἱ λάκκοι, καὶ τὰ κοιλώματα, ἡ μικρὰ Ροδανῆ (οὕτω τὴν εἶχαν βαπτίσει) εύρισκομένη εἰς τὴν αὐλὴν μεγάλης γειτονικῆς οικίας, εἶχε κύψει εἰς τὸ χεῖλος βαθέος φρέατος διὰ νὰ «καραβίσηται» ἐν πτερὸν δρυνθοῦ, θέλουσα νὰ μηριθῇ τάγροια, τὰ ὄποια ἔθλεπε καθημερινῶς νὰ καραβίσουν εἰς τὸ γειτονικὸν ποτάμιον, τὸ σχηματιζόμενον εἰς τὸ κοῖλον κέντρον τῆς πολίχνης κατόπιν τῶν ὑετῶν. Ἡ πατέρικη ἔκυψεν ὄλγον τι βαθύτερα, ἐγλίστρησε, κ' ἐπεσε κατὰ κεφαλῆς μέσα εἰς τὸ νερόν.

Ἡ κραυγὴ της ἐπνίγη, ἀνθρώπος δὲν ἔτυχε πλησίον ἐκεῖ νὰ τὴν ἰδῃ. Μάτην ἐδοκίμασε νὰ πιασθῇ ἀπὸ τὸ φρακτὸν στόμιον τοῦ πηγαδίου. Ἐτάραξεν, ἐπλευσεν, ἐσπαρτάρησε. Μετ' ὄλγα λεπτὰ τὴν ἀνέσυραν νεκράν.

Δευτέρα εὗρε τὴν τύχην της ἡ πρωτότοκος, ἡ Ελένη, καὶ συγχρόνως μ' αὐτὴν ἡ τριτότοκος ἡ Μαργαρώ. Εὔρον αἱ δύο μίαν τύχην, ἀλλὰ διφορούμενην καὶ καππας παράδοξον. Ἡ Ελένη εἶχεν ἀρραβωνιαστή τὸν Παναγῆ τὸν Νικούτοκον, λεπτούργον τὸ ἐπάγγελμα, τὸν ὄποιον τῆς εἶχον ἐκλέξει αἱ ἐξαδέλφαι τῆς μητρός της, ως καλὸν νέον καὶ προκομμένον. Ἄλλ' δταν, κατὰ τὸ θέος τοῦ τόπου ἐτελέσθησαν τὰ μβασίδια, καὶ εἰσήγηθη διὰ τὴν πρώτην φορὰν ὁ μάστρος εἰς τὸ σπίτι, ὁ νέος εἶδε τὴν ἀρραβωνιαστικὴν τὴν ὄποιαν τοῦ εἶχον προορίσει, εἶδε καὶ τὴν μικροτέραν ἀδελφήν της, τὴν Μαργαρώ. Ἡ καλύπτρα, φεῦ! πρὸ πολλοῦ εἶχε καταργηθῆ εἰς τὰ ἥθη μας.

Ο Παναγῆς δὲν ἦθελησε τὴν Λείαν, τὴν Ελένη, ἀλλ' ἦθελησε τὴν Ραχήλ, τὴν Μαργαρώ. Τὴν ἄλλην ἡμέραν δὲν ἐδίστασε τὸν δικαιολόγηση τὴν προτίμησίν του πρὸ τὴν πενθεράν την τάφον της

Ιδίαν. «Η μοῦ δίνετε τὴν Μαργαρώ, εἰπεν, ἡ σᾶς στέλνω τὰ σημάδια πίσω».

Νὰ πετάξῃ ὁ γαμβρὸς τὰ «σημάδια», δηλ. τοὺς ἀρραβωνῖς! κακὸν καὶ ψυχρὸν τὸ πρᾶγμα. Τί νὰ κάμη ἡ πτωχὴ ἡ Ασημήνα, τί νὰ κάμη κι' ὁ μάστρο - Στεφανῆς, ὁ σύζυγός της. Μετὰ πολλοὺς δισταγμοὺς καὶ διαβούλια, ἀλλὰ καὶ ἕριδας μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ ἀνδρογύνου, ἀφοῦ ἡ Ασημήνα ἤκουσε καὶ τὰς γνώμας τῶν ἐξαδέλφων της,

«Η Μαργαρώ, ώς ἤκουσεν ὅτι ὁ γαμβρὸς τὴν προτιμᾷ, δὲν ὄκνησε νὰ εἴπῃ ὅτι καὶ αὐτὴ τὸν θέλει. Ἡτον, εἶναι ἀληθές, ἀνθηροτέρα καὶ χαριεστέρα τῆς ἀδελφῆς της, καὶ ἡτο μόλις δεκαοκτάτης. Ἡ Λεινώ, ἡ ἀτυχῆς παραγκωνισθεῖσα, τὸ ἐπῆρε κατάκαρδα. Ἐφαίνετο ὄλγον ἀσχημούτσικη, καὶ ἡτο χλωμῷ καὶ κακοπλασμένη ἐξ ἀρχῆς. Εἴτε ἐπασχει ἀρχῆθεν εἴτε δχι, τὸ βέβητον εἶνε ὅτι ἀπέθανε φθισική, ὄλγον χρόνον υστερον, μετὰ δύο μῆνες ἀπὸ τὸν γάμον τῆς Μαργαρώς!»

Ίδου πῶς ἀθρώας καὶ χονδρικῶς, οὕτως εἰπεῖν, διεσκεδάζετο ἡ φιλόστορος ἀνησυχία τῶν ἐξαδέλφων τῆς Ασημήνας.

«Εμεινε τώρα μία κόρη, ἡ Αφέντρα, ἡ τελευταία. Ἡ μήτηρ της τὴν εἶχε πλέον «χαδούλα καὶ χαδιάρα», καὶ αἱ ἐξαδέλφαι τῆς μητρός της δέν ἀνησύχουν πολὺ δι' αὐτήν. Ἡ Ασημήνα ἔτερε φιλοτρικὴν φιλοδοξίαν, τὴν ὄποιαν ἤρεσετο νὰ σχετίζη μὲ τὸν καῦμόν της διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ υἱοῦ. κ' ἔθλεπε ξυπνητὰ ὅνειρα ἐν σχέσει πρὸς τὴν μέλλουσαν λαμπτρὰν καὶ ἔνδοξον ἐκ τῆς Αμερικῆς ἐπάνοδον ἐκείνου. — Τῆς Αφέντρας μου ἡ τύχη, ἔλεγε, θάρρη ἀπὸ τὴν Αμερικα.

Καὶ ἡ κόρη ἐμεγάλωνε μὲ τὴν ίδεαν ταύτην. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἡ τύχη της ἐκινδύνευσε νὰ ἔθη ἀπὸ πολὺ ἀπωτέρω, δηλαδὴ ἀπὸ τὰς ίδιας περίπου σφαίρας, ὅποθεν εἶχεν ἔλθη τὴν καραβιγάρης.

Μία ἐξαδέλφη τοῦ μάστρο - Στεφανῆς εἶχε συνδεθῆ διὰ τοῦ γάμου της μὲ μεγαλείτερον σόδι. Ἐκαλεῖτο κοινῶς ἡ Επαρχία. Ἡτον συντάξιουχος χήρα διοικητικοῦ ὑπαλλήλου πρὸ χρόνων ἀποθανόντος. Εἶχε ζήσει εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ελλάδος καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ζενιζούσας ἔζεις καὶ κλίσεις. Μία τῶν ιδιοτροπιῶν της, ἡτις ἐφάνη ἀλλόκοτος εἰς τὸ χωρίον, ὑπῆρξε τὸ νὰ παραγγεῖλη νὰ τὴν κατασκευάσουν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ κοινοῦ κοιμητηρίου τὸν τάφον της

κτιστόν, καὶ νὰ ἐπιγράψουν ἐπὶ πλακός τῶνομά της: «Ἐνθάδε κεῖται ἡ ἀείμνηστος Π. Χ., χήρα τοῦ ἀοιδίου ἐπάρχου Σ. Χ.», πρὶν αὐτὴν ἀποθάνην ἀκόμη.

Τοῦτο τὸ εἶχον κάμη καὶ ἀλλοι τινὲς πρὸ αὐτῆς. Ἐν μάλιστα γεροντικὸν ἀνδρόγυνον εἶχε κτίσει διδύμους τάφους, ἀνοικτούς, χάσκοντας, μὲ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ὄνομάτων τῶν ζώντων ἀκόμη. Καὶ τὸ ἀνδρόγυνον εἶχε φέρεσι εἰς βαθὺ γῆρας, 87 ἑτῶν ὁ σύζυγος, 84 ἡ συμβία, καὶ οἱ τάφοι ἔχασκον προκλητικῶς πρὸς τοὺς ἐπισκέπτας καὶ τὸ ἀνδρόγυνον δὲν ἀπέθηκε. Τινὲς μάλιστα εἴπον διτὶ ἐπίτηδες εἶχον κτίσει οἱ δύο σύζυγοι τοὺς τάφους ἐκείνους τοὺς ἀνοικτούς, διὰ νὰ ξεγελάσουν τὸν θάνατον καὶ διὰ νὰ ἔξορκίσουν τὸν Χάρον...

Τούτους εἶχε μιμηθῆ καὶ ἡ χήρα Π. Χ. Καθὼς ἦτον ὁ τάφος νεόκτιστος, ἀσθετωμένης, καὶ μὲ ὑγρὰν ἀκόμη κονίαν, μίαν ἐσπέραν θερινήν, ἡ συνταξιούχος γερόντισσα, συνοδευομένη ἀπὸ τὴν μικρὰν Ἀφέντραν, δευτέραν ἀνεψιάν της, δωδεκατῇ τότε παιδίσκην, πρὸς ἣν ἐφαίνετο νὰ τρέφῃ στοργήν τινα, ἐνῷ ἐπέστρεφον ἀπὸ τὴν ἀμπελὸν, ὅλιγον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου, μὲ τὰ καλαθάκια τῶν ἀπὸ τοὺς ἀγκῶνας κρεμάμενα, διηλθον ἔξωθεν τοῦ νεκροταφείου. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον διὰ νὰ ἴδῃ ἡ χήρα τὸν τάφον, καὶ δείξῃ τοῦτον, ὡς ἀξιοπερίεργόν τι, εἰς τὴν μικρὰν ἀνεψιάν της.

— Νά, Ἀφέντρα μου, κύτταξε ποῦ θὰ μὲ βάλουν!..

Ἡ κόρη ἐκύτταξε μὲ ἄκακον περιέργειαν καὶ ἀφοβίαν.

— Τί ὁμορφό ταφάκι ποῦ θάχης, θειά, εἶπε· μικρούτσικο, μικρούτσικο...

— Μου πήραν μέτρο, εἶπεν ἡ χραία, μὰ δὲν ξέρω ἂν θὰ μούρχεται ἵσα-ΐσα. «Ηθελα νὰ κατεῖθω μιὰ κάτω, νὰ ξαπλωθῶ, γιὰ νὰ δοκιμάσω... πρέπει νὰ τεντωθῶ καλά...»

Ἡ παιδίσκη ἀκούσιως ἐγέλασε.

— Που σ' ἀφίνει, θειά, εἶπεν, ἡ καμπουρίτσα ποῦ ἔχεις, γιὰ νὰ ξαπλωθῆς, νὰ δοκιμάσῃς;...

Ἡ γραία ἐμόρφασε.

— Μπᾶ! εἶπε, δὲν ἔχω καμπούρα, που τὴν ηύρα τὴν καμπούρα;...

Κ' ἔφερε τὴν χειρά δύσιον εἰς τὴν ράχην της.

— Σάν πεθάνουμε, ἔξηκολούθησε νὰ λέγῃ στρυφωνῶς πως καὶ μετὰ πικρίας... τότε ἡ καμπούρα φεύγει ἀποπάνω μας, τότε δῆλα τὰ κορμιά ισάζουν... Κι' δῆλοι μας γινόμαστε ίσοι, ίσοι κι' ὅμοιοι, ίσωμα, σὰν αὐτὸν τὸν κάμπο που θὰ

πλαγιάσουμε δῆλοι μας, σὰν αὐτὸν τὸ χῶμα που θὰ μᾶς σκεπάσῃ.

Αἰφνις τῆς γραίας τῆς ἤλθε μία ίδεα.

— Θέλεις, Ἀφέντρα μου, νὰ μῆτρις ἐδῶ μέσα νὰ ξαπλωθῆς ὕμορφα-ὕμορφα, νὰ καμαρώης, γιὰ νὰ ίδω πῶς θὰ φαίνωμαι δταν μὲ βάλουν μέσα... ἵσα κοντεύουμε νὰ εἴμαστε στὸ μπόν, γιατί ἔσυ φηλώνεις γλήγορα... Νὰ τεντωθῆς ολίγο σύ, νὰ ξεδιπλωθῶ λίγο ἐγώ, ίσα θὰ εἴμαστε, πάνω-κάτω.

Ἡ παιδίσκη μειδιώσα, ἄκακα, ἄφοβα, ἀφοτε τὸ καλαθάκι της καὶ κατέβη εἰς τὸν κενὸν λάκκον. Ἐκάθισε κάτω, περιμαζεύουσα τὰ κράσπεδα τοῦ φορέματός της, εἰτα ἐξηπλώθη, ἐσταύρωσε τὰ γεράκια της, ἔκλεισε τὰ ματάκια της, καὶ ἐκμάρωνεν ὕμορφα-ὕμορφα, καθὼς ἔλεγεν ἡ γραία θεία της.

— Φτάνει τώρα, ἔκραξεν ἡ χήρα τοῦ ἐπάρχου: σήκω ἀπάνω, μὴ μᾶς ίδουν, καὶ λένε, τί πάθανε αὐταῖς... Τί ὕμορφα ποῦ κάνεις τὴν πεθαμένη!... Ἀνέβα γλήγορα, καὶ πάμε.

*

Ἡ Ἀφέντρα τὴν ίδιαν ἐσπέραν διηγήθη τὸ πρᾶγμα εἰς δύο συνομήλικας φίλας της. Τούτων ἡ μία, μεγαλειτέρα κατὰ δύο ἔτη ἀπὸ τὴν Ἀφέντραν, ἔβαλε φωνὴν τρόμου, καὶ κατεφόβισε τὴν κορατίδα.

— Πῶ πῶ! ἔκαμες τὴν πεθαμένη! καὶ τὸ λέσι κι' δῆλα;

— Γιατί;

— Οι βρυκολάκοι θὰ σὲ κυνηγοῦν!... καὶ θὰ γυρεύουν νὰ σὲ πάρουν μαζύ τους...

Τότε ἡ Ἀφέντρα ἐτρόμαξε. Τὴν νύκτα ἐπλάγιασε μὲ πονοκέφαλον. Τῆς ἤλθε πυρετός. «Εβλεπεν δῆλην τὴν νύκτα νεκρούς καὶ τάφους καὶ βρυκολακάς εἰς τὸν τεταραχμένον ὑπνὸν της. Η ίδια ἡ θεία της τῆς ἐφαίνετο διτὶ εἶχεν ἀποθάνη, διτὶ ἐβρυκολάκιας κι' ἔξητοσε νὰ τῆς πήν τὸ αἷμα. Εξύπνησε παγωμένη, καὶ τὴν κατέλαβε κάτι σπασμῶδες καὶ νευροπαθές.

Εἶχε πάρει «φρίξιν», καθὼς ἔλεγεν ἡ μητέρα της. Τὴν ἐσπέραν προσεκλήθη εἰς ιερεύς, καὶ ἤρχισε νὰ τῆς διαβάζῃ, ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς της, τὰ Τετραβάγγελα. Ἡ χήρα ἡ Ἐπαρχία κατεθλίην κι' ἐπροσπάθει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐγκαρδιώσῃ τὴν νέαν, καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα, ἡ οποίας δύμως ἔκαμψε μομφασμούς δυσμενείας πρὸς τὴν ἀνδρεῖαδέλφην της.

— Εἶδες τὴν Ἐπαρχία! ἔλεγε κατ' ίδιαν ἡ Ασημήνα ἡ πτωχή. Νὰ μου τρελλάνη τὸ κορίτσι, μιὰν ὥραν μιὰν ώριτσα! Τ' ἤθελε νὰ τὴν πάγη

στὰ Μνημούρια, θὰ πῶ, τι ἤθελε; Καὶ τὴν ἔβαλε, λέει, νὰ πέσῃ μέσ' τὸν τάφο ποῦ ἔχει χτίσει, γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὸ μπόν της!... Κορίτσια ἀπάρθενο, ἀγυροίδα, ἄκακο, μοῦστο πρᾶμμα! Καὶ νὰ ξαπλωθῇ στὸν λάκκο μέσα, ἀκούς! Γιὰ νὰ σκιάξῃ, μαθές, τοὺς πεθαμένους!... Γιὰ νὰ τὴν ἀφήσῃ ὁ Χάρος, γρηγά, κακόγρηγα, κακομαγιεύμενη, νὰ μὴν τὴν πάρη, καὶ σωθοῦν ἡ ἀμαρτίες της!... Καὶ τὴν ἔσπρωξε μέσα στὸν λάκκο, ἀκούς! Κ' ἐσταύρωσε τὰ χέρια, καὶ ἐσφάλησε τὰ μάτια της, τάκούς! Κ' ἔκανε τὴν πεθαμένη, τάκούς!... Ποιὸς έξει!... Καὶ τοῦτο θὰ ἔφθανεν ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὡτα παντὸς ὑποψηφίου μνηστῆρος... Πλήν, ἀν ἤρχετο ὁ Θανάστης ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν, καὶ ἔφερε τόσου χρυσίον, δσον ὠνειροπόλει ἡ μήτηρ, τὸ προηγούμενον ἐκεῖνο θὰ ἦτο πολὺ μικρὸν. ἐμπόδιον διὰ τοὺς ἐπιδόξους γαμβρούς.

Καὶ τότε ἡ παλαιά ἤχω, διὰ στόματος τῆς φίλης της χήρας, τῆς ἔγχρωτης της σήμερον, ἐπανέλεγε:

«Παλαβή!.. σκιασμένη!.. φριμένη!.. ποὺ τὴν πιάνει!...» Καὶ τοῦτο θὰ ἔφθανεν ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὡτα παντὸς ὑποψηφίου μνηστῆρος... Πλήν, ἀν ἤρχετο ὁ Θανάστης ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν, καὶ ἔφερε τόσου χρυσίον, δσον ὠνειροπόλει ἡ μήτηρ, τὸ προηγούμενον ἐκεῖνο θὰ ἦτο πολὺ μικρὸν. ἐμπόδιον διὰ τοὺς ἐπιδόξους γαμβρούς.

Τέλος, μιὰν πρωίαν, ἤλθε γράμμα, μὲ μέγαν γραμματιστὸν φάκελλον, μὲ πολλὰς σφραγίδας καὶ γραμματόσημα σχι: ὀλίγα.

— Καλῶς τὰδέχτης, καλῶς τὰδέχτης, γειτόνισσα.

— Καλῶς τὰδέχτης, ἔξαδέρφη!

— Φχαριστῶ, καὶ λόνταρετε.

Ἡ Ασημήνα εἶχε μεγάλες χαρές, ὄμοιως καὶ ἡ Ἀφέντρα, ἡ κόρη της. Τὸ γράμμα ἐκεῖνο ἐφάνη εἰς τὴν νέαν διτὶ περιέκλειε πράγματι τὴν τύχην της, τὴν ὄποιαν ἀπὸ τόσον χρόνον ἐπεριμενε πότε νὰ ἔλθῃ.

— «Ελα νὰ μᾶς ξαναγλώσσης τὸ γράμμα παπᾶ!

«Ο παπᾶς, ὁ γείτων, ἀνέβη στὸ σπίτι του μάστρο-Στεφανῆ, καὶ «Ξανάγλωσσε» τὸ γράμμα.

Ἡ ἐπιστολὴ ἦτον πράγματι ἀπὸ τὸν Θανάστην, τὴν πάθη ὀλίγον τὴν ηγείαν, ἔγραψε, καὶ ἔχει πεποιηθεὶ διτὶ τὸ ἀέριο τῆς πατρίδος θὰ τὸν κάμη καλά. Θὰ ἔφερε μαζύ του καὶ δῆλας τὰς μικρὰς οἰκονομίας του.

Δὲν ἔκιτρινισαν μόνες ἡ λίρες τόσα χρόνια, εἰς τὰ κλίματα τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, δπως ἔλεγεν ἀλλοτε ὁ μάστρο - Στεφανῆς: ἔκιτρινισε κι' ὁ ἰδιος ὁ Θανάστης, ὁ νιός του. Κατὰ Μάρτιον μηνα ἔφθασεν οὗτος εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀνέβη δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ τὸν ἔδουν οἱ ιατροί καὶ οὔτοι τὸν εύρον φθισικόν. Εἶχε παρουσιασθῆ εἰς τοὺς ιατροὺς μὲ δῆλα τὰ δακτυλίδια του, τῆς καδένες καὶ τὴς καρφίτσαις του. Τοῦ ἐπῆραν μερικάς λίρες, τοῦ ἔδωκαν πολλὰς συνταγάς, διάφορα φιλαδίλια μὲ χρωματιστὰ νερά, καὶ κάτι σκόνες, μὲ ὄσμην φαρμακείου, καὶ τὸν ἐσυμβού-

παρῆλθον χρόνοι. Ο Θανάστης ἔλειπεν ἥδη δεκαεπτὰ ἔτη εἰς τὴν Ἀμερικήν, καὶ θὰ ἤτον πλέον ἡ 35 ἑτῶν ἥδη. Η ἀδελφή του εἶχεν ὑπερβῆ τὸ εἰκοστόν. Καὶ τέλος δὲν εἶχε μεγαλώσει πολύ, καὶ ἡ μήτηρ της ἔτρεφε πεποιηθεὶ διτὶ δὲν θὰ ἔβραδυνε πολὺ ἡ τύχη τῆς κόρης νὰ

λευσαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Κ' ἔκεινος δι' ἐκεῖ ἐπήγαινε.

"Αμα ἡκούσθη εἰς τὸ χωρίον διτὶ ἔρχεται μὲ τὸ βαπτόριον ὁ Θανάστης, φέρων καὶ λίρες μαζί του, πέντε προξενίες ἔστειλαν διὰ μιᾶς εἰς τὴν μητέρα του διὰ τὴν κόρην της, τὴν Ἀφέντραν. Περισσότεροι ἡτοι μάζοντο νὰ στείλουν προξενίδαν διὰ τὸν Θανάστην τὸν ἴδιον, πλὴν εἰζευραν διτὶ ὁ νέος δὲν θὰ ἐνυμφεύετο ποὺν ἔξασφαλίση τὴν ἀδελφήν του, καὶ οἱ θέλοντες αὐτὸν διὰ γαμβρὸν ἐφιλοτιμοῦντο νὰ προσφέρωσιν ἐκδουλεύσεις, μετερχόμενοι τὸν προξενητὴν καὶ τὴν παντρολόγισσαν ὅλοι καὶ δλαὶ, συντελοῦντες εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κόρης τὸ ταχύτερον. "Αμα ἔφθασεν ὁ Θανάστης, καὶ τὸν εἶδαν, καὶ ἦτον ἰσχυρὸς, καὶ κάτωχρος, ἐνόησαν πῶς δὲν ἔμελλε νὰ νυμφευθῇ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ὁ Θανάστης, καὶ παρητήθησαν.

Μεταξὺ τῶν γαμβρῶν, δοσοὶ παρουσιάσθησαν, προεκρίθη εἰς νέος ἔχων μικρὸν ἐμπορικόν. Ἔκαλειτο κοινῶς ὁ Γρηγόρης τῆς Μονεβασώς. Οὕτος ἐσκέφθη διτὶ τὰ χρήματα, τὰ ὄποια ἔφερεν ἐκ τῆς Ἀμερικῆς ὁ φθισικὸς νέος, θὰ ἥσαν καλά διὰ ν' αὐξήσῃ τὸ ἐμπόριόν του, διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέα του καὶ ἀνοική περιστοτέρας πιστώσεις. Αἱ ἔξαδελφαι τῆς Ἀσημήνας, πάλιν, ἐσκέφθησαν διτὶ καλὸν θὰ ἥτο νὰ συγγενεύσωσι μὲ τὴν ἐμπορικὴν τάξιν, ἥτις ἐξήσκει ἐπιρροὴν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἐξεγένετε διὰ τῶν χρημάτων, πλάτουσα δημάρχους, συμβούλους, κλπ. Τέλος ἐταίριασαν, καὶ συνήρθη ὁ ἀρραβών.

Ο μεγάλος υἱὸς τοῦ Στεφανῆ, ὁ Στάθης, ἔλαβε τὸ τσέκι, τὸ ὄποιον ἔφερεν ἐξ Ἀμερικῆς ὁ ἀδελφός του, ἀπῆλθεν εἰς Βώλον καὶ τὸ ἐξηργύρωσε. Ἡτον περίπου διὰ πεντακοσίας ἀγγικαὶς λίρας. Ἐπιστρέψας ἐκ Βώλου ἔφερε περὶ τὰς 18 ή 19 χιλιάδας γαρτίνας δραχμάς. Τόσον ἦτον ἡ περιουσία τοῦ Θανάστη.

Τὸν φθισικὸν νέον τὸν ἐπῆγαν, μετὰ τὸ Ηλίσχα, εἰς τὸ μονύδριον τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους, μίαν τερπνὴν ἐξοχήν. Ο νέος γαμβρός, δοστὶς ἦτον πολιτισμένος, ἀπήτησε νὰ βγάλῃ ἡ ἀρραβωνιαστικὴ του τὰ ἐγχώρια φορέματα καὶ νὰ φορέσῃ εὐρωπαϊκά.

"Η Ἀφέντρα ἤθελε κι' αὐτὴ νὰ ἐνδυθῇ ἔνικα, δοσφ μᾶλλον διτὶ ἐσώζετο ἀκόμη ἐκ τῆς νυμφικῆς στολῆς τῆς μακαρίτιδος Ἐλένης, μὲ τῆς ὄποιας τὸ κυριώτερον μέρος εἶχον ἐνδύσει τὴν νεκράν, δὲν ἤθελε νὰ τὸ φορέσῃ, ἐνεκα προλήψεων. Ή ἀλλη, ἡ ὑπανδρὸς ἀδελφή, Μαργαρώ,

ἀποτόμως δύως ἔγεινεν ὁ γάμος της, εἴχε κάμη πρόχειρα νυμφικὰ φορέματα, ἐπειδὴ οὔτε ἡ Ἐλένη θὰ τῆς παρεγώρει τὰ ιδικά της στολίδια διὰ νὰ στεφανωθῇ μ' αὐτά, οὔτε αὐτὴ ἡ Μαργαρώ θὰ τὰ ἐδέχετο. Τὰ ἐνδύματα τῆς Ἐλένης, δοσα εύρισκοντο ἀκόμη ἐντὸς τοῦ κιβωτίου, ἀρχαιοπρεπέστερα, ἥσαν ἐν μέρει αὐτὰ τὰ νυμφικὰ φορέματα τῆς μητρὸς των, ὅληρον τροποποιημένα διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς. "Η δὲ Ἀφέντρα ἦτον πολὺ νεωτέρα, τῆς εἶχεν ἔλθη ἡ τύχη της ἀπὸ τὴν Ἀμερικαν καὶ ἤθελε νὰ συμβαδίσῃ μὲ τὴν ἐποχήν.

"Ο Θανάστης, ὁ φθισικὸς νέος, δοστὶς ἦτον πλήρης ἐλπίδων καὶ θάρρους, διτὶ θ' ἀνέκτα τὴν ὑγείαν του, τώρα ποὺ ἥλθεν εἰς τὴν πατρίδα, εἶχεν εἰπεῖ εἰς τὴν μητέρα του μετὰ τοὺς ἀρραβώνας τῆς ἀδελφῆς.

— Νὰ γείνω κ' ἐγὼ καλά, μητέρα, καὶ νὰ γείνη ὁ γάμος.

— "Ἐννοια σου παιδί μου· θὰ γένης καλά, πρώτα ὁ Θεός· σὰ δὲ γένης καλά, πρώτα, ποὺ κάνουμε ἡμεῖς γάμο . . . Καὶ τώρα ποὺ θάρχίσουν νὰ μᾶς ἔρχωνται ἡ νυφάδες, νὰ μᾶς στέλνουν προξενίες γιὰ τ' ἐσένα, Θανασάκη μου! Μου εἴπαν, πέντε ἔξη πεθεράδες εἰν' ἔτοιμες, γιὰ νὰ μου στείλουν προξενία, ἀκούσ . . . Τρελλαθήκανε, ζουρλαθήκανε, τάκους . . . Χαρὰ 'ς ἐμένα! . . . Ποιὰ κι' ἀλλη θάχη τὴν τύχη μου; . . . Καὶ τάζουν . . . καὶ τί δὲν τάζουν! . . . Μὰ ἔννοια σου, ἡμεῖς θὰ διαλέξουμε καὶ θὰ πάρουμε, Θανασάκη . . . "Ετσι κ' ἔτσι δὲ μᾶς γελοῦν ἐμᾶς . . . Κουράγιο . . . κάμε νὰ γένης καλά, παιδάκι μου!

"Η προθεσμία δὲν ἤρεσεν εἰς τὸν Γρηγόρην, τὸν υἱὸν τῆς Μονεβασώς, οὔτε ἵσως εἰς αὐτὴν τὴν Ἀφέντραν. Κατὰ συγκυρίαν δέ, ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἀρρωστησε καὶ αὐτὴ ἡ μητέρα τοῦ γαμβροῦ, ἡ γραία Μονεβασώ. Κατά τινα στιγμήν, εἰς τὸ τέλος μιές ἐπισκέψεως τοῦ μνηστήρος, ἐνῷ οὔτος ἐξήρχετο τῆς οἰκίας, μεταξὺ τῆς πόρτας καὶ τῆς σκάλας, ἡ Ἀφέντρα σιγά - σιγά ἐψιθύρισεν εἰς τὸν ἀρραβωνιαστικόν της.

— Εἰπὲ τῆς μάνας σου, εἶνε φόβος μὴν πεθάνῃ ὁ Θανάστης, καὶ ὑστέρα τὸ πένθος θὰ μᾶς κάμη ν' ἀναβάλουμε τὰ στέφνα . . . Κ' ἐγὼ θὰ πῶ τοῦ Θανάστη, πῶς εἶνε φόβος μὴν πεθάνῃ ἡ μητέρα σου, κι' ἀπ' τὴν λύπη μας, θ' ἀναγκαστοῦμε ν' ἀφήσουμε τὸ γάμο γιὰ τοῦ χρόνου.

— "Ἐννοια σου! . . . εἶπε μετὰ ἀληθοῦς θαυμασμοῦ ὁ γαμβρός!

"Ἐπεται τέλος.

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΙΝΤΕΡΜΕΔΙΑ

Γιὰ νὰ ἔξοφλήσω παλιὸ τάμα
ξεκίνησα προσκυνητής

ξυπόλυτη μαζί μου ἀντάμα
βουλήθηκες νὰ πορπατής
μὰ ἀπόστασες μεσοστρατίς,

Καὶ ἐγὼ στὰ χέρια μου σὲ πῆρα
καὶ δρόμο παίρω καὶ περνῶ.

Βλέπω ἀντικρὺ τὴν Ἀγια Θύρα
καὶ τὸ ἔξωκλησι στὸ βουνό . . .
νὰ σὲ κοιτάξω δὲν γυρωῦ.

Σταλικοπόδιασα τοῦ δρόμου,
σφαλάει τὸ μάτι μου θαμπό.
Δίπλα μὲ σένα, στὸ πλευρό μου
στὰ σκαλοπάτια σ' ἀκονυπῶ
τῆς Ἐκκλησιᾶς . . . ποὺ δὲν θὰ μπῶ.

*

Απὸ τὸν ὑπρο τὸ βαρὸν
ποὺ μὲς στὴ μνήμη μου ἐκοιμήθης
ἔβγα τὸ φῶς νὰ σὲ χαρῇ
στὸ πεῖσμα τῆς στερνῆς σου λήθης.

Πάρε κορμί σου τὸν ἀφρό
τοῦ ροδοσύντεφρον καὶ φάνου,
πάρε τὸ μύρο τὸ ἀλαφρὸ
τοῦ ἀκρόνοιχτου ροδοστεφάνου,

"Η ντύσουν τὸ ἀστροφῶς τὸ ἀχρό,
ἀνάερη ψυχή, σὰν χνοῦδι
μὰ κάλλιο, νὰ μὴ σὲ ξεχρῶ,
γενοῦ καὶ μπρόβαλε τραγοῦδι.

*

Πιατί ἡ χαρά, ἡ λίγη μας χαρά
σὲ λύπη θὰ μᾶς βγάλῃ.
Σὰν σύγνεφον ἡ θλίψη μᾶς ἐσκέπασε
καὶ γέρνουμε στὴ θλίψη τὸ κεφάλι.

Αυώνω ἀδελφή, κι' ἀπόκρυψη
σὲ σώνει ψυχοπόνια.
Φεύγοντα οἱ μαῆραι γερασοὶ καὶ παίρνουντε
στὰ μαῆρά τους φτερὰ τὰ χελιδόνια.

Πιατί ἡ χαρά, ἡ λίγη μας χαρά
σὲ λύπη νά μᾶς βγάλῃ;
ἔξεχει μανιαστήκαμε
σὲ ξέρουνς τόπους, ξέρουνς πάλι.

*

Σωριάζονται τὰ φύλλα τοῦ φθινόπωρου
στὴν κάθε τῆς αὖλης μας κώχη,
δέρνει τὶς στοῖβες τὰ ξερόφυλλα
τὸ πρωτοβρόχι.

Στὸ νέο σου θλιβερὸ σκοποτραγούδισμα
ποῦ μελετᾶς, πικρή, νὰ ψάλλης,
ἡ στάλα, ἡ στάλα τὸ ψιχάλισμα
ποῦ θὲ νὰ βάλῃς

Νὰ μοιάξῃ: ἀρματωμένους καβαλλάρηδες
ποῦ τὰ μεσάννυχτα περγάνε,
ξυπνῶντας τὰ ἔρμα τὰ πλακόστρωτα
καὶ πᾶνε... πᾶνε...

Μὰ οὐδὲ τάσιμωκούδοντα
μὲ τὰ χροσᾶ τους σεῖστρα
σὰν τὶ δικιά σου τὶ φωτὴ
δὲν ἔχουν, γλυκοκελαδίστρα.

Απὸ ποιὰ βάδια ἀνέβασες
μὲ μαρμαρένια τὴν ψυχή μὸν σκάλα,
κ' ἥλθε, καὶ σ' ἓνα ἀπόκλωνο
κρεμάστηκε, σὰν στάλα

Στὸ ἥλιόβολο τὸ ἀπόβροχο,
καὶ τρέμει... κι' ἀπ' ἀγνάντι
φαντάζει μὲς στὴν πρόφαστη ἀντηλιὰ
περιλάντι;

*

Μάθε τὸν πόνον τὸν γερὸ^ν
βουβὸς στὰ δόντια σου νάλεθης,
χῦνε τῆς Λήθης τὸ νερὸ
μὲς στὸ τρελλὸ κρασὶ τῆς Μέθης.

Θὰ πάγη κι' αὐτὸ μιὰν δμορφιὰ
καὶ ποὺ νὰ γύρη ἀκόμα ὁ χρόνος,
ἔχει ὁ Θεός! τὰ ἑφτὰ καρφιὰ
θὲ νὰ μᾶς βάλῃ ὁ νέος ὁ πόνος.

— Οριζε Μοῖρα τῷ Μοῖρῷ
ἐσὺ ποῦ γνέθεις καὶ ξεγνέθεις
— Χῦνε τῆς Λήθης τὸ νερὸ
μὲς στὸ τρελλὸ κρασὶ τῆς Μέθης!

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ Δ^{δος} Σ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ
ΕΡΓΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΡΘΕΝΗ

ΤΟΠΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΑΤΕΡ
ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΡΘΕΝΗ

ΟΙ ΛΥΤΡΩΤΑΙ

Αν ἀγαπάτε τὰ πουλιά, θὰ σᾶς κρεμάσω ἐδῶ τὸ κλουβὶ μὲ τὴν καρδερίνα.

— "Οπως θέλεις, κυρά μου.
Τὸ ἐδέχθην. 'Η σπιτονοικοκυρά μου εἶχεν ἀρκετὴν ἀγιωσύνην εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἔπειτε νὰ σεβασθῶ, χωρὶς νὰ μειδιάσω, τὴν ἀφελῆ της προθυρίαν νὰ μοῦ στολίσῃ τὸ δωμάτιον, μεταφέρουσα ἐπάνω ὅλα τῆς τὰ καλὰ ἐπιπλα καὶ ἔνα κλουβὶ εἰς τὸ τέλος. Τὸ ἔφερε καὶ τὸ ἐκρέμασεν εἰς τὸν μακρὸν χαγιάτην. 'Ητο ἀπαραίτητον νὰ συμπληρώσῃ τὸν ὑπάρχοντα ἐκεῖ στοιλισμὸν τῶν γλαστρῶν, αἱ ὄποιαι ἐκτυποῦσαν δυνατὰ μὲ τὴν εὐθυδίαν των, ἀνυψοῦσαι κόκκινα ἄνθη, ὡς χείλη ζητοῦντα φιλήματα ἀπὸ τὸν ἀέρα, καὶ φυλλώματα λεπτά, δασέα, δλοστρόγγυλα ὡς νεανικά μαλλιά. 'Η αὐλὴ ἡτο λευκὴ καὶ τὸ νερὸν τῆς βρύσης ἐθορύβει μὲ ἐκείνους τοὺς μονοτόνους θορύβους, οἱ ὄποιοι ἀποτελοῦν ἡρεμίαν. Τὸ δλον τοῦ σπιτιοῦ ἥρεμον, σκεπτικόν, μονωτικόν, κάτι ἀπὸ τὰς μονάς ἐκείνας τῆς πόλεως ποῦ κυνηγοῦν οἱ "σπουδασταὶ" διὰ τὰς μελέτας των. "Ἐπρεπε νὰ εἴμαι εὐχαριστημένος. Είχα πλέον μέσα εἰς τὴν σιγὴν τοῦ δωματίου μου εἰς τὸ ὄποιον ἐσιώπων τὰ βιβλία, είχα καὶ ἔνα σφυγμὸν ζωῆς—τὴν καρδερίναν. Τὴν ἀλλην ἡμέραν εἶδα ἐμπρός μου καὶ τὸν γάτον τῆς οἰκοδεσποίνης, εἰσελθόντα διὰ νὰ συνάψῃ μαζύ μου γνωριμίαν. Τοῦ ἔδειξα ὅτι θὰ εἴμαι πολὺ εὐτυχῆς νὰ τὸν βλέπω συχνά. Είχε κάτι μεγάλα μάτια πράσινα καὶ καθαρώτατα ὡς ὑποβράχιον κύμα, μίαν μελανιάν εἰς τὴν μούρην, καὶ ώραίαν οὐράν. "Ἐτεντώθη ζητῶν θωπείας καὶ τὸν ἐθώπευσα. Εἴμεθα φιλοι. "Ενα πτερωτὸν καὶ ἔνα τετράποδον, μία μουσικὴ καὶ μία σιωπή, μοῦ ἡσαν συντροφιά, περισσοτέραν τῆς ὄποιας δὲν ἐπιθυμοῦσα.

— "Αλλά, κυρά μου, τῆς εἴπα, ποιὸς παίζει βιολί;

— "Ο γυνός μου, κύριε, μὲ συγχωρεῖτε. Δὲν σᾶς τὸ εἴπα ὅταν ἐσυμφωνήσαμε τὸ σπίτι. 'Αλλὰ θὰ τοῦ ἀπαγορεύσω νὰ παίζῃ. Δὲν θὰ σᾶς γίνη ἀλλοτε αὐτὴ ἡ ἀνησυχία. Τώρα ἀμέσως....

Καὶ ἔτρεξε κάτω.

— Κλεωνῆ! Κλεωνῆ! Τί σου εἴπα; Πάλι τὸ ἀρχισες; 'Ανησυχεῖς τὸν κύριον. "Αφησέ το τὸ ἀναθεματισμένο.... Θέλεις νὰ μᾶς φύγῃ ὁ κύριος; Δὲν σου τὸ εἴπα;

— Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος! Ποιὸς κύριος; Τί μοῦ κόβεις τὴ σονάτα στὴ μέση!

— Επηκολούθησε σιγή, ἀπὸ τὴν ὄποιαν ἐνόησα ὅτι ἡ μητέρα ἡττήθη. Τὸ βιολί ἥρχισε πάλιν. 'Η μητέρα ἀνήρχετο τὴν σκάλαν διὰ νὰ μοῦ ζητήσῃ νέαν συγγνώμην. Τὴν ἐπρόλαβα.

— Δὲν πειράζει, κυρά μου, δὲν πειράζει. "Ας ἔξακολουθήσῃ, δὲν μὲ ἀνησυχεῖ.

— 'Αλήθεια, κύριε; "Αν δὲν σᾶς ἀνησυχοῦσε, θὰ ἡτον εὐτύχημα. Ξέρετε δὲν ἥμπορῶ νὰ τοῦ τὸ πάρω. Είνε φιλάσθενο, καὶ ὁ γιατρὸς μοῦ εἴπε νὰ μὴ τὸ στενοχωρῶ.

— Εφυγε πάλιν ζητοῦσα νὰ τὴν συγχωρήσω καὶ ὑποσχομένη ἡσυχίαν. 'Εγὼ ἡκουα τὸ βιολί. "Εκαμνεν ἀσκήσεις, ἀλλὰ μεγάλας, θαρραλέας, πολυπλόκους. Προσπαθοῦσε νὰ ἀναβῇ εἰς μίαν χρωματικὴν κλίμακα. Τὴν διέκοπτε καὶ ἀρχίζε μίαν ἀργὴν δοξαριὰ εἰς τοὺς ὑψίστους τῶν τόνων. Τὸ βιολί ἔβγαζε μίαν φωνὴν λεπτὴν σὰν ἀκτῖνα, μίαν μελωδίαν ἐπίμονον, παλαίουσαν μεταξὺ πέντε φθόγγων, ἀλλ' ἀκουομένην ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ δωματίου ὡς κάποιο κλάμρα νηπίου. 'Η μελωδία διέκοπτε καὶ τὸ δοξάρι διεπέρα πάλιν τὰ ὑψη τῆς χρωματικῆς κλίμακος σὰν σπαθί. "Ἐπειτα ἥρχιζεν ἔνα τρελλὸν κτύπημα ὅλων τῶν χορδῶν. "Ἐπειτα ἡ τρέλλα, ἡ σύρραξις τῶν φθόγγων, ἔπεφτεν εἰς ἔνα βαθὺ ἀλγος

ἐκφραζόμενον μὲ τὰς βαρείας κατωφωνίας τῆς τετάρτης χορδῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐμάντευον τοὺς δακτύλους ισχυρῶς σπαρασσομένους.

Αἰφνιδίως ἡ ἐκτέλεσις διεκόπη μὲ ἔνα ἄγριον κτύπημα τοῦ δοξαριοῦ ἐφ' ὅλων τῶν νευρῶν, καὶ ἥκουσα βήματα εἰς τὴν αὐλήν.

Τὸν εἰδα νὰ ἐξέρχεται. "Ητο ωχρός, αὐτὸ μόνον ἐπρόθασα νὰ ἴδω, καὶ εἶχε μεγάλα μάτια γεμάτα σκιάν.

Τὴν ἀλλην ἡμέραν τὸ βιολί ἥρχισε τὸν ἵδιον ἀγῶνα. Τὰ δάκτυλα ἀνερριχῶντο εἰς μίαν σκάλαν λαβυρινθῶδη, ἀπὸ τὴν ὄποιαν ἔπεφταν καὶ πάλιν ὥρμων ὑψηλά. Κάποιαν ἀλήθειαν, κάποιαν σταθερότητα ἔζητοῦσαν νὰ συλλάβουν. Δὲν τὸ κατώρθωναν τελείως. 'Η μετάπτωσις εἰς τὰς ἀλγεινὰς κατωφωνίας καὶ εἰς τὰς παλλέπτους ἀργὰς μελωδίας ἡτο ἀνάπτωσις διὰ νὰ ξαναρχίσῃ ὁ ἀγῶν. 'Ο μικρὸς ἐβγῆκεν ἔξω, ἐτεντώθη εἰς μίαν καρέκλαν καὶ ἐκάπνιζε. Τὸ σιγάρον του ροφώμενον δυνατά, ἄφινε μίαν παχείαν λάμψιν, σὰν κάρβουνο, εἰς τὰ σκότη. Είχε βαθειά νυκτώσει

— Θηρίο! ἥκουσθη μία φωνὴ νεανίου εἰσερχομένου εἰς τὴν αὐλήν. Τὶ δάκτυλα εἰν' αὐτά; Σὲ ἄκουα ποῦ ἔπαιξες τὴν "σονάτα τῶν κρίνων". Δὲν ἡτο αὐτή;

— "Οχι.

— "Αλλὰ τί;

— Κάπι καὶ τίποτα. Δὲν ξέρω. Νά, θὰ τὸ σπάσω νὰ ἡσυχάσω.

— Τὸ βιολί;

— Τὸ βιολί, μάλιστα.

— "Εσὺ νὰ τὸ λέσ αὐτό, μὲ τέτοιο ταλέντο;

— Ταλέντο! Ταλέντο! 'Αστεῖα!"Ωχ, ἀδερφέ, ἀφησέ με! Ταλέντο δὲν ὑπάρχει στὴν τέχνη. 'Ελπὶς δὲν ὑπάρχει. 'Υπάρχει κατόρθωμα. Πρέπει νὰ φθάσῃς ἐκεῖ ποῦ θέλεις. Τὸ ταλέντο εἰνε πιθανότης, ἀδεβαίοτης, προσπάθεια, ἀγωνία. "Ενα κλουβὶ ἀπὸ τὸ ὄποιον δὲν ζεύρεις ἀν θὰ βγῆς. Καὶ ἡ τέχνη εἰνε ἐκεῖ ψηλὰ ποῦ εἰνε καὶ τὰ ἀστρα. Κόπιασε νὰ φτάσῃς!

— Καύμενε, αἰωνίως παράξενος είσαι.

— "Ωχ ἀδελφέ! είσαι κακομοίρης! Τί νὰ κάμω! Είμαι μέσα σ' ἔνα κλουβὶ. Θέλω νὰ βγῶ, δὲν ἥμπορῶ, θὰ σκάσω. Βλέπω ἔξω τὸ γαλανὸν ἀπειρον. Καὶ δμως είμαι κλεισμένος. Αὐτὸ τὸ βιολί, πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ; μοῦ ἀνθίσταται. Δὲ μπορῶ νὰ τὸ νικήσω. Μοῦ κόδει τὰ δάκτυλα. Μοῦ κρύβει νότες. "Ηθελα νὰ τὸ καθέξω, νὰ τὸ ἐκμηδενίσω, νὰ τοῦ μαλάξω τὴν φωνὴν σὰν κερί, νὰ μὲ ὑπακούη, νὰ μὲ ἀκολουθῇ. Αὐτὸ εἰνε! Μπορῶ; Δὲν ἥμπορῶ. Τὴν "Σονάτα τῶν Κρίνων", τὴν ἔχω φαντασθῆ πῶς εἰνε. 'Αλλὰ δὲν παίζεται, δὲν μὲ ὑπακούει, μοῦ ἀνθίσταται, μὲ πολερῷ. Κόπιασε νὰ τὴ φτάσῃς! K' ἔπειτα νὰ σοῦ πῶ, τὸ βιολί δὲν μοῦ φθάνει. Πολλὲς φορὲς εἰνε μουγγό. 'Εγώ ἥθελα νὰ πιάσω τοὺς ἀρμούς τῆς μελωδίας, νὰ τὴν ταράξω δλην. Δούλην τὴν θέλω, δὲν τὴν θέλω αὐθέντην.

— Εμεσολάβησε σιωπή. "Ἐπειτα ἡ ὄμιλία ἔφυγεν ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ χαμηλά. 'Εβγῆκα ἔξω. "Οταν ἐπανῆλθον μετὰ τὸ μεσονύκτιον, εἶδον εἰς τὸ δωμάτιόν του φῶς καὶ αὐτὸν σκυμμένον. 'Εδιάβαζε καὶ ἐκάπνιζε. Τὸ βιολί του είχε σιωπήσει ἐντελῶς. Τὸ είχε πετάξει εἰς τὴν γωνιάν. Καμμίαν στιγμὴν εἰς τὰ μέσα τῆς νυκτὸς μὲ ξυπνοῦσε μία δοξαριὰ ὁξεῖα, ἀλλὰ ἔπαινεν ἀμέσως. 'Ο ωχρὸς Κλεωνῆς είχεν ἐπιβάλει εἰς ἑαυτὸν τὴν πεποιθήσιν ὅτι δὲν θὰ φθάσῃ ἐκεῖ δπου θέλει. 'Εν τούτοις δὲν ἔπαινε νὰ θέλῃ, αὐτὸ ἡτο βέβαιον. 'Η μαρα τέφωναζε:

— Κλεωνῆ! Τὸ παράθυρο κλείσε, παιδί μου, ἔχει ύγρασία.

— Κλεωνῆ, ἐκάπνισες ἀπόψε δύο κουτιὰ σιγάρα.

— Κλεωνῆ, πέσε παιδί μου νὰ ἡσυχάσης. Είνε μεσάνυχτα. "Εχεις δύο νύκτες ἀγρυπνος. 'Εκείνος τῆς ἔρριπτε τὴν συνειθισμένην ἀπάντησιν,

— 'Εννοεῖς λοιπὸν νὰ μὲνοχλῆς ἐκεῖ ποῦ σκέπτομαι;

‘Ος ἔμαθα, ἡτο τὸ τελευταῖόν της παιδί, ὅστερον ἀπὸ τέσσαρα ποῦ ἔχάθησαν ἀπὸ τὴν ίδιαν νόσον, φεύγοντα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, ως νὰ ἐκρατοῦντο διὰ τῆς χειρός.

Ἡ μαρᾶ εἶχε δίκαιον ποῦ δὲν τὸν ἐστενοχώρει. Μὲ πολὺν τρόμον κάποτε τοῦ ἔκλεψε τὰ σιγάρα διὰ νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὸ κάπνισμα καὶ ἡ ἀγρυπνία τὴν νύκτα. Πάντοτε δρῶς ἔτρεχε κοντὰ εἰς τὰς ίδιοτροπίας τοι. “Οταν ἐκεῖνος ἡρνεῖτο, αὐτὴ ἔπαινε νὰ ἀπαιτῇ. Μίαν ἡμέραν ἤλθε καὶ μὲ ἑγέμισε κλαυθμούς, φόβους, ἀπορίας, ζητοῦσα νὰ τῆς ἔξηγήσω τί θέλει τὸ παιδί της, τί καταδιώκει μέσα εἰς τὰ βιβλία καὶ εἰς τὴν νύκτα. Εἴπα τὴν συνειδισμένην ἀναπαυτικήν διαβεβαίωσιν “θὰ στρώσῃ”, ποῦ λέγουν διὰ τὰ ἀτακτα παιδιά, καὶ ἡσύχασεν ἐλπίζουσα.

Μίαν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κυνηγὸς τοῦ ἀγνώστου ἔλειπεν, ἐρρέμβαζα εἰς τὸν μακρὸν χαράτην. Αἱ γλάστραι μοῦ ἐθάπευν τὴν σκέψιν μὲ τὰ ἀρώματα ἐκεῖνα τῶν ἀνθισμένων μπαλκονιῶν, τὰ κοινά, τὰ γνώριμα καὶ τὰ ἀφελῆ. Καὶ δὴ μου ἡ σκέψις, ἡ νάρκη μᾶλλον μιᾶς μουδιασμένης καὶ ἀκινητούσης σκέψεως, εἶχε προσηλωθῆ εἰς τὴν καρδερίναν, τὴν ὁποίαν τόσας ἡμέρας εἶχα λησμονήσει. Ἡ γραῖα μοῦ τὴν ἔφερεν ως μουσικήν, ἀλλ’ ἡ καρδερίνα ἡτο μία μεγάλη σιωπὴ ως ἡ νύκτα. Εἶχε τὰς ἡμέρας ἐκείνας περίοδον βωβότητος, ὅπως ἔχουν καὶ τὰ λαλίστερα πτερωτά. Τὴν ὥραν ποῦ ἐκαθήμην ἐκεῖ πλησίον της, αὐτὴ ἡτο ἀγρυπνος καὶ ἐθορύβει μέσα εἰς τὸ κλουβί. ‘Εσκόρπιζε τὸ πικρὸν ἐκεῖνο κελάδημα τῶν πτερῶν, τῶν κροτούντων πτερῶν, τὰ ὄποια ἀνοίγονται διὰ νὰ ταξειδεύσουν πρὸς τὸ ἄπειρον, τὸ σύρμα τοῦ κλωβοῦ τὰ ἀποκρούει, ἐκεῖνα ὄρμοῦν πάλιν καὶ πάλιν πίπτουν. Η καρδερίνα ἔκαμε διαρκῶς αὐτὴν τὴν ἐπίθεσιν καθ’ ὅλων τῶν τοίχων τῆς φυλακῆς της, διὰ τῶν ὄποιων εἰσήρχετο καὶ τὴν ἐμέθυεν ἡ νυκτερινὴ αὔρα, ὥρμα καὶ ὠπισθοχώρει, ὥρμα παντοῦ καὶ πάντοτε ἐκρημνίζετο, πολλάκις τόσον δυνατὰ ὥστε ἐνόμιζα ὅτι τὰ πτερά της συνετρίβοντο. Ἡτο ἔνας κρότος ρυθμικάταος, εἰς δύο χρόνους. Κάτι ὡς σύρτης ἀνοιγόμενος καὶ κλειόμενος. ‘Αναχώρησις καὶ ἐπάνοδος αἰωνία, ἀπὸ τὸ ἔνα ἄκρον τοῦ κλωβοῦ εἰς τὸ ἄλλο. Χρονόμετρον μιᾶς σκλαβιᾶς. Δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ ἀκούσω θλιβερώτερον ώρολόγι μέσα εἰς τὴν νύκτα. Ἡθελα νὰ πέσω εἰς τὸ κρεβεβάτι μου, νὰ κλείσω τὸ παράθυρον, νὰ μὴ ἀκούω αὐτὸ τὸ κλάμρα τῶν πτερῶν, τὸ σπαρακτικόν, διότι ἡτο τόσον ἀμείλικτον εἰς τὸν ρυθμόν, ώστα νὰ ἥκουν ισοχρόνως καὶ ἐπιμόνως τὴν ίδιαν φωνήν. “Κλάψε, κλάψε, κλάψε, κλάψε. Πέθανε, πέθανε, πέθανε, πέθανε..” Ἀ! πρέπει νὰ παύσῃ αὐτό! Νὰ παύσῃ!

Καὶ ἐπλησίασα εἰς τὸ κλουβί διὰ νὰ τοῦ ἀνοίξω τὴν θύραν καὶ νὰ ἀκούσω τὴν τελευταίαν θριαμβευτικὴν πτεροκρουσίαν τῆς ἀπελευθερώσεως, ὅταν βήματά ἡκουόθησαν εἰς τὴν αὐλήν. Ἡρχετο ὁ νέος. ‘Εσταμάτησεν εἰς τὴν αὐλήν, ἥναψε νέον σιγάρον, καὶ ἥρχισε νὰ βαδίζῃ ἐπάνω καὶ κάτω. Τὰ βήματά του ἥσαν ρυθμικά. ‘Εκτυπούσαν θλιβερώτατα εἰς τὸ λιθόστρωτον μέσα εἰς τὸ σκότος. ‘Ἐπάνω καὶ κάτω. ‘Αναχώρησις καὶ ἐπιστροφὴ μέσα εἰς τὴν στενήν αὐλήν. Τί ζητεῖ; Θεέ μου! Νέον χρονόμετρον θλιψεως. Νέος ρυθμὸς σκλαβιᾶς. ‘Ενας κρότος πτερῶν καὶ αὐτός. ‘Ενα πτερωτόν, ἔνα ιδανικόν, ποῦ ζητεῖ νὰ φύγῃ, ποῦ δρυμᾷ καὶ ὀπισθοχωρεῖ μὲ τὰ πτερά συντριβόμενα. Εἶχα δύο σκλάδους ἐμπρός μου, ποῦ μετροῦσαν τὴν νυκτερινὴν ὥραν κτυπῶντες μονοτόνως καὶ ρυθμικῶς τὰς ἀλυσίδας των. Δὲν κατώρθωσα νὰ κοιμηθῶ ὅλην τὴν νύκτα μεταξὺ τῶν δύο ρυθμῶν. Καὶ περὶ τὸ πρωΐ, ὅταν ὁ νέος ἐκουράσθη βαδίζων, ὅταν ἡ καρδερίνα ἐκουράσθη θρυμματιζόμενη ἐπὶ τοῦ σύρματος, καὶ ἐκοιμήθησαν καὶ οἱ δύο, εἶπα:

— Θὰ τοὺς λυτρώσῃ κανείς;

Μετ’ ὀλίγας ἡμέρας εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀγρυπνον σπίτι τῆς θλίψεως δύο Λυτρωταί. ‘Ο Κλεωνῆς ἔσβυσε μίαν νύκτα, μαλακά, ἀπὸ τὴν νόσον ποῦ ἐπῆρε καὶ τοὺς ἄλλους του ἀδελφούς, καθὼς ἡ νότα ἐκείνη τοῦ βιολιοῦ ἡ λεπτὴ ποῦ ἔμοιαζε μὲ ἀκτῖνα. ‘Οταν τὸν

ἐκήδευαν, εἶδον τὰ μακρά του λεπτὰ δάκτυλα ἔσκουραζόμενα ἐπὶ τοῦ στήθους ἀπὸ τὴν αἰωνίαν ἀναρρίχησιν τῶν ἐπὶ τῶν φθόγγων τῆς “Σονάτας τῶν Κρίνων”.

Τὸ βράδυ βλέπω τὸ κλουβί κυλισμένον χάρω εἰς τὸ δάπεδον. ‘Η καρδερίνα ἔλειπεν. ‘Ηλευθερώθη. ‘Απὸ ποῖον δὲν ἡμποροῦσα νὰ ἐννοήσω. ‘Αλλὰ τὸ κύλισμα τοῦ κλωβοῦ κάτω μοῦ ἔδωσε μίαν ὑποψίαν, ἡ ὁποία δὲν ἤργησε νὰ βεβαιωθῇ. ‘Ο γάτος ἤλθε καὶ προσήλωσεν ἐπάνω μου τοὺς μεγάλους πρασίνους του ὀφθαλμούς, ἔξομολογούμενος τὸ ἔγκλημα, ἀλλ’ ὑπερήφανος διότι ἔγεινε καὶ αὐτὸς Λυτρωτής.

Ζ. Λ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ

ΕΝ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩΙ

‘Εξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ βορείου Κωνστ. Ἀργυροπούλου.

Kατὰ τὸν Ιούνιον τοῦ 1809 ἀνεγάρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μεταβαίνων εἰς Βουκουρέστιον ὁ ἄρχων Κωνστ. Ἀργυρόπουλος, εἰς τῶν εὐγενεστάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, «πεπαιδευμένος καὶ διακεριμένος» ως λέγουν αἱ περὶ αὐτοῦ πληροφορίαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. ‘Ο Κωνστ. Ἀργυρόπουλος, ἀπόγονος τῆς μεγάλης οἰκογενείας ἡτις ἡκμασεν ἐπὶ Κομνηνῶν, εἶχε περιβλεπτὸν θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε ἐκλήθη εἰς Βουκουρέστιον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ, ως γραμματεὺς αὐτοῦ. ‘Ο Ἀργυρόπουλος δὲν ἀπέδεχθη τὴν θέσιν εἴτε φρονῶν διτε αὐτὴν ὅτι ἀνάλογος τῶν ἀξιώσεων του, εἴτε διότι ὅτι φύσει νωθρὸς καὶ φίλος τῆς ἀναπαύσεως. Κατόπιν ὅμως τῶν ἐπανειλημμένων προσολήσεων τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις ἐγνωρίζειν αὐτὸν προσωπικῶς, ὁ Ἀργυρόπουλος μετέβη ἐπὶ τέλους εἰς Βουκουρέστιον χάριν περιεργείας μᾶλλον ἡ ὅπως ἐργασθῆ παρὰ τῷ ἡγεμόνι. Εἰς σειρὰν ἐπιστολῶν πρὸς τὴν ἀδελφήν του κυρίαν Κορηνηλίαν Μάγγερ ὁ Ἀργυρόπουλος περιγράφων τὰς ἐκ τῆς Βλαχικῆς πρωτευούσης ἐντυπώσεις του, δίδει εὐσυνειδήτως τελειοτάτην εἰκόνα καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοιουτοτρόπως δὲ αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ καθίστανται πολύτιμοι, ιδίως σήμερον ὅτε μετὰ τῆς Ρουμανίας σχέσεις ἡμῶν κατέστη-

σαν ἐπίκαιρον πᾶν ὅ, τι ἀναφέρεται εἰς τὴν χώραν ταύτην.

‘Ο Ἀργυρόπουλος μεταβάτης εἰς τὸ Βουκουρέστιον εὗρε τελείως ἐξελληνισμένην πλέον τὴν αὐλὴν τῶν Βλάχων ὁσποδάρων. ‘Ο ἡγεμὼν Ἰωάννης Καρατζᾶ τὸν ἐδέχθη μεθ’ ὅλης τῆς αὐστηρᾶς ἐθιμοτυπίας, ἡ ὁποία ἐτηρεῖτο τότε ἐκεῖ ἰδίως κατὰ τὰς περιστάσεις καθ’ ἀπρόκειτο νὰ παρίστανται. Ρουμάνοι εἰς τὸ ἔορτὸν ὑπὲρ ‘Ελλήνων. «Ο ἐκλαμπρότατος αὐθέντης καὶ τιμηρός (sic) μου φίλος Ἰωάννης ὁ Καρατζᾶς οὐδὲν παρέλιπεν ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν ἐμήν μετριότητα εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ὑπόληψιν τῶν ἐγχωρίων εὐγενῶν καὶ αὐθεντῶν».

Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ποδεσού περιελάμβανεν εὐρύτατον διαμέρισμα προωρισμένον διὰ τοὺς ἐπιστήμονας ζένους. Κατὰ παράδοξον συνήθειαν ὁ ἡγεμὼν δὲν ἐδέχετο εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου, ἀλλ’ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ξενῶνος, ἡ ὁποία ἡτο ἀπλούστατα διεσκευασμένη καὶ τῆς ὁποίας τὸν μόνον διάχορον ἀπετέλουν ἀνθη καὶ φυτὰ ζωγραφισμένα εἰς τοὺς τοίχους. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν αἴθουσαν ὑπεδέχθη ὁ Ἰωάννης Καρατζᾶς τὸν ἐπίσημον ἐπισκέπτην, ἐν τῷ ὅποιῳ ἐτίμα ὅχι ἐπίσημον τινα ἀποστολήν, διότι δὲν ἦρχετο διὰ τοιαύτης ωπλισμένος ὁ Ἀργυρόπουλος, ἀλλὰ τὸ γένος καὶ τὴν μόρφωσιν. «Η φύτρα

μου καὶ ἡ ἐκ τῶν πνευματικῶν μου κόπων ἐπι-
στημονικὴ μάθησις ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐθέντου
τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην ἡμέραν», γράφει ὁ
ἰδίος πρὸς τὴν ἀδελφήν του.

‘Ως γνωστόν, ὁ προσερχόμενος ξένος, ἀφοῦ
ἔκλινε βαθέως πρὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἡσπάζετο τὴν
ἄκραν τῆς γούνας του. Ὁ ἡγεμὼν Καρατζᾶς
δὲν ἀφήκε τὸν Ἀργυρόπουλον νὰ κλίνῃ οὐδὲ νὰ
ἀσπασθῇ τὸ ἡγεμονικὸν ἔνδυμα. ‘Αλλ’ εὐθὺς ὡς
τὸν εἶδεν εἰσερχόμενον, κατῆλθε τῆς θέσεώς του
τὸν ἐνηγκαλίσθη· καὶ τὸν ἐφίλησε δίς, εἴπε δὲ πα-
ρουσιάζων αὐτὸν εἰς τοὺς ἄλλους·

— 'Ο ἀνὴρ οὗτος, τὰ μάλα πολύτιμος ἐστίν. Πολλάκις ἐστάθη κ' ἔθαυμασα τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὰς γνώσεις του καὶ ἐτοιμότητα εἰς τὴν λα-
λιάν. Τοιοῦτοι ἀνδρες τιμῶσιν ἡμᾶς διὰ τῆς φιλίας των, καὶ εἴθε ὁ Θεός νὰ φωτίσῃ αὐτοὺς νὰ προσέρχωνται καὶ πρὸς ἡμᾶς διανέμοντες τὰ φῶτά των.

Ἐκεῖνο τὸ ὄποιον ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς παρετήρησεν ὁ Ἀργυρόπουλος ἵτο διτὶ διλη ἐκείνη ἡ αὐλὴ ἵτο σχεδόν Ἑλληνική, καὶ ἀκόμη δὲ

δτι κι' αὐτοὶ οἱ Ρουμάνοι ἤσαν ἥδη τέλειοι κάτοχοι τῆς ἑλληνικῆς καὶ εἶχον ὑποστῆ βαθύτατα τὴν ἐπιδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Οἱ Ρουμάνοι οὗτοι εἶχον φθάση εἰς τοιοῦτο σημεῖον ἔξελληνισμοῦ, ώστε οἱ πλείστοι ἔξι αὐτῶν μετέβαλλον ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον καὶ τὰ ὄνόματά των. Τὰ διάφορα ἀξιώματα τῆς αὐλῆς εἶχον διανεμηθῆ μεταξὺ τῶν Φαναριώτῶν, συγγενῶν τῶν ἡγεμόνων, καὶ τῶν Ρουμάνων ἀπογόνων τῶν παλαιῶν Ὀσποδάρων. Τὸ ζήτημα τοῦτο πολλάκις ἐπραγματεύθησαν "Ἐλληνες καὶ Ρουμάνοι ἴστορικοι, παρεδέχθησαν δὲ καὶ οἱ ἔσχωτεροι καὶ οἱ διαπρεπέστεροι τῶν ἰδικῶν μας τὴν γνώμην, ἣν λυσσωδῶς ὑπεστήριζον οἱ Ρουμάνοι, δτι δηλαδή, οἱ Φαναριώται ἡγεμόνες διένειμαν τὰς θέσεις εἰς τοὺς ἰδικούς των, ὅπως δι' αὐτῶν ἐκμυζῶσι τὸν λαὸν καὶ πλουτώσιν αὐτὸι καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινούπολει προστάται των.

‘Ο Αργυρόπουλος παρατηρεῖ ότι ἀκριβεστάτη είναι ἡ διανομή τῶν ἀξιωμάτων, «Ρωμαῖοι είναι δῆλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Μητρόπολιν καὶ μόνον εἰς ἀρχιδιάκονος είναι Ρουμάνος. “Ολοὶ δῆμως οἱ ἀρχιερεῖς τῶν διαφόρων τόπων είναι Ρουμᾶνοι καθὼς καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μονῶν, τῶν ὁποιῶν οἱ γραμματεῖς είναι Ρωμαῖοι, διὰ τὸ διακονεῖσθαι ἐν ταῖς λειτουργίαις καὶ γενικῶς διὰ νὰ προχωρῇ ἡ κλασικὴ ἐκπαίδευσις. Οἱ δύο ἐπίσκοποι ὁ τοῦ Ρωμάνου καὶ τοῦ Ραδεούτζιου είναι Ρουμᾶνοι, δῆλη δῆμως ἡ διακονία τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῶν είναι Ρωμαῖην καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν

θειοτάτων τούτων ἐπισκόπων ἡ Ρωμαϊκὴ γλώσσα κρατεῖ. Ρωμαῖος εἶναι ὁ μέγας λογοθέτης ὁ ἀπὸ Σούτσων, ἀλλὰ Ρουμάνος ὁ μέγας βόρινος ἀπόχοιος του ἡγεμόνος Μπαχούμενου ἀνταρ-

απολογίους των ηγεμονούς Μητραρχούσανον, ανατρά-
φεις ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς αὐλαῖς. Ἐπίσης Ρουμᾶ-
νος εἶναι ὁ Χάτμανης καὶ τὸ ἐνδύσιμόν του τὸν
προσομοιάζει πρὸς τοὺς ἴδικούς μας πλουσίους
ποιμένας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτοῦ βαρύνεε
πολὺς ὁ χρυσός. Οἱ Ποστελενίκος εἶναι ἐκ τῶν
ἡμετέρων Φαναριώτῶν καὶ συγγενῆς τοῦ γραμ-
ματέως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας χυροῦ Ἀνθί-
μου τοῦ Δεδεαγατού. Εἰσὶ δὲ Ἑλληνες καὶ ὁ
μέγας Σπαθάριος καὶ ὁ μέγας ταμίας, καὶ ἐπίσης
ὁ μέγας Κλωτσάρης καὶ ὁ μέγας κόμης, πάντες
δὲ οἱ ἄλλοι εἰσὶν εὐγενέστατοι Ρουμᾶνοι, καὶ
ώς ἔφθην γράψας, ἀνάγουσι τὴν φύτραν αὐτῶν
εἰς τοὺς ὀσποδάρους τῆς χώρας. Τοῦτο ἐν τῇ
χώρᾳ θεωρεῖται τιμὴ καὶ ἐκλαμβάνεται, ως καὶ
εἶναι, ὑπηρεσία, τὸ νὰ διοικοῦμεν ἡμεῖς οἱ Γραι-
κοὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εὑρίσκωσι
θέσιν παράπλευρον πρὸς τοὺς ὄμοιγενεῖς μας, οἱ
τοῦ τόπου ἀρχοντες καὶ αὐθεντάδες).

Περὶ τῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ἀργυρόπουλος εἰς ἀλλήν ἐπιστολὴν δίδει λίαν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας. «Ἡ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τοῦ βασιλέως Μουρούζη διετήρει αἰθουσαν ἀνοικτὴν εἰς δῆλους τοὺς ζένους τοὺς διερχομένους ἀπὸ τὴν Βλαχίαν, τὸν οἶκον δὲ αὐτοῦ ἐκόσμουν δύο νεάνιδες ἔξαιρισις καλλονῆς καὶ σπανίας μορφώσεως. Παρεπεδήμουν δὲ τότε εἰς Βουκουρέστιον καὶ πολυάριθμοι οἰκογένειαι ὄμοιγενῶν ἐξ Ἰασίου, δι' ἀφορμὴν τὴν ὄποιαν δὲν ἀναφέρει ὁ Ἀργυρόπουλος. Μεταξὺ τῶν γυναικῶν καὶ νεανιδῶν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἔξαιρετικὴν ἐντύπωσιν κάρμνουν εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον τρεῖς νεάνιδες ἡ Αἰκατερίνη Σούτσου, ἡ Δομνίτζα Ραλλοῦ Σούτσου καὶ ἡ Ρωζάνη Σαμουρκάση. Διὰ τὴν δευτέραν λέγει, «μίχη μορφὴ ἔκπαγλος εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ὅμοια πρὸς τὴν νεάνιδα θυγατέρα τοῦ Σούτσου, τὴν Ραλλοῦν. Ἡ φύσις προχέει τὰ δῶρα αὐτῆς ἐνίστε ύπερ τὸ προσδοκητὸν καὶ εἰς τινὰ τοιαύτην γενναιότητα τῆς φύσεως, ὅφειλει τὴν ὥραιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν εὔμορφίαν τοῦ σώματος ἡ Ραλλοῦ».

Τὸ ἑσπέρας αἱ αὐθεντικαὶ οἰκογένειαι τοῦ Βουκουρεστίου συνήρχοντο εἰς τὰς αἰθουσας τοῦ ἡγεμονικοῦ μεγάρου, ἢ καὶ εἰς ἴδιωτῶν, εἰς τὰς ὄποιας δύμως οὐδέποτε μετέβαινεν ὁ ἡγεμών, δῆτις ἐπρεπε νὰ εἶναι δύνατὸν πλειότερον ἀθέατος. Εἰς τὰς συναναστροφὰς ταύτας ἐπεκράτει πλήρης ἐλευθερία. «Οπως εἰς τινας χώρας τῆς Δύσεως, λέγει ὁ Ἀργυρόπουλος,

οῦτως ἔστι καὶ ἐνταῦθα. Αἱ γυναικεῖς ἐλευθέρως ἀναστρέφονται μετ' ἀνδρῶν καὶ παιζούσι καὶ γελῶσι μετ' αὐτῶν, Ρωμαῖοι καὶ Ρουμάνοι οὐδόλως διαφέρουσιν ἀπ' ἄλλήλων. Ἡ Ἑλληνικὴ φωνὴ εἶναι ἡ προτιμωμένη ἐνταῦθα. Όμιλεῖται δῆμος καὶ ἡ Ἰταλικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ καὶ ἥκουσα καὶ τὴν Ρουμανικὴν καὶ τὴν Τουρκικήν. Εἰς τοῦ ἐλλογίμου καὶ εὐγενοῦς φίλου μου κυρίου Σαμουρκάστη τὸν οἶκον, ἐλαλήθησαν ἐνώπιον ἐμοῦ δῆλαι αἱ γλώσσαι τοῦ κόσμου, πολλάκις δὲ κατέστη μοι ἀδύνατον ἵνα παραχολουθήσω τὴν τοιαύτην συνδιάλεξιν. Παρετήρησα δῆμος δτὶ πανταχοῦ ἐπικρατεῖ ἡ ὥρατα Ἑλληνικὴ φωνὴ καὶ δτὶ τοιαύτην ἥδη λχλοῦσιν δχι μόνον οἱ εὐγενεῖς Βογιάραι τῆς Ρουμανίας, ἀλλὰ καὶ αἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ψάλλουσι δὲ καὶ Ἑλληνικὰ ἀσμάτα, καὶ ὁ κύριος Χριστόπουλος κέκτηται ἐνταῦθα φόρμην ὀρέστου μουσικοῦ καὶ στιχοπλόκου. Ἐγὼ αὐτὸς ἥκουσα ἀσμάτιά τινα χαρίεντα τὴν ἔννοιαν καὶ χαριέντως πεπλεγμένα καὶ ἥσθην διότι τοιαύτη τις ἐπίδοσις ἀδύνατος ἐν τῇ πόλει εὑρε καταφύγιον εἰς τὰς ἡγεμονίας.

Περιεργοτάτη δόμως καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἐνδιαφέ-
ρουσα εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κ. Ἀργυροπούλου
πέρι μιᾶς παραστάσεως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ θεά-
τρῳ τοῦ Βουκουρεστίου. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐπι-
στολῆς ταύτης ἐνδιαφέρουσιν δχι μόνον διὰ τὴν
ἱστορίαν τοῦ θεάτρου εἰδικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη
διὰ τὴν ιστορίαν τῆς φιλολογίας καὶ ἐν γένει τὴν
πολιτικὴν ιστορίαν τοῦ ἀγῶνος, πρὸς τὰς ὅποιας
ἀμεσωτάτην ἔχει σχέσιν τὸ παιχθὲν ἔργον.

‘Ως γνωστὸν καὶ ἐν γένει ως ἔξαγεται ἐκ δύο προηγουμένων ἐπιστολῶν, εἰς τὰς ὁποίας δυστυχῶς μόνον αὐτὴ ή λεπτομέρεια ὑπάρχει, ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπῆρχον δύο θέατρα· τὸ ἐν τούτων ἦτο τὸ ἡγεμονικὸν ἐντὸς αὐτῶν τῶν αὐθεντικῶν ἀνακτόρων, ἀπετελεῖτο δ' ἐκ μεγάλης τινὸς αιθουσῆς, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὸν ικρίωμα, ὅλιγον ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους. Ἡ αιθουσα ἦτο κυκλοτερής, τὸ βάθος της δὲ ἀποκεκομμένον ἀπετελεῖ τὴν σκηνήν. Καθ' δλον τὸ μῆκος τῶν τοίχων καθίσματα διετίθεντο διὰ τοὺς θεατάς. Εἰς τὸ θεατρίδιον αὐτὸ διδίδοντο συγκότατα μουσικαὶ συναυλίαι, μικροὶ ἀγώνες πάλης καὶ ταχυδακτυλουργίας, ἐνίστε δὲ ἔδιδον ξένοι θιάσοι πρὸ πάντων κωμικὰ μουσικὰ ἔργα.

Τὸ θέατρον τοῦτο ἐκάπι τῷ 1802 καὶ 1803
ἐσπέραν τινά, καθ' ἣν ὁ Πολωνὸς μουσικὸς Πο-
νιελόφσκη ἔψαλεν εἰς τὴν αἰθουσαν πρὸ τῶν ἡγε-
μόνων. Καὶ τὸ μὲν κτίριον ταγύπτατα ἀνενεῳθή,

διότι δὲν ἦτο κεχωρισμένον ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀνά-
κτορα καὶ ἐπομένως δὲν ἀπήτει καὶ ρὸν καὶ σχέ-
δια, παραστάσεις ὅμως οὐδὲμου ἀναφέρονται
δούτεσσι: μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀργυροπούλου.

Τὸ δὲ δευτέρον τοῦ Βουκουρεστίου θέατρον ἡτοι εἰς τὴν θέσιν Ποδοσόι ἐν μέσῳ ὥραίου κήπου, φαίνεται δὲ ὅτι ᾧτο μᾶλλον ὄφικὸν καφενεῖον καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ τίτλου τούτου ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις.

Εἰς τὸ θέατρον λοιπὸν τοῦτο ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ
τῶν ἑορτῶν, αἵτινες ἐδόθησαν ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις
τοῦ αὐθέντου καὶ ἐπὶ τῇ ἀρχίζει ἐπισήμου ἀπε-
σταλμένου τῆς Πύλης, τοῦ Νετζίπ, ἐδόθη μία
παράστασις, περιεργοτάτη ύφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις
καὶ κυρίως διότι εἶναι ἡ πρώτη περὶ τῆς ὅποιας
γίνεται λεπτομερής, εἰς ἔγγραφα τούλαχιστον,
λόγος.

Τό θέατρον Ποδοσού ἡτο, ως εἰπομεν, εις τὸ βάθος τοῦ κάπου, εἶχε δὲ καὶ αὐτὸ μᾶλλον τὸ σχέδιον τῶν ἀρχαίων Ἐλληνικῶν θεάτρων. Εἰς τὸ βάθος ἡτο μία μικρὰ σκηνή, τὴν ὅποιαν ἐγρη-σιμοποιούν ἐνίστε καὶ ως στάδιον ἀγώνων, γύρω-θεν δὲ καθίσματα καὶ εἰς τὸ βάθος σειρὰ καφα-σίων διὰ τὰς οἰκογενείας τῶν Τούρκων. «Τὰ καφάσια ταῦτα πάντοτε ἀπομένουσι κεκλει-σμένα—λέγει ὁ Ἀργυρόπουλος—διότι ἡ τέχνη τοῦ θεάτρου δὲν εἶναι ἐπαγγείλης διὰ τὸν Τούρ-κον, οὐδὲ ἀρεστὴ εἰς τὴν Βαρβαρικήν του φύσιν».

Εις τὸ θέατρον λοιπὸν τοῦτο ἐδόθη τὴν 7
Ιανουαρίου 1810 μία παράστασις. Οἱ μαθηταὶ¹
τοῦ σχολείου τοῦ Βουκουρεστίου, τῆς Ἀκαδη-
μίας, ὡς ἐλέγετο ἡ σχολὴ ἐκείνη, εἶχον κατανε-
μηθῆ τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος.

Τὸ δρᾶμα ἐλέγετο Φωκίων, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ὑπόθεσίς του ἀνάγεται εἰς τὸν βίον τοῦ ἀρχαίου Ἀθηναίου. Εἶναι διμως δύσκολον νὰ εὑρωμεν τί εἰδους ψυχικὰ πάθη καὶ ποιὸν ἄρα γε ἐνδιαφέρον ἥδυνατο νὰ συγκεντρώσῃ ἐπὶ σκηνῆς ἀπλουστάτη καὶ ἀνευ ἐνδιαφέροντος ὑπόθεσις. 'Ο Αργυρό-πουλος οὐδὲν λέγει περὶ τούτου, διότι καταγίνεται μᾶλλον εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς διδασκαλίας, τὰς ὁποίας δημοσιεύομεν ὀλοκλήρους ἐκ τῆς ἐπιστολῆς του:

«Ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἐδόθη εἰς τιμὴν τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθέντου καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀπεσταλμένου τῆς Πύλης μία ὡραία θεατρικὴ διδαχὴ. Τὰ νῦντο πρόσωπα, εἰς τιμὴν τῶν ὁπίοντων ἐδιδετο ἡ διδαχὴ, δὲν παρέστησαν, τί νὰ σοὶ εἴπω δὲ ἀδελφή μου; καλῶς ἔπραξαν, διότι παρεξηγήσεις τινὲς ἥδυναντο γὰρ ἐπέλθωσι καὶ νὰ ψλαφθῇ ὁ καλὸς διδάσκαλος καὶ λογιώτατος Κωνσταντίνος Ἰατρόπουλος. Τὴν πρώτην οὖν

έσπερινήν ώραν ήρχισεν ή διδαχή. Τὸν Φωκίωνα, τὸν Ἀγάθωνα καὶ Ἀνθίππην, τὸν Μέγαιραν, τὸν Μελανίωνα, τὸν Σπεύσιππον ὑπεδύθησαν οἱ μαθηταὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Αὐθέντου, πάντες δὲ μετὰ περισσῆς ἐπιτυχίας ἐνεσάρχωσαν τὰ ἀρχαῖα ταῦτα ὑποδείγματα. Οἱ Φωκίων καθ' ἓν στιγμὴν ἐρίζει πρὸς τὸν Μελανίωνα, ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ἄνθρωπον πραγματικῶς ἐγγριωμένον καὶ ἔτοιμον ἵνα προσῆι εἰς κακουργίαν. Διὸ ἐγκαρδίως ἐπεδοκίμασα τὸν νεανίαν τὸν ὑποδυσάμενον τὸ πρόσωπον τοῦτο καὶ συνεβούλευσα αὐτῷ ἵνα ἐπιμείνῃ εἰς τὴν τέχνην τὴν σκηνικήν, ἐν ἥ κέκληται ἵνα διαπρέψῃ. Εἶναι δὲ καὶ οὗτος μαθητὴς καὶ ὄνομαζεται Φωτίδης, ὡς ἐπίστης καὶ ὁ τὸν Μελανίωνα ὑποκριθεὶς Μουνδανιώτης.

Καὶ νῦν, ἀδελφή μου πολυφίλητος, ἀκούσον καὶ τι, τὸ ὄποιον πρέπει νὰ φυλάξῃς ἐγκάρδιον. Ἐν τῷ δράματι ἡφθόνουν οἱ ὑπαινιγμοὶ καὶ αἱ προβλέψεις καὶ προφητεῖαι περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Φωμαίκου γένους, περὶ ἀποτινάξεως τοῦ καταθλιπτικοῦ ζυγοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ἡ ὑποδυσαρμένη τὴν Ἀνθίππην ἀντεπροσώπευεν αὐτὴν τὴν καταδεδουλωμένην Ἑλλάδα, καὶ ὁ ποιήσας τὸ ἔργον ἐξέφερε δι' αὐτὴν ώραία καὶ παρορμητικὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ἐκλόνισαν τὰς ψυχάς.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΩΝΑΡΗΣ

Αἱ θημωνίαι τοῦ θεοισμοῦ ὑψοῦνται δλόχουσι, γύρω-γύρω, ὡς πύργοι, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δροπέδιον, πύργοι πάγκαρποι σύνον καὶ κρυμῆς, ἔτοιμοι πρὸς ἀλώνισμα, τὸν μῆνα τοῦτον τοῦ ἀλώνισματος, τὸν μῆνα τὸν Ἀλωνάρην, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δροπέδιον, δύον δλόκηρον, θαρρεῖς, μετάκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς μὲ τὴν θημωνίαν τον, παρὰ τὴν δροῖαν δλον τὸν μῆνα τοῦτον διαιτᾶται, παρὰ αὐτὴν δειπνᾶν, καὶ παρὰ αὐτὴν καθεύδων.

Αἱ ἀλωνες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ λάμπουσι, σαρωμέναι, κυκλοτερεῖς, ὀμαλισμέναι, πεπατημέναι, ἔτοιμοι νὰ ὑποδεχθῶσι τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν, μὲ τὴν αὐγήν, νῦν ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ μία παμμείστη, πέραν ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐσχατάν, πετράλωνον μέγα καὶ πλακόστρωτον, τοῦ

γύρω-Δήμου τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκηταίνουν, μὲ τὴν αὐγὴν πρωΐ-πρωΐ, ἥρχισε τὸ ἀλώνισμα, πρώτη αὐτῇ, μὲ ἵππους τέσσαρας, τέσσαρας πυρροξάνθους ἵππους, οἱ δροῖοι χοροπηδοῦν ἐπὶ τῶν δεμάτων, διαλύνοντες καὶ συντρίβοντες αὐτά, ἀλωνίζοντες.

Καὶ διέρχεται πρωτηματίας καὶ πρωτογεωργός, μαστίζων δροῖεν, ὀλθεῖ τὸν ἵππον εἰς τὸν ἀπελευθήτον τὸν κύκλον των, αἴτιες ὡς πύργοι γύρω γύρω ὑψοῦνται, πύργοι δλόξανθοι, δλόχωνσοι πύργοι. Όμοίως καὶ διέρχεται, βάλλων τὸν «Ἐλλογητὸν» κινεῖ τὸν ἐνορίτας τον εἰς προσευχήν, ἐγειρομένους ἀπὸ τὰ σταύρια...

Ἐχει χωράφια καὶ ἄγροὺς διέρχεται πρωτηματίας

Εἶδον παρ' ἡμῖν δακρύοντας ὄφθαλμοὺς καὶ ἔγω αὐτὸς συνεῖχον τὴν καρδίαν μου.

»Εἶναι ὅμως παράφρον τοῦτο καὶ ἔδει νὰ κατασιγασθῇ ὁ ἔθνικὸς πόθος ἐν κοινῇ καὶ δημοσίᾳ συναθροίσει ἐκθετούση εἰς κίνδυνον τοὺς παρισταμένους. Οἱ Φωκίων ὑποθαυμένα ἔχων τὰ βλέφαρα κατὰ τὸ ἀρχαῖκὸν ἐδάκρυσεν ὥστε ἡ βαρὴ νὺν καταρρεύσῃ μετὰ τῶν δακρύων, ἡ δὲ ποδήρης ἐσθῆς τῆς Ἀνθίππης διέσχισται περὶ τὸ στῆθος ἐκ τῆς ὄρμῆς μεθ' ἧς ὁ ὑποδυσόμενος μαθητὴς ἐκτύπησε τὰς χειρας εἰς δεῖγμα τῆς ἐκ τῆς δουλείας ἀπελπισίας.

»Οἱ ἔκλαμπροι αὐθέντης ὡς ἔμαθε τὰ συμβαίνοντα ἐκάλεσε τὸν Φωτίδην καὶ ἐπεδοκίμασε μὲν τὴν τέχνην αὐτοῦ, σύμφωνως ὡν εἶχε λάβει πληροφοριῶν, κατέκρινεν δύμας αὐτηρῶς τὴν διαγωγὴν του, ἥτις ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον οὐ μόνον αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τὴν σχολὴν καὶ τὴν μαθητείαν. Καὶ διὰ γλώσσης πατρικῆς καὶ ἡρέμου ἐπέβαλλεν αὐτῷ συνοχὴν τῶν πόθων δι' ἄλλον ἐπικαιρότερον χρόνον».

»Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταῦτης τοῦ Ἀργυροπούλου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς δτι αὐτὴ ἥτο ἡ πρώτη δοθεῖσα ἐλληνικὴ παράστασις καὶ δτι ὁ πρώτος ἐπομένως Ἑλλην ὁ ἀναβάτης τὸ λογεῖον εἶναι ὁ μαθητὴς Φωτίδης.

πανταχοῦ. Χωράφια εἰς τὴν Ἀμμονδιά, χωράφια εἰς τὸν Κάμπο, χωράφια τὸν Ἀσέληνον, χωράφια τὴς Κουνίστραις. Ἐχει καὶ ἔνα δίφροδο, στ' ἄντι-Γιαννιοῦ τὸ Ρέμμα...

Τὴν αὐγὴν, βασιοῦσεν ἀκόμα διάγεριός, ἥλθεν διαπαχαλαμπίτης ἥργούμενος, δι πατᾶ Μακάριος, καὶ ἔφαλεν ἀγιασμόν, μὲ τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τοῦ ἀγίου, τὴν μαλαμποκαπτησμένην, καὶ μὲ τὸ ἄγια λείψανα, μέσα εἰς μίαν λιθοστόλιστον μικρὸν πνεύδα, μαργαρόπλεκτον, καὶ ἥγιασε τὴν ἀλωνα τὴν μεγάλην τοῦ χωρίου, τὸ εὐρυχωρον καὶ εὐρύκυλλον τοῦ γέρω-Δήμου πετράλωνον, νὰ μὴ βασκάνουν τὸ διφθορόν του γέννημα, τὸ κόδιον τὰ βασκανόφόρα δύματα, νὰ εὐλογήσῃ διαπαχαλαμπίτης τὴν ἐσοδείαν του, νὰ ἐσοδευθῇ καλῶς εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου γεωργοῦ. Νὰ φάγῃ αὐτὸς καὶ διοῖς τον, καὶ οἱ συγγενεῖς του δλοι, νὰ φάγῃ καὶ ἡ φτωχολογιὰ νὰ συχωρᾶνε, καὶ νὰ μοιράζῃ κάθε σάββατον, δλοχοφορῆς, ζεστὰ ψωμάκια, γιὰ τὸν ἀγίου Φανονούσιον τὴν μητέρα, νὰ τρώγονται οἱ πτωχοί, νὰ συγχωροῦν τὴν καῦμένη τοῦ ἀγίου Φανονούσιον τὴν μαννοῦλα, νὰ πάρῃ καὶ διαπαχαλαμπίτης δύο κοιλά...

Μετ' δλίγον δλαι αἱ ἀλωνες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. «Ολον τὸ δροπέδιον δντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηρὰς τῶν γεωργῶν ἀνακραυγάς, οἱ δροῖοι μαστίζουσι τοὺς ἵππους των, ἀλωνίζοντες τοὺς θερισμούς των.

— Ἀ! Ἀ!

»Ἀλλὰ πρῶτος εἰς δλαι διέρχεται διάγο - Δήμος, δι πρωτογεωργός, πρῶτος εἰς τὸ ἀλώνισμα, πρῶτος καὶ εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς ἐξέχει ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δροπέδιον.

— Ἀ! Λενίτσα! Ἀ! Μαργίτσα! Ἀ! φοραδίτσαις μον!

Κοντὸς καὶ παχύς, μὲν πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μὲ τὸν κόδιον τὸν γεράνιον, τὸν χειρίσιον, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, κωμέρος μέσα εἰς τὰ συντριβόμενα δέματα τῶν ἀσταχνῶν μέχρι τῶν γονάτων, παραπατῶν καὶ πίπτων καὶ ἐγειρόμενος καὶ ξαπάπιτων καὶ πάλιν ἐγειρόμενος, μόλις ἡμιπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πτερωτούς τῶν τεσσάρων τον κώνιον τοῦ ιερού, παραπατῶν καὶ πίπτων καὶ μοιράζῃ κάθε σάββατον, δλοχοφορῆς, ζεστὰ ψωμάκια, γιὰ τὸν ἀγίου Φανονούσιον τὴν μητέρα, νὰ τρώγονται οἱ πτωχοί, νὰ συγχωροῦν τὴν καῦμένη τοῦ ἀγίου Φανονούσιον τὴν μαννοῦλα, νὰ πάρῃ καὶ διαπαχαλαμπίτης δύο κοιλά...

— Ἀ! Ἀ!

»Η φωνὴ τοῦ γέρω - Δήμου, πρώτη - πρῶτη, ἀκούεται δπισθεν τῶν τεσσάρων τεσσάρων, ἐξεγείρονται τοὺς γεωργούς, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δροπέδιον, κοιμωμένους δλους ἀκόμη, παρὰ τὰς θημωνίας των, αἴτιες ὡς πύργοι γύρω γύρω ὑψοῦνται, πύργοι δλόξανθοι, δλόχωνσοι πύργοι. Όμοίως καὶ διέρχεται, βάλλων τὸν «Ἐλλογητὸν» κινεῖ τὸν ἐνορίτας τον εἰς προσευχήν, ἐγειρομένους ἀπὸ τὰ σταύρια...

»Η κνοδό-Δήμανα, φασὶν ἀκόμη καὶ καλλίζωνται — τὸν ἔλαβεν εἰς δεῖγμον γάμον τὸν γέρω-Δήμον, κηρεύσαντα, τὸν γέρω-Δήμον, μὲ τὰ πολλὰ χωράφια, καὶ τὰ πολλὰ τὰ ἄλογα, καὶ τὸν κύκλον τῶν παραγωγούς, — μὲ τὴν μανδήλαν της ἀγαπητηρῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, μὲν ἔνα φροντικά, σάρωθρον ἀγροτικόν, ἀπὸ ἀκανθωτὴν στοιβήν, σαροῖ τὸ ἀστάχνα, τὸ ἀστάχνα τὰ διασκορπιζόμενα, οἰκονόμοις εἰς τὰς ἐσοδείας, μὲν καὶ εἰς τοὺς ἴματισμούς της πάντοτε. Σαροῖ καὶ συνάμα μὲ τὸ φροντικόν της τὸ ἀκανθωτὸν διώκει τὸ εἰσοδημάτων βλέμμα τὸ διάστημα, τὸ δροῖον διέρχεται μέχρι τῆς παραλίας των, καὶ τὸν κύκλον τῶν παραγωγούς εἰς τὰ κύματα, φαροῦν, νὰ κολυμβήσουν, νὰ δροσισθῶν, νὲ ἀλωνίσουν καὶ τὸ κῦμα. . . Ἀλλ᾽ ἰδον τὸ σχοινίον συγκρατεῖ αὐτοὺς στερρῶς ἐπὶ τῆς ἀλωνος. Κλίνοντες τὴν ὑπερήφανον κεφαλήν των εἰς κλίσιν εῦμορφον θλίψεως ἥ καὶ δργῆς σθανερᾶς, ὑπόκλισιν ἀληθητῶν αἰχμαλώτων ἐν δεσμοῖς ἀρρήκτοις, καὶ βυθίζοντες τοὺς πόδας των μέχρι

νάτων μέσα εἰς τὰ διαλυθέντα ἥδη τοῦ θερισμοῦ
δεμάτια, ἔξακολονθύσι τὸν ἀλλεπαλλήλους κύ-
κλους των, περιστρεφόμενοι, καὶ οἱ τέσσαρες δόμοι,
ἐν τῇ ἀλωνι, κροαίνοντες τὸν πόδας, συνθίλων-
τες τὴν ἀργυρᾶν τοῦ σπαρτοῦ καλάμην, συντρί-
βοντες τὸν χρυσοῦν ἀστάχνην, καταπατοῦντες,
βαρυποδίζοντες, ἀλωνίζοντες, τροχὸς ὀρολογίον
ὑπτίως κινούμενος, ὑπὸ τὸν χαρμόσυνον τοῦ
γέρω - Λήμουν ἀλαλαγμὸν καὶ τὸν κραταιὸν τῆς
μάστιγός τον προταλισμούς.

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γνιέ μοι!

Ακούεται παρέκει φωνή τρέμουσα υποτρεμούσης γραίας, ητις βοηθεῖ τὸν νίον τῆς τὸν Θανάσον, διοῦ μόνος, μ' ἔνα κατεσκληκότα ἵππον, ἀλωνίσας τὴν μικράν του θημωνίαν, καταπατῶν καὶ δὲ ίδιος μὲ τὸν βαρεῖς τον πόδας τ' ἀστάχνα, δησθεν τοῦ ἵππου, ἥδη σωρεύει τ' ἀλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν, ἀκόμη ὑψηλότερον φαινόμενον εἰς τὸν δύφθαλμον τῆς γραίας, ἡ δοία δινεορεύεται τὸν φρέσκον ἄρτον, ποῦ θὰ φάγη μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπὸ φετεινὸν οιτάρι, ἄρτον, μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ νιοῦ τῆς ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικάς της εὐλογίας ἐψημένον, τὸν ἄρτον διοῦ εἶπεν δὲ Θεός : « Ἐν ἴδρωτι τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου ».

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γνιέ μ᾽!

‘Υψώθη ὁ ἥλιος ἔως δύο κοντάρια εἰς τὸν
δρίζοντα τὸ ἀλωναριοῦ, τὸν καταφλέγοντα μὲν
φλόγας κανστικωτέρας τῆς Βαθυλωνίου καμί-
νουν. Ἀλλ’ ἴδον ἔξαφνα ἐπῆρε τὸ φρέσκο, ὅπον
τόσον ζωγονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν, δοσον
δροσίζει τὰ στήθη των. Ζέφυρος, πνεύσας ἰσχυρός,
προβάλλει καμαρωτός, ἴδον ἀπὸ πέραν, μὲν φαλ-
τήρια αἴροντα τῶν οὐρανῶν, τὸν δποῖον ὑποδέχον-
ται τὰ βουνά, πρῶτα πρῶτα, ἄλλομερα, ἐπαγαλ-
λόμενα.

Βάροιτοι καὶ λύραι πνευμάτων ἡ νυμφῶν θαρρεῖς, τὴν συνοδεύοντας τὴν δροσοβόλον του πνοήν, καὶ αὐλοὶ τὴν προπέμπονται γλυκύλαλοι αὐλοὶ παρθένων, αὐλοὶ ποιμένων. Αἱ κορυφαὶ τῆς πεύκης τῆς εὐώδους ἐσεισθησαν εἰς χαιρετισμόν, πρῶται-πρῶται, καλημερίζονται τὸν εὖχαριν αὐτῶν δικαιητήν, τὸν θαλερὸν καὶ εὐζωνον συμπαίκτορα, ἀπ' τὰ μικρά των γούνια:

*Χαίρετ' ὁ πεῦκος χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα....*

K' ἵδον ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα, μὲν ἐν πεντάχαλον ξύλινον ἐκλικητήριον ἡ γονὰ - Ζήσαντα,

προσεγγίζει εἰς τὰς ἐκπνοάς του, διασκελίζει τὰ βονά, χροπηδῶν μὲν μονοικὰ χροπηδήματα, καὶ γλυκὺν ἀκούεται τῶν πεύκων τὸ μινύρισμα, ἀπὸ τὸ πέραν μέρος, κελάδημα ὀλόδροσον, δροσίζον τὰς ψυγὰς τῶν γεωγοῶν:

*Xaīqet' ó πεῦκος, χαίρεται,
γαίοεται τὸν ἀέρα....*

'Εβραίων.

“Ο γέρω-Δῆμος ἔξεζεψε τοὺς ἵππους τον τοὺς
τέσσαρας, οἵτινες ἐλεύθεροι, λυμένοι, ἔξαλίζονται
ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἀλώνισμα, τοῷγοντες ἡρέμα
νεοπατημένην καλάμην, ἡ Λενίτσα καὶ ἡ Μαρ-
γύτσα κι' ἄλλαις δύο ἀκόμη φροαδίτοις τον, παρὰ
τὴν αἱμασιὰν τοῦ πετραλόνου, ἐνῷ δ γέρω-Δῆμος,
ἐπακκονυμβήσας παρὰ μίαν ἀπομείνασαν ἀκόμη
θημωνιάν του, ἔκουνράζεται, ὥνα μετ' δλίγον φάγη
τὸ δεῖπνόν του, ὅπερ παρασκευάζει ἡ κυρὰ-Δῆ-
μαινα, ἐκεῖ πλησίον, τηγανίζοντα ρωπὰ διφάρια,
ποῦ ἔφερεν δ γρῦπος, καὶ διώκοντα συγχρόνως
τὸ κοπάδιον τῶν χηρῶν ἀπὸ τὸ ἀλώνιόν της τὸ
παμμέγιστον, οἰκονόμοις πάντοτε εἰς τὰς ἐσοδείας
της ὧς καὶ εἰς τοὺς ἴματισμούς της.

— Ξοῦ, ξέρας! Ξοῦ, ξέρας!

Ἡ κήρυγα πάλιν ἡ Ζῆσαντα, παραπέδω, ἐπερόστωσεν ἥδη τὸ ξαρέμισμα καὶ κάθηται νῆστις παρὰ τὸν σωρὸν τὸν καθαρὸν τοῦ γεννήματος, ὅπερ εὐᾶδες, πυρροῦξανθον καὶ ἀρεστὸν ὡς πᾶν νεογένητον, λάμπει ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς ἄλωνος, ὑπὸ τὰς τελενταίας τῆς ἡμέρας αὐγάς, κινοῦν εἰς δάκρυα ἀτέλεντα τὴν κήρυγαν, ἣτις μαύρη, ὀκλάζουσα, παρακάθηται σιωπηλή, ὡς νίκτιον πτηνόν, ἄγευστος, κατάκοπος. Καὶ οὕτε ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς ν' ἀποδιώξῃ τὸ κοπάδιον τῶν χηρῶν, ὅπερ κυνηγηθὲν παρὰ τῆς κυρρὰ-Διήμαντας, εἰσώρυμησεν εἰς τὸν σωρὸν τῆς κήρυγας, μὲ τὸν λαιμούς του τοὺς μακροὺς κ' ἐλισσομένους ὡς ὅφεις, μὲ τὰ φάρματα τοῦ ὕσπειρο πιύα.

— Φάτε, καϊμέναις, φάτε! ...

Εἶνε δὲ μὴν τοῦ ἀλωνίσματος, δὲ μὴν δὲ ἀλωνάραγης. Παρὰ τὰς θημωνίας τὰς χρυσᾶς, αἱ δύοιαι ὡς πύργοι ὑψοῦνται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο

δοροπέδιον, τὰ φαναράκια λάμπουν τὴν νύκτα, φεγγοβιολοῦντα, φωτίζοντα τὸν δειπνοῦντας ἐκεῖ γεωργούς. Γέλωτες ἐδῶ, γέλωτες ἐκεῖ. Ἀστεῖαι ἀναφωνήσεις κύκλῳ, ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θημωνίαν, παρὰ τὴν δόπιαν συγκεντροῦνται ἥδη ὅλη τοῦ χωρικοῦ ἡ καλύβη. Τὰ παιδία του, ἡ σύνηγγος του, τὸ λίκνον του, τὸ κτῆρος, τὸ κυνάριόν του, αἱ δρυίδες, κλῶσσαι, μὲ τόσους λαιμάργους νεοσσούς. Καὶ δταν ἀνατελλῆ πλέον ἡ σελήνη, δλόχρους, χρυσίζοντα τὰς δλοχρύσους τῶν σποριών θημωνίας, ἔπειτα, μετὰ τὸ δεῖπνον, χροὶ συγκροτοῦνται πρόχειροι, ἐπάνω εἰς τὰ πέτραινα ἀλώνια, καὶ τὰ παιδία, ἀπολέσαντα τὸν ὕπνον εἰς τὴν δρόσον ἐκείνην τὴν ωκεανήν, ἀναβαίνοντα εἰς τὰς θημωνίας, ὡς φύλακες δλόξανθοι ἐπάνω εἰς χρυσᾶς ἐπάλξεις, τραγουδοῦσι, παίζονται, κρύπτονται ἐντὸς τῶν δεμάτων τοῦ σίτου. Ἐνῷ οἱ ἵπποι, ἔκουνδαζόμενοι, περιφέρονται ἐλεύθεροι, χρεμετίζοντες ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ διώκοντες τὰ κοπάδια τῶν χηρῶν, αἴτινες ἔξεγεοθεῖσαι μὲ τὴν σελήνην, εἰσβάλλοντι μὲ τοὺς μακρὸν λαιμοὺς των εἰς τὰς θημωνίας, καταπίνονται τὰ στάχνα, ὡς τὰς μαριόδιας οἱ γλάροι.

^ο Άλλὰ τὰ ζωηρότερα γέλουα, τὰ φαιδρότερα
ἄσματα, ἀκούονται ἀπὸ τὸ μέγα τοῦ γέρων-Δήμου
πετράλωνον, δπον δ πλούσιος γέρων δειπνεῖ μὲ
τὴν κυρδά-Δήμαιναν καὶ μὲ τοὺς παραγνιούς τον,
ἐν τῷ μέσω τῆς ἄλωνος, κρεμάσας μέγα φανάριον
ἀπὸ τὸν στῦλόν της, ἐνῷ ή Λειτίσα καὶ ή Μαρ-
γίτσα καὶ ή Ἄλλαις δύο ἀκόμη φοραδίτσαις τον,
θρυμματίζοντ, ἡρέμα τρώγονται τὴν ἀργυρᾶν
τοῦ ἄλωνίσματος καλάμην, ἐκεὶ πλησίον, δμο-
τράπεζοι, ποδὸς μεγάλην στεροχωρίαν τῆς κυρδά-
Δήμαινας, φοβουμένης μὴ φάγωσιν αἱ φοράδες
καὶ κανένα στάγνω.

Κι' ὁ Θαρασὸς μὲ τὸ κατεσκληκὸς τὸ ἄλογον,
τῆς γραίας τῆς πτωχῆς ὁ μοναχογυνιός, ποῦ
μόνος τον ὁ πτωχὸς σχεδὸν ἀλώνιζε, μὴ ἔχων
ἄρτον καὶ προσφάγιον, περιέρχεται τὸ ἀλένυνα
ἐστεμμένος τοὺς κροτάφους μὲ παχέα στάχνα,
τῆς ἐσοδείας τὸ φαιδρὸν δαμόνιον, νὰ πῇ τί-
ποτε, μὲ μίαν λύδαν τρίχορδον, ἀγροτικήν, τονί-
ζων τὴν εὐχὴν τὴν πρέπονταν:

— *Kai's tò μύλο, μὲ τὸ καλό!* . . .

Η ΣΕΡΕΝΑΤΑ ΤΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙΩΝ

Καὶ τῆς λιμνούλας τὰ νεράκια
Ποῦ κολυμπᾶνε οἱ βατραχοί,
Καὶ τῆς λιμνούλας τὰ νεράκια,

Θὰ πάψουν τὰ μονομονοριτά τους,
Θὰ πάψουν τῆς κραξίς κι' αὐτοί,
Θὰ πάψουν τὰ μονομονοριτά τους.

Κι' ἀμίλητα θὰ μείνουν ὅλα
Στὰ μεσανύχτια τὰ ξανθά
Κι' ἀμίλητα θὰ μείνουν ὅλα,

Ν' ἀκούσουνε τί θὰ τοὺς ποῦνε
Τ' ἀνθούλια τὰ μαγευτικά,
Ν' ἀκούσουνε τί θὰ τοὺς ποῦνε.

*

"Ακον πᾶς σβύνει κάθε νότα
Ξέψυχιαστή, τρεμονλιαστή,
"Ακον πᾶς σβύνει κάθε νότα.

Κι' ἀκόμα ἐγώ δὲν ἔχω κλείσει
Μέσα στῶν στίχων τὴν δρμή,
Κι' ἀκόμα ἐγώ δὲν ἔχω κλείσει,

Τὸ διαβατάρικον ἀχό τους
Ποῦ ἐφτέρωνέ μου τὴν ψυχὴ¹
Τὸ διαβατάρικον ἀχό τους.

"Ακον πᾶς σβύνει κάθε νότα
Ξέψυχη καὶ τρεμονλιαστή
"Ακον πᾶς σβύνει κάθε νότα.

*

Πόσα τραγούδια, ὡς σεῖς λουλούδια,
Τὴν ἄνοιξη τὴν πλούμωρή,
Πόσα τραγούδια, ὡς σεῖς λουλούδια,

Ποῦ ψέλνετε στὸ περιβόλι
Μὲ μὰ φωνοῦλα μυστική,
Ποῦ ψέλνετε στὸ περιβόλι,

Δὲν τὰ συνάζουν οἱ ἀνεράϊδες
"Απ' τὸ νοτᾶ κι' ἀπ' τὸ βοϊαῖ,
Δὲν τὰ συνάζουν οἱ ἀνεράϊδες,

Καὶ τὸ χινόπωρο τὰ λένε
Στὰ κάστρα τους τ' ἀερικά,
Τὰ λένε καὶ τὰ ξαναλένε...

Σ. Ε. ΣΚΙΠΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ

Εἰς τὸν ἀγαπητὸν ποιητὴν Δάμπορον Πορφύραν.

Κωνσταντῖνος Παρθένης.

χει τίποτε ἔθνικώτερον ἀπὸ τὴν Τέχνην καὶ μόνον περὶ τῆς ἐπιστήμης δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶνε κοσμοπολῖτης. Ἡ Τέχνη τούναντίον εἶνε ἡ ἐνέργεια, ἡ ἀποκαλύπτουσα τὰ μύχια τῆς ψυχῆς ἑκάστης φύλης καὶ ἡ ἔκφανσις αὐτῆς φέρει ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα τοῦ περιβάλλοντος. Τῆς Τέχνης ἄλλως μόνον τὸ ὄλικὸν καὶ μηνυμοτεχνικὸν μέρος διδάσκεται· ἡ μέθοδος τῆς ἐργασίας, τὸ τεχνικὸν μέρος. Τὰ ἄλλα μαντεύονται διὰ τῆς ἴδιοφυίας ἡ τῆς εἰλικρινείας. Οἱ ἀληθῆς δὲ καλλιτέχνης, ἀνευρίσκων τὴν ἀτομικότητά του καὶ ἀπαλλασσόμενος τῶν συμβάσεων τῆς σχολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμαθήτευσεν, ἀναγεννᾶται ἔθνικός καλλιτέχνης.

Πρὸς τοιαύτην τινὰ ἀνέλιξιν νομίζομεν, δτὶ ἀνέρχεται ὁ νεαρὸς "Ελλην καλλιτέχνης Κωνσταντίνος Παρθένης, μαθητὴς τοῦ Δίφφεμπαχ. Γεννηθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν, ἐκαλλιέργησεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τοὺς δύο τούτους ἀντιθέτους κλάδους τῆς Τέχνης, οἱ ὅποιοι ἐν τούτοις συμπληρώνουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον: τὴν Ζωγραφικὴν καὶ τὴν Μουσικὴν. Ὁταν ὁ Δίφφεμπαχ μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, περιάγων ἀνὰ τὴν χώραν τῶν Φαραώ τὴν ἔκφρονα ἀλλοτροπίαν του, ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης, δστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἐκθέσει τὴν εἰκόνα του «Ο Ναπολέων πρὸ τῶν Πυραμίδων», παρεκλήθη νὰ γείνῃ μαθητὴς τοῦ ἀλλοκότου τούτου διδασκάλου. Ὁ Δίφφεμπαχ τὸν παρέλαβε μαζὶ του. Ἄφοῦ ἐπὶ μακρὸν ὁ Κωνσταντίνος Παρθένης, διὰ τοῦ νεαροῦ ταλάντου του, ἔθρεψε τὴν ἀσθενικὴν μανίαν τοῦ παράφρονος, ἔγκατεστάθη εἰς τὴν Βιέννην, δπου ἀπὸ λλάγη τῆς ὥχληρᾶς αὐτῆς κηδεμονίας. Ὑπὸ τὴν γερμανικὴν ταύτην διδασκαλίαν, ὁ νεαρὸς καὶ πυρώδης καλλιτέχνης, ἀν δὲν ἐκέρδησε τὴν εὐκαρπίαν τοῦ ρυθμοῦ, τὴν ὄποιαν κατεῖχεν ἐκ φύσεως, ἀπέκτησεν δμως τὴν ἀόριστον ἐκείνην καὶ συμβολικὴν εὐρύτητα τῆς συλλήψεως, ἥτις τὸν χαρακτηρίζει. Οὔτω μελαγχολικός τις μυστικισμός, αίμοσταζων ἀπὸ αἰσθηματικὸν ἀνθρωπισμοῦ πληγωμένου, συνεζυ-

Et quasi cursores vitae, lampada tradunt.

Οἱ λαοὶ μεταβιβάζουν ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον τὴν λαμπάδα, ὡς οἱ δρομεῖς, καὶ ἐνσαρκοῦται τὸ λόγιον, δτὶ «ἡ Τέχνη δὲν ἔχει πατρίδα».

Ἄλλ' ἐγὼ τούναντίον νομίζω, δτὶ δὲν ὑπάρ-

μάθη μὲ τὴν ὄρμητικὴν εὐαισθησίαν του καὶ τὸν ἔπλαστε τελειότερον, ὡς νεωτέρους τινὰς ποιητὰς τῆς Ἐλλάδος. Εἰς τοὺς ζωγράφους, ὡς καὶ εἰς τοὺς ποιητὰς αὐτούς, ἡ ψυχὴ τῆς νέας Ἐλλάδος, διαφορετικὴ κατὰ κανόνα ἀπὸ τὴν ἀρχαῖαν, ζητεῖ ν' ἀρθῇ διὰ τοῦ ὄντος μέχρι τῆς μουσικῆς. Οὕτω, τὸ ζωγραφικὸν ἔργον τοῦ Κ. Παρθένη (δοτὶς εἶναι συγγρόνως ζωγράφος καὶ βραβευμένος μαθητὴς τοῦ Ὡδείου τῆς Βιέννης) δὲν μᾶς δεικνύει τίποτε ἄλλο ἢ τὰς μουσικὰς συλλήψεις τοῦ καλλιτέχνου αἰσθητοποιημένας εἰς εἰκόνας ἀντὶ συμφωνῶν.

Τί ἄλλο πράγματι εἶναι, τὸ «Ἄσμα τῶν Ἀστρων», ὁ «Χορὸς τῶν Κυμάτων» καὶ τὸ «Ονειροπόλημα» ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μᾶς παρουσιάζει νεαρὰν γυναικὰ γυμνῆν καθισμένην ἐπὶ βράχου παρὰ τὴν ὅχθον τῆς λίμνης τοῦ Κόμου καὶ κρατοῦσαν εἰς χεῖρας πεταλούδαν, συμβολίζουσαν τὸ εὑθρυστὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, εἰμὴ προσπάθεια νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὸ χοῦμα καὶ τὴν γραμμὴν δὴν ἡ ἔκφρασις τῆς νότας. Υπὸ τὸν τίτλον «Ἀνθρωπότης» κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ, ἐκφράσεως ὁδύνης περιπαθοῦς, εἶναι σύλληψις ὀλιγώτερον Ἑλληνική, ἀλλ᾽ ὅποιον βαθὺ αἰσθητικὸν ἀναδιδεται ἐξ αὐτῆς! Τὸ πρόσωπον περιστέφει ἄλλως καταφεγγής, ἡ καρδία αἰμάσσει διὰ τῶν ὄφθαλμῶν, σᾶλλα τὸ κάλλος μένει ἀθίκτον. Ὁλιγώτερον μεγαλήγορος ἡ εἰκὼν, ἡ παριστάνουσα «Πληγωμένην Ἐλαφὸν» καὶ δύο «Ξένια» (natures mortes), τὰ ὅποια ἡμπορεῖ τις νὰ ἰδῃ εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, εἶναι ἡδὴ ἔργα πλήρη ἀτομικότητος, ἀλλ᾽ εἶναι ἴδιως αἱ δύο μεγάλαι εἰκόνες «Ο Χριστὸς καὶ ἡ Ἀμαρτία» καὶ ὁ «Ἀχάσθερος ἀναστατών τὸν Χριστόν», εἰς τὰς ὅποιας θὰ συγκεντρωθῇ πλήρης καὶ ὄριστηκὴ ἡ δύναμις τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου. Τώρα, ὅποιη ἡ καλλιτεχνικὴ τοῦ μόρφωσις ἐπερατώθη, ὁ Παρθένης ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ ὠριμάσῃ ἡ ἰδιοφύΐα του εἰς τὴν Ἐλλάδα, εἰς τὸν ἥλιον, ἐγκαταλείπων τὴν Βιέννην, δῆποτε τὸν κρατοῦν οἱ χρυσοὶ δεσμοὶ φήμης προώρου.

Ἄλλως, μόλις τὴν ὑπαρξίαν τοιούτων παραδειγμάτων, ἐγὼ ἔξακολουθῶ νὰ πιστεύω εἰς τὸ ἀσυμβίαστον τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος πρὸς τὸν γερμανικὸν χαρακτῆρα. Ὁ εἰς εἶναι ἐντελῶς ἀκαμπτος, ἐνῷ ὁ ἄλλος εἶναι αὐτὴ ἀυτὴ ἡ εὐκαμψία — ὁ εἰς εἶναι ἡ ὄμιχλη, ὁ ἄλλος τὸ καθαρὸν φῶς. Δὲν εἶναι δυνατὸς ὑμένιος μεταξὺ αὐτῶν, πλὴν ἔξαιρέσεων.

Θὰ προχωρήσω μάλιστα ἀκόμη περισσότερον, χωρὶς νὰ θέλω μὲ αὐτὸν νὰ κατακρίνω κανένα. Ἐχω διὰ νὰ στεγασθῶ τὴν γνώμην μεγάλου εἰ-

δωλολάτρου, τοῦ Νίτσε. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, διτὶ ὁ φαεινὸς ποταμὸς τῆς Γνώσεως καὶ τοῦ Κάλλους, ὁ ἀφορμῆτες ἐξ Ἐλλάδος, διῆλθεν δῆλην τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέληξεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Γαλλίαν. Δὲν ὑπάρχει ὡσαύτως ἀμφιβολία, διτὶ ὁ ποταμὸς οὗτος παρέμεινε πηγὴ εἰδωλολατρίας, ἀφοῦ ἐπὶ κορυφῶν εἰδωλολατρικῶν ἐγεννήθη. Χύνοντες εἰς αὐτὸν νάματα ἄλλα, τὸν θολώνομεν καὶ τὸν μολύνομεν διευθύνοντες δ' αὐτὸν πρὸς τὰς πεδιάδας, ὅπου ὁ παγετώδης ἀνεμός μαράινει τὴν ιερὰν ἀγάπην τῆς ζωῆς, τὸν ξηραίνομεν καὶ τὸν καταστρέφομεν.

Ο Βγιαζίροντερον Βγιέρνων, ὁ μέγας Νορβηγὸς δραματικὸς συγγραφέας, θελήσας μὲ τὸ πολύκροτον ἄρθρον, τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσε τελευταῖς, ν' ἀπομονώσῃ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸν γερμανικὸν κόσμον¹, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει καὶ αὐτός, διέγραψεν ἀπλῶς μόνον δριον προαιώνιον, γραμμὴν χωρίζουσαν τὰ ὑδάτα μεταξὺ δύο κλιτύων τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Ἐλησμόνησε μόνον νὰ προσθέσῃ, διτὶ ὁ ὄργων τῶν Παρισίων εἶναι καὶ ὁ ὄργων τῆς Ρώμης, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Μαδρίτης, τῆς Λισσαβῶνος, τοῦ Βουένος «Ἄυρες καὶ τοῦ Ρίου Ιανέρο, οὔτως ὡστε τὸ σινικὸν τεῖχος, τὸ ὅποιον ἐφαντάσθη περιβάλλον τὴν Γαλλίαν, πραγματικῶς περιβάλλει τὸ ἥμισυ τῆς άρηλίου.

Ημεῖς οἱ Γάλλοι, διδασκάλους ἔχοντες τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς «Ἐλληνας, συνειθίσαμεν νὰ προτιμῶμεν τὸν Ἐρωτα καὶ τὴν Δύναμιν, τὴν Ζωὴν καὶ τὸν Ἡλιον, ἀπὸ τὰς πυγολαμπίδας τῶν φασματωδῶν νυκτῶν τοῦ Βορρᾶ. Βαδίζομεν ἐκ τῶν ἔνδον πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐξιδανικεύομεν τὰ πάντα κατὰ τὸν τύπον τῆς σαρκός, τύπου ιεροῦ τῆς δημιουργίας. Ἀθηναὶ καὶ Παρίσιοι, ὄρμεμφύτως, πρεσβεύοντες τὴν αὐτὴν θρησκείαν, τὴν θρησκείαν τῆς φωτεινῆς γαλάνης καὶ τῆς ζωῆς ἀρμονίας. Τί ἄλλο εἶναι ἡ Τέχνη ἡ φαεινὴ μετουσίωσις; Καὶ εἶναι διὰ τοῦτο τόσον ἀσυναισθήτως αἰσθητικὴ ἡ Ζωή, ὡστε ἀρκεῖ ν' ἀγάπῃ τις αὐτὴν, διὰ νὰ αἰσθάνεται τὰ σύμβολα τῆς Τέχνης;

Διατί λοιπὸν ἡ νέα Ἐλλάς, τόσον νέα, τόσον σφριγγή, τόσον πιστὴ πάντοτε εἰς τὴν παλαιὰν προγονικὴν λατρείαν, τὴν φιλοσοφικὴν καὶ εἰδωλολατρικήν, τῆς ὅποιας χριστιανικὴ τις μελαγχολία αὐξάνει τὴν ἀθάνατον χάριν, δὲν κατενόησεν διτὶ ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς ἐπιβάλλει τὴν ἀγάπην τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας; Αἱ τάσεις

¹ Σ. Μ. Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο ὁ Βγιέρνων ισχυρίσθη διτὶ ἡ Γαλλία εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐννοήσῃ καὶ ἀπολύτη τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἄλλων φιλολογιῶν.

αὐτῆς πρέπει νὰ εἶναι τάσεις ἀπολυτρώσεως, διτὶ ἐκλογῆς διδασκάλων, Γάλλων ἡ Γερμανῶν, διότι τὸ μυτήριον πάσης τέχνης κείται εἰς τὸ βάθος ἑαυτῆς. Τὸ θέαμα τῆς Ἐλλάδος ἐπαιτούσης ξένας ἐπιρροάς (δὲν ὄμιλῶ περὶ συμβουλῶν) γεννᾷ τὴν δυσθυμίαν εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀφιλοκερδῶν φίλων τῆς καὶ μεθ' δῆλην τὴν ἀνήκουστον κατανάλωσιν φιλοπονίας, τὰ βλέμματα εἰς πόθος τῆς ἀγάπης. Ο Ἀριστείδης Παρθένης εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ ζωγράφου Κωνσταντίνου. Ο ἔνας ἔγινε Παρισινός, ὁ ἄλλος Βιενναῖος. Άλλα πόσον θὰ ἔχαιρα ἐπανευρίσκων καὶ τοὺς δύο «Ἐλληνας»!

PHILÉAS LEBESGUE

Μετεφράσθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ υπὸ Κ.

Neuville - Vault · Iούνιος 1901.

Σ. Μ. — Θὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν μεταφραστὴν τῶν σελίδων τούτων νὰ προσθέσῃ, διτὶ ὁ ζωγράφος κ. Κωνσταντίνος Παρθένης ἐσπούδασεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὸν Σκοναριλίο, διτὶ ἡζιώθη δις τοῦ χρυσοῦ βραβείου τοῦ ἀπονεμομένου εἰς τὸν μαθητή τῆς Ακαδημίας καὶ διτὶ εἰκόνες τοῦ τινες, ὡς ἡ ἰδεώδης «Κεφαλή» κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Σεγαντίνη, τὴν ὅποιαν κατέχει ὁ μεταφράζων τὰς γραμμὰς ταύτας, ὡς ἡ Φλωρεντίνης ποιήσεως προρραφατητική «Κεφαλή», τὴν ὅποιαν κατέχει ὁ κ. Κ. Μάνος, τὸ «Πλακάτ», (καλλιτεχνικὴ ἀγγελία) τοῦ «Ἀστεως», βιζαντινὴ σύνθεσις νεωτεριστικοῦ αἰσθήματος, τὴν ὅποιαν παρήγγειλεν ἡ Διεύθυνσις τοῦ «Ἀστεως» καὶ τῆς ὅποιας ἐπίτικως διτὶ ἡ χρυσοκύανος κομψότητα ταχέως θὰ διαχειρηθῇ διὰ τῆς ἀναπαραγγῆς εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν δρόμους, ἐν ἀρδὸν σκίτζο τῆς δεσποινίδος Λασκαρίου, ἀνήκον εἰς τὴν ίδιαν τὸ «Τοπίον τοῦ Πράτε», τὸ ὅποιον κατέχει ὁ κ. Κ. Βιζεπίρικος, — αἱ εἰκόνες αὐταὶ, καίτοι μικροτέρας σημασίας, γαρακτηρίζουν τὴν ίδιοφυΐαν τοῦ καλλιτέχνου, μετὰ πρωτοτοπίας σπανίας προχωρούντος πρὸς νέους καλλιτεχνικοὺς δρόμους καὶ προσηλωμένου ἵσως πρὸς λαμπτὸν ἰδεῶδες: τὴν φωτεινὴν τροχιών, τὴν δηλαδὴ ἀτομικοῖς, πρωτότυποις, ζωντανοῖς. Χαρακτηριστικὰ ὑπὸ τὴν ἐποιψίαν ταύτην εἶναι τὰ τελευταῖα ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ, οἱ περιπαθεῖς στίχοι τοῦ Λάζαρου Πορφύρα, τὰ δηγήματα τοῦ Βλαχογιάννη, τὰ καλλίτερα τῶν ποιημάτων τοῦ Πολέμη καὶ τὰ «Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ» τοῦ Στρατήγη μὲ τὸ ρωτικὸν οἰκιακὸν ἀρωμά των.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτοί. Υπάρχουν καὶ εἰς τὸ ἔξωτερικὸν τόσοι: «Ἐλληνες, οἱ ὅποιοι γράφουν εἰς ξένας γλώσσας, διατηροῦν δριμούς πάντοτε ἀνεξίτηλον τὸν ιερὸν χαρακτῆρα τῆς ἀθανάτου φυλῆς. Ποιος ἀγροεὶ στήμερον τὴν ἔξοχον ίδιοφυΐαν τοῦ Μορεάς; »Εχω ἐξ ἄλλου ὑπ' ὅψιν μου δηγήματα καὶ στίχους, δηγήματα ιδίων, ἀκόμη δὲ καὶ ἐν μυθιστόρημα τοῦ Ἀριστείδου Παρθένη, συγγραφέως τῆς «Πραγματικότητος», τῆς «Σαρκὸς Ερωτος», τοῦ «Παιδικοῦ Χαμογέλου», φάλλοντα όμοιον τὸ ιδανικὸν τὸ καυνάτην τῶν ἔλληνων ἀρμονιῶν, αἱ ὅποιαι θροοῦν ἐντὸς αὐτοῦ. Εἶναι ὁ πίνακς οὗτος τὰ «Παναθήναια», ἡ ίδιανικὴ πομπὴ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἀνθησίς «Ἐλληνικοῦ οὐνέρου, ἡτις φαιδρύνει τὸ ἐργαστήριον του τῆς Χερονηγάσσε τῆς Βιέννης, ἐργαστήριον καὶ ἀνεπιδεικτον, ἀλλὰ τὸ ὅποιον καταφέγγει τὴ λάμψις τῶν Παρθένη, συγγραφέως τῆς φιλογερᾶς νοσταλγίας τῆς πατρίδος. Είμαι εύτυχης, διτὶ μεταφράζων τὰς συμπαθεῖς σελίδας τοῦ κ. Lebesgue, ημπορῶ νὰ ἐκδηλώσω ὅλην τὴν συμπάθειαν καὶ δῆλην τὴν ἐκτίμησιν τὴν ὅποιαν μοῦ ἐμπνέει ὁ ζωγράφος καὶ ὁ ἀνθρωπός, ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ φύλος, νοῦς φωτεινός, χεὶρ ἐμπνευσμένη, καρδία χρυσῆ.

K.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ:

Νικόλαος Γύζης, υπό Δημητρίου Γ. Κακλαμάνου.

Τὴν μελέτην ταύτην, ἐκδοθεῖσαν πρὸ ὄλιγου εἰς ἕδιον τεῦχος, ὁ κ. Κακλαμάνος ἀνέγνωσε τὸν παρελθόντα Μάρτιον εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Παρνασσοῦ, κατὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετήν, τὴν ὥποιαν ἔκαμεν ὁ Σύλλογος πρὸς τὸ μὴν τοῦ μεγίστου τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων.

Εἶναι γνωστὸν πόσον ἐπιμελεῖται τὰς δῆμοσιας ἐμφανίσεις του ὁ κ. Κακλαμάνος. Καὶ διὰ νὰ τὰς κάμνῃ ὡραίας, κατέχει ὅλα τὰ φυσικὰ καὶ τὰ ἐπίκτητα προσόντα. Τὸ ἔξωτερικόν του εἶναι κράμα συμπαθητικώτατον σοθαρότητος διοπτροφόρου καὶ χαριέστης ἀφελεῖας σχεδὸν παιδικῆς. Ἀπαγγέλλει, ἢ μᾶλλον ὅμιλει, εἰς τόνον εὐγενῆ καὶ ἀδρόν, μὲ φωνὴν ὑποτρέμουσαν, περιπαθῆ, ἢ ὥποια κάπου κάπου προσλαμβάνει ἀποχρώσεις ἐλαφροῦ θρήνου. Ἀλλὰ χωρὶς στόμφον, χωρὶς ὑπερβολάς ἢ ἀπαγγελία αὐτῆς, νεωτεριστικὴ κατ' οὐσίαν, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν σχέσιν μὲ τὰς ρομαντικὰς θρηνολογίας τῆς γενεᾶς τῶν Παρασχίδων. Τὸ λεκτικόν του ἔξι ἄλλου εἶναι ἀνθρόπον, ἢ φράσις του περίτεχνος, ἢ καθαρεύουσά του χωρὶς ἔγχος σχολαστικότητος. Τὸ σύνολον τοῦ λόγου του διαπνέει ὡς αὔρα μελῳδία τις εὐχισθησίας καὶ ποιήσεως, ἢ ὥποια ἔξευγενίει, ἀπαλύνει καὶ τὰ τραχύτερα, καὶ τὰ σκληρότερα, ὥστε θεωρίαι αἰφνίς περὶ τέχνης νὰ γίνωνται καταληπταὶ καὶ εὐχάριστοι ἀκόμη καὶ εἰς κυρίας. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ ξενίζουσα ἐκείνη προφορὰ τοῦ ρῶ, ἢ ὥποια δὲν ἀπαρέσκει ποτὲ εἰς ἔκλεκτὸν ἀκροατήριον, ἢ ἀμεμπτος περιβολὴ καὶ τὰ ἀνετακινήματα τελείου ἀνθρώπου τοῦ κόσμου, καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ κ. Κακλαμάνου ὡς ὅμιλητος, — διατί ὅχι καὶ ὡς λογοτέχνου; — εἶναι νομίζω ἐπαρκής.

Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸν βλέπω, ὅτι τὸν ἀκούω, φυλλομετρῶν τὸ ὡραίον βιβλίον, μὲ τὴν χρυσὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ περιέχον τὴν διάλεξίν του. Τόσον εἶναι καὶ αὐτὸς κομψόν, ἐπιμελημένον, πολυτελές, καλλιτεχνικόν. Νομίζω μάλιστα, ὅτι μὲ τὸν πλούσιον καὶ μὲ τὴν ἀξίαν τῶν εἰκόνων του, — διότι περικλείει ὄλοκληρον σχεδὸν

τὸ ἔργον τοῦ Γύζη, τὸ χαρακτηριστικόν, — εἶνε τὸ σπουδαιότερον εἰκονογραφημένον βιβλίον, τὸ ὥποιον ἔξεδόθη ἔως τώρα ἐν Ἑλλάδι. Ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ περιστότεχνα πιεστήρια τῶν κ. κ. Μάισνερ καὶ Καργαδούρη. Ἀλλ' ὁ ἔπαινος, κατὰ τὰ τρία τέταρτα, ἀνήκει εἰς τὸν κ. Κακλαμάνον. Διότι, εἰς τὸν παράδοξον αὐτὸν τόπον παρατηρεῖται καὶ τοῦτο τὸ παράδοξον: οἱ συγγραφεῖς νὰ συνθέτουν τὰ βιβλία των καὶ νὰ τὰ κάμνουν κομψὰ ἢ ἀκομψά, περικαλλῆ ἢ βάναυσα . . . τυπογραφικῶς! Ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν ἢ δύο τυπογραφεῖα, — καὶ εἰδικῶς τὸ προμνησέν, — τὰ ὥποια ἔχουν ὅλα τὰ μέσα μιᾶς καλλιτεχνικῆς ἐκδόσεως. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐπιστατήσῃ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς, ἀν δὲν δώσῃ ὅλον τὸ σχέδιον, ἀν δὲν φροντίσῃ καὶ διὰ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν στοιχείων μέχρι τοῦ πλάτους τῶν διαστημάτων, καλλιτεχνικῶν βιβλίον δυσκόλως ἐκδίδεται. Ἀλλοῦ, εἰς τὰ μεγάλα ἐκδοτικὰ καταστήματα, ὑπάρχουν ἀνθρώποι εἰδικοί, — καλλιτέχναι καὶ αὐτοί, — ἐπιμελούμενοι τῆς μορφῆς τῶν βιβλίων, ἐπινοοῦντες, καινοτομοῦντες, — εἰς δόλον τὸ ἔργον τοῦ Γύζη; Περιλαμβάνει ὅλα τοῦ τάς εἰκόνας, τὰς ἀπὸ τῆς «Ἐαρινῆς Συμβολισμοῦ εἰκόνας τοῦ Γύζη, θὰ ἐσκανδαλίσθησαν ἵσως διὰ τὴν ἀπρόσποτον κατάταξιν τοῦ καλλιτέχνου εἰς ποιητῶν καὶ ζωγράφων τόσον νεωτεριστικήν καὶ ἐπαναστατικήν, — ὑπενθυμίζουσαν, ὡς τὸ λέγει καὶ ὁ κ. Κακλαμάνος, τὴν ἰδιαίτερην μας μαλλιαρωσόνη, καὶ προκαλοῦσαν τόσας ἀμφιβολίας, — οἱ δὲ θαυμάσαντες τὴν «Ἐαρινήν Συμφωνίαν», τὸν «Ὀλυμπιονίκην», τὴν «Θεωρίαν καὶ Πρᾶξιν» καὶ τὸ «Πνεῦμα τοῦ Πόνου», — διὰ νάχησω τὰ ρωπογραφήματα, — θὰ ἡσαν ἔτοιμοι νανακράζουν διαμαρτυρόμενοι, διτὶ καρμία, οὔτε ἡ ἐλαχίστη σχέσις δύναται νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ καλλιτέχνου συνεχίζοντος τοὺς ἀρχαίους Ἐλληνας, καὶ τῆς «Χαλδαϊκῆς Παστοράλ», τῶν ὑπερανθρώπων τεράτων τοῦ Τρούζελ ἢ τῶν περιφήμων γιλέκων τοῦ Σάρ Πελαδάν . . .

ὅλιγου, — σχηματίζει πλήρη περὶ τῆς ἀξίας του καὶ τῆς ιδιοφυίας του ἰδέαν. Εἰς τοῦτο συντείνουν βεβαίως καὶ αἱ εἰκόνες, αἱ ἐπεξηγοῦσαι τὸ κείμενον ἢ ἡ ἐπεξηγούμεναι διὰ τοῦ κειμένου. Ἀλλ' ἡ εἰκὼν, τὴν ὥποιαν χαράσσει ὁ τεχνοκρίτης, μὲ ὅλας τοῦ ἐπιμνημοσύνου ρήτορος τὰς ἔξαρσεις, εἶναι ἐπίσης ἔντονος καὶ ἐκφραστικῆς. Μᾶς παρουσιάζει τὸν Νικόλαον Γύζην ὡς ἀνθρώπον καὶ ὡς ζωγράφον. Μᾶς χειραγωγεῖ νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν καθ' ὅλην τοῦ τὴν ἔξελιξιν, ἀπὸ τῶν πρώτων ἀσταθῶν βημάτων, ἀπὸ τῆς πρώτης μημητικῆς περιόδου, ὅταν ἐφιλοτέχνει ρωπογραφίας, ἀνεξήτει ἔσυτὸν καὶ κατείχετο μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ρεαλισμοῦ, μέχρι τῶν τελευτῶν τολμηρῶν πτήσεων πρὸς τὸν νεοτάνασμόν, τὰς ὥποιας διέκοψεν ἀποτόμως ὁ θάνατος. Καὶ διὰ νὰ ἐπεξηγήσῃ, διὰ νὰ καθαρίσῃ καλλιτέχνη τὴν ὑστάτην αὐτὴν ἔξελιξιν τοῦ Γύζη, ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἀρκετὰ ἐκτενῆ μελέτην περὶ τῶν συγχρόνων καλλιτεχνικῶν τάσεων, περὶ τῶν νέων ἴδαινικῶν, τὰ ὥποια ἐπεξήτησαν οἱ σημερινοί: ἐπαναστάται τῆς τέχνης, οἱ ἀποσείσαντες τὸν ζυγόν τοῦ ρεαλισμοῦ, — καὶ μεταξὺ αὐτῶν κατατάσσει τὸν "Ἑλληνα ζωγράφον.

Καὶ κατωτέρω, ἀπὸ ὅλων τεχνοκρίτην: «Τὸ ἀρχαίον τοῦτο πνεῦμα (παρὰ τῷ Γύζῃ) περιβάλλεται κλασικὴν μορφὴν μετὰ δριμέος πάθους, ἐμψυχόνει δὲ μορφὰς πλήρεις σεμνῆς αὐστηρότητος καὶ κάριτος Ἀττικῆς.»

Εἶναι ἀναντίρρητος ἡ ἀκρίβεια τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ. Καὶ τόσον πολὺ, ὥστε δὲν θὰ εἴχεν ἄδικον ἵσως ὁ θεωρῶν ἀσχετον καὶ αὐτὴν τὴν ἀπλὴν παράθεσιν, εἰς μελέτην περὶ Γύζη, τῶν ὄνομάτων τῶν νέων καλλιτεχνῶν, οἱ ὥποιοι ἔζαλισαν τὸν κόσμον μὲ τὰ σκότω τοῦ συμβολισμοῦ των καὶ τῆς μυστικοπαθείας των, καὶ τοὺς ἀνάγκην τὰς ἐπαρθέσαντα παράφροντας. Ἀλλ' οἱ γνωρίζοντες τὰς κλασσικῆς εὐγραμμίας καὶ φωτεινοτάτους οὕτως εἰπεῖν συμβολισμοῦ εἰκόνας τοῦ Γύζη, θὰ ἐσκανδαλίσθησαν ἵσως διὰ τὴν ἀπρόσποτον κατάταξιν τοῦ καλλιτέχνου ποιητῶν καὶ ζωγράφων τόσον νεωτεριστικήν καὶ ἐπαναστατικήν, — ὑπενθυμίζουσαν, ως τὸ λέγει καὶ ὁ κ. Κακλαμάνος, τὴν ἰδιαίτερην μας μαλλιαρωσόνη, καὶ προκαλοῦσαν τόσας ἀμφιβολίας, — οἱ δὲ θαυμάσαντες τὴν «Ἐαρινήν Συμφωνίαν», τὸν «Ὀλυμπιονίκην», τὴν «Θεωρίαν καὶ Πρᾶξιν» καὶ τὸ «Πνεῦμα τοῦ Πόνου», θὰ δέδηθεν; Χαρακτηρίζει παραδείγματος χάριν καὶ τὴν «Δόξαν» ἐκείνην, τὴν ἐμπνευσθείσαν ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Σολωμοῦ; Εὐφράζει καὶ αὐτὴν νόημα, τὸ ὥποιον εἰς πάντα νὰ παρίσταται εὐκρινῶς τοῦ Σολωμοῦ; Εὐφράζει καὶ αὐτὴν νόημα, τὸ ὥποιον εἰς πάντα νὰ παρίσταται εὐκρινῶς τοῦ Σολωμοῦ; Εἰνε ἀπὸ τὰς μορφὰς ἐκείνας, τὰς πλήρεις σεμνῆς αὐστηρότητος, πρὸ πάντων δὲ κάριτος Ἀττικῆς;

Τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἑκατοστά τῶν δῶν εἰδῶν τὴν περιλάλητον αὐτὴν τὴν «Δόξαν» εἰς τὴν "Ἐκθεσιν τοῦ Ζαππείου, — διὰ νὰ μὴ ὑπαθέσῃ κανεὶς διτὶ ἡ ἐλαχίστη σχέσις δύναται νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ καλλιτέχνου συνεχίζοντος τοὺς ἀρχαίους Ἐλληνας, καὶ τῆς «Χαλδαϊκῆς Παστοράλ», τῶν ὑπερανθρώπων τεράτων τοῦ Τρούζελ ἢ τῶν περιφήμων γιλέκων τοῦ Σάρ Πελαδάν . . .

"Οχι: εἰμπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς καὶ νεωτεριστής καὶ ρητορικόθεος, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὰς ὑπερβολάς, αἱ ὥποιαι κρημνίζουν «εἰς τὸ βάραθρον τοῦ γελοίου». Εἰμπορεῖ νὰ ἐθαρύνθη τὸν ρεαλισμὸν καὶ νὰ ἐπιζητῇ νέα ἰδεώδη, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φορῇ τὰς ιοχρόους ρεδιγκότας τῶν προρραφαηλιτιστῶν τοῦ Λονδίνου: εἰμπορεῖ νὰ εἶναι Μπαϊκλιν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἶναι Τρούζελ. Καὶ ὡς μαντεύων τὰς διαμαρτυρίας καὶ θέλων νὰ τὰς κατασιγάσῃ, ὁ κ. Κακλαμάνος παραθέτει τὸ ἔξης ἀπόστασμα ἀπὸ μελέτην ξένου τεχνοκρίτου: «Σοθαρά ἡ μούσα τοῦ Γύζη καὶ παθητική, αἱρεται ὑπὲρ τὰ ἐφήμερα. Η καθαρότης καὶ τὸ ύψος τῆς φαντασίας αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἀξιαί επαίνων, ὅσον καὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ σαφήνεια τοῦ καλλιτεχνικοῦ τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὰ βαθύτατα τῶν νοημάτων ὅχι μόνον ἐπιχαρίτως καὶ εύμορφως ἐκφράζονται, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα παρίστανται εὐκρινῶς ἀντιληπτά. Ο Γύζης ἀπέχει τοῦ τετριμέρου δοσού καὶ τῆς μυστικοπαθοῦς συμβολικότητος...»

αὐτός; Όμιλοῦμεν ιστορικῶς, καὶ δὲν διστάζομεν νὰ τὸ ὄμολογόσωμεν: Αὐτὴν τὴν φοράν, τούλαχιστον μέσα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἔκθεσιν, τὸ νόημα τοῦ Γύζη δὲν ἦτο ἀντιληπτὸν εἰς πάντας, οὔτε ἐφαίνετο εἰς πάντας πλήρης ἀττικῆς χάριτος ἡ μορφή, δι' ἣς τὸ ἔξεφραζεν. Ή «Δόξα» δὲν ἐνοήθη, καὶ ὁ ὑπέροχος δημιουργός της ἡπειροσεν — ἀπειλή, εὐτυχῶς, μὴ πραγματοποιηθεῖσα, — δτὶ θὰ τὴν καύσῃ . . .

'Αλλ' ἴδοὺ τὸ διαφωτιστικὸν ἔργον τοῦ τεχνοκρίτου. Ο. κ. Κακλαμάνος τὴν ἐνόησε, φυσικά, καὶ κατεμαγεύθη. «Ἐχει, λέγει — μετὰ βεβαιότητος, — κατὶ τὸ ἔξοχως ἀρρενωπὸν ἡ «Δόξα» αὐτὴ, ἡ πινδαρικὸν ἔχουσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ κάλλος: ὑψηλὸν καὶ μονήρες πνεῦμα περιπλανώμενον εἰς τὴν αἰματοθαφῆ γῆν· δαιμόνιον ὑπέργειον, ἐγγράφον εἰς τὰς ἀθανάτους δέλτους τῆς αἰωνίας Μνήμης τὰ ὄντα ματα τῶν ἐλευθερωτῶν· δύναμις ὑπερκόσμιος συλλαβίζουσα, εἰς στροφὴν ὕμνου δελλάδους, εἰς πνοὴν θυελλώδη, τὸ ὄντομα τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐρειπίων, τῶν αἰμάτων, τῶν θυσιῶν, τῆς αὐταπαρνήσεως . . .»

«Ναί, μὰ τὴν ἀλήθειαν! — φαντάζομαι ἀνακράζοντα τόρα καὶ τὸν ἀπλοίκωτερον, καὶ τὸν μᾶλλον ἀπειρόκαλον. — ἔτσι εἰναι, ἔτσι πρέπει νὰ

εῖναι! Τοιοῦτον πνεῦμα ὑψηλὸν καὶ ὑπέρογειον, δὲν ἡμποροῦσε βέβαια νὰ ἔχῃ τὴν μορφὴν τῆς ὠραίας κυρίας ποὺ βλέπω κάθε ἀπόγευμα εἰς τὸν περίπατον! . . .» Καὶ τὸν φαντάζομαι στρέφοντα τὴν σελίδα καὶ βλέποντα ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν φωτοτυπίαν τῆς Δόξης, ἡ ὥσποια τοῦ φαίνεται τώρα γνωριμωτέρα, φωτεινοτέρα, ώραιοτέρα. Οἱ ὄφθαλμοί του διηνοίγθησαν ὅλιγον πρὸς τὸ ἀπρόσιτον κάλλος. Θὰ ἔλεγέ τις δτὶ ὁ κ. Κακλαμάνος ἔχει τὴν δύναμιν τῆς ὑποβολῆς μὲ τὸ ὠραίον του ὑφος, μὲ τὰς ποιητικὰς του λέξεις, μὲ τὴν παρασύρουσαν εὐγλωττίαν του. Θὰ προσέθετον ἐγώ, δτὶ ἡ ἀνωτέρω περικοπὴ ἔχει κατὶ ἀπὸ τὸν κυματισμὸν τοῦ λευκοῦ ἵματος τῆς Δόξης. 'Αδιάφορον. Τὸ ζήτημα εἶναι, δτὶ δὲν ἱκανοποιεῖ μόνον τὸν ἐμπειροτέχνας, ὡς ἐκφράζουσα τὰ αἰσθήματά των, ἀλλὰ κάμνει καὶ τοὺς ἀπλουστέρους ἀκόμη νὰ πιστεύουν τώρα εἰς τὸ σκοτεινὸν βάθος τῆς Δόξης καὶ εἰς τὴν μυστικὴν τῆς ωραιότητα. Καὶ μήπως ὁ πολὺς κόσμος βλέπει ποτὲ μόνος του; Καὶ τί ἀλλο ἐπὶ τέλους εἶναι ἡ καθιερωμένη δόξα τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, ποιητῶν, ζωγράφων, γλυπτῶν, ἀρχιτεκτόνων, παρὰ ἡ ὑποβολή, τὴν ὥσποιαν ἀσκοῦν οἱ φωτισμένοι τῶν ἔργων των διερμηνεῖς ἐπὶ τοῦ πλήθους;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑΝΑΘΗΝΑΙΔΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΤΤΕΝΗΜΕΡΟΝ

τάχθη μία σειρὰ προπλασμάτων τοῦ Βασσάνη, εἰς τὰ περισσότερα τῶν ὥποιων τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδριαντοποίας ἐν 'Ελλάδι ἐφαίνετο παλαιὸν ματαίως νὰ ἀνέλθῃ ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ καλούπια τῶν ἀφθόνων παραγομένων βαρέων, ἀκινήτων, καὶ χονδροπτύχων ἀνδριάντων. 'Η ἐπιτροπὴ ἀπέρριψεν ὅλην αὐτὴν τὴν παραγωγήν.

'Αλλὰ πρὶν ἐνεργηθῇ δεύτερος διαγωνισμός, ἤρχισε μία παράδοξος δημοπρασία. Εἴς γλύπτης ἐδήλωσεν δτὶ δέχεται νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα ἀντὶ 18,000 δραχμῶν, ἐκ τῶν ὥποιων μέρος δωρεᾶ εἰς τὸν 'Εθνικὸν στόλον. "Αλλος γλύπτης ἐκτύπησε τὸ σφύρι μειοδοτικῶς, δηλώσας δτὶ ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον ἀντὶ ὀλιγωτέρας δαπάνης. Καὶ ὁ καλλιτεχνικὸς διαγωνισμὸς μετεποίσθη εἰς τὰς σαθρὰς τραπέζας τοῦ Δημοπρατηρίου, ως νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἐργολαβίας σανοῦ. Δὲν εἶναι πιθανὸν δτὶ θὰ καύσῃ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὁ τελευταῖος κτύπος τοῦ σφυρίου κατακυρώνων τὴν ἐργολαβίαν εἰς ἑκείνον ποὺ θὰ δώσῃ ὅλην γήτερα. 'Αναγράφουμεν μόνον τὸ γεγονός σκεπτόμενοι μὲ πολλὴν μελαγχολίαν δτὶ, ἀντὶ πτήσεων πρὸς τὸ ἀπειρον, ἡ καλλιτεχνία μας ἀρχίζει νὰ ἀπλώνῃ πτερά πρὸς τὴν βιομηχανίαν. 'Έκαστος δὲ κτύπος τοῦ μειοδοτικοῦ σφυρίου μερικῶν γλυπτῶν μας συντρίβει καὶ μίαν εὐγενὴ δρμήν, δη ὥσποια πιθανὸν νὰ ἐγεννάτο διὰ νὰ ἀναβίσῃ ὑψηλότερα μίαν γλυπτικὴν τέχνην καὶ κάπως δυσκίνητον καὶ παχεῖαν.

ΑΥΣΤΗΡΟΣ ΑΛΛΑ ΠΟΛΥ. Πολιτειακὸν συμβάν, Α τὸ ὥποιον ἔχει τὸν τόπον του ἔξω τῆς 'Εφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἔγεινε πρὸ δλίγου. Μετετέθη ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας δικαστής, ὁ ὥσποιος θεωρεῖται ὁ λευκότερος καὶ ἀφογώτερος τῶν ἐλλήνων δικαστῶν. Τὴν μετάθεσιν τὴν ἀπήγνωσε σύσσωμον τὸ δικηγορικὸν σῶμα, προβάλλον τοὺς ἔξης λόγους:

«Οτι δὲν ἐγνώρισε ποτὲ τὴν ἐπιείκειαν.

»Οτι δὲν ὠμίλησε ποτὲ ἐπιεικῶς πρὸς κατηγορούμενον καὶ πρὸς μάρτυρα.

»Οτι ἐπέβαλλε πάντοτε τοὺς ἀνωτάτους δρους τῶν ποιῶν.

»Οτι ἐδέχετο εἰς τὸ γραφεῖον του τοὺς δικηγόρους φορῶν τὸ καπέλλο του.

Εἶναι ὄγκωδες πολιτειακο-κοινωνικὸν ζήτημα, τοῦ ὥποιου ἡ συζήτησις ὑδύνατο νὰ ἔξαπλωθῇ ἐπὶ δέκα τούλαχιστον μεγαλοσγήμων ἐφημερίδων. Ζήτημα τὸ δτὸιον μᾶλλον θὰ εἴχε τὸν τόπον του πέραν τοῦ 'Ατλαντικοῦ Όκεανού. Εἶχε δίκαιον ἡ εὐαισθησία τῶν δικηγόρων ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τοῦ διαιρετοῦ, τοῦ πραίτωρος καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τοῦ δικαστοῦ ὁ ὥσποιος ἥθελε τὸν ἀνθρώπων ἀφανίζομενον ὑπὸ τὴν ὑψίστην δικαστικὴν σοβαρότητα; 'Αγνωστον. 'Εδιαβάσαμεν δικαστής καὶ κάποιον συγγραφέα λέγοντα δτὶ οἱ αὐστηρότεροι δικασταί, τοὺς ὥποιους ἐγνώρισε ποτέ, ἐμειδίων καὶ καμμίαν φοράν.

Η ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ. Μία προκήρυξις περὶ κατασκευῆς ἀνδριάντου εἰς τὸν Βασσάνη ἀνεστάτωσεν δὲν τὰ γλυπτικά μας ἐργαστήρια καὶ ἀνεζύμωσε τοὺς πηλούς. Μόνον τὰς ἴδεις δὲν ἀνεζύμωσεν. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν παρε-

ΔΑΣΟΦΥΛΑΞ ΦΟΒΟΣ ΘΕΟΥ. 'Η Ιερά Σύνοδος ἀφώρισε τοὺς καίοντας τὰ δάση. Θὰ ἔτυχε βεβαίως νὰ ἀκούστητε ἀφορισμὸν εἰς ἑκάλησίαν. Εἶνε μία προσταγὴ ὀλέθρου ἐξερχομένη ἀπὸ τὴν Ὁραίαν Πύλην, εἰς τὴν ὄποιαν ἀπαντᾷ ἡ ἐπιδοκιμαστικὴ βοή τῶν χριστιανῶν λεγόντων «Ἐπικατάρατος» μεταξὺ ὅμως τῶν ψιθυρίζοντων τὴν λέξιν αὐτῆν, ὑπάρχει συνήθως καὶ ὁ δράστης τοῦ ἐγχλήματος, διὰ τὸ ὅποιον γίνεται ὁ ἀφορισμός. Ἰσως πολλοὶ ποιμένες ἀπὸ τοὺς πυρπολήσαντας κόσμον δλόκληρον φυτικῶν ὥραιοτήτων θὰ κράξουν καὶ ἥδη εἰς τὰ ἑκάλησίας ἀφελῶς «ἐπικατάρατος», ὅταν ὁ ἀφορίζει τοὺς πυρποληταίς.

Περὶ τοῦ πάκιον ἀφώριζεν ἡ ἀρχαία μυθικὴ θρησκεία τοὺς καταστροφεῖς τῶν δασῶν μᾶς πληροφορεῖ τὸ σῆμα τῆς «Φιλοδασικῆς Ἐταιρείας» ἀντίτυπον ἀρχαῖον νομίσματος δωρηθὲν εἰς τὴν Ἐταιρείαν ὑπὸ τοῦ κ. Σθορώνου. Ἡ παράστασις τοῦ ἀρχαίου νομίσματος δωρηθὲν εἰς τὴν Ἐταιρείαν ὑπὸ τοῦ κ. Σθορώνου. Ἡ παράστασις τοῦ ἀρχαίου νομίσματος δωρηθὲν εἰς τὴν πέλεκυν νὰ κόψῃ ἐν δένδρον. Τὸ δένδρον σχίζεται εἰς δύο αἱριφίδιας καὶ προσβάλλουν δύο δράκοντες τείνοντες τὰς γλωσσίδας των κατὰ τοὺς ἀνοσίους.

Ἡμεῖς πρέπει νὰ συμβολίσωμεν οημειονῶς τοὺς δύο δράκοντας τῆς ἀρχαίας αὐτῆς παραστάσεως, οἱ ὅποιοι ἐφρούρουν τὸ φυτικὸν κάλλος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τοὺς ἀνθρώπους τῆς καὶ τοὺς θεούς τῆς. Ὁ εἰς δράκων εἶνε σήμερον ὁ φόβος τῆς ἑκάλησίας. Ὁ ἄλλος δράκων θὰ εἴνε τάχα ὁ φόβος τῆς ἑλληνικῆς δικαιοσύνης;

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟ μικροῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Γερμανίᾳ ἀνέκδοτοι σκέψεις τοῦ Νίτσε, ἔκαχθεῖσαν ἀπὸ σημειωματῶν τὸ ὅποιον ἀνευρέθη εἰς τὴν Γενεύην τῷ 1898 εἰς τὸ θυλάκιον παλαιοῦ ἐνδύματος, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀφῆσθαι ἑκεῖ ὁ διάσημος φιλότοφος. Αἱ σκέψεις αὗται χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1881 καὶ λαμβάνουν θέσιν μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς Ἡοῦς (Morgenröthe) καὶ τῆς Φαιδρᾶς Ἐπιστήμης (die fröhliche Wissenschaft). 'Ο Νίτσε ἀφ' ἐνὸς μὲν πραγματεύεται περὶ τοῦ πάθους τῆς γνώσεως, τοῦ ἡρωϊσμοῦ τὸν ὅποιον ἀπαίτει εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, ἀφ' ἑτέρου δὲ σημειώνεται προσωπικάς τινας σκέψεις περὶ τῆς καταχτήσεως τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνεξαρτητίας. Οἱ ἀφορισμοὶ εἶνεν ἐν συνδρι πενήντα τέσσαρες.

ΕΧΟΜΕΝ πρὸ διθαλμῶν τὸ ὥραιον βιβλίον τοῦ A. Frey περὶ τοῦ διασήμου ἐλλειποῦ ποιητοῦ Φερδινάνδου Κορνάδου Μάγερ. 'Ο ποιητὴς οὗτος ὁ τόσον θαυμαστὸς διὰ τὴν τελείστητα τῆς μορφῆς ἀποτελεῖ ἀληθὲς ψυχολογικὸν πρόσδημον. Ἐν μέσῳ οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαίρας ἀποπνιγούσης πᾶσαν ποιητικὴν ἔξαρσιν, ἐν μέσῳ περιφρονήσεως καὶ γλευσμῶν, τὸ πνεύμα τοῦ ἐπάλιασεν δύνανθρωπος κατὰ τῶν ἄλλων καὶ κατὰ τῆς ιδίας του νωθρῆς φύσεως καὶ συνεταράχθη ἀπὸ ὑπερδιέγερσιν, ἥτις ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς παραφρούσης. Μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους καὶ

πέραν ἔτι παντελὴς στειρότης ἐκράτησεν αἰχμάλωτον τὴν φαντασίαν του. Τέλος μετὰ φυλαφῆσεις καὶ δισταγμούς, πλησιάζων ἥδη τὸ τεσταρακοστὸν ἔτος, ἐκπέμπει τὴν κραυγὴν τῆς ἀπελευθερώσεως «εἶμαι ποιητής!» καὶ παλαιές ἀκόμη διὰ νὰ εὔρῃ τὴν μορφὴν τὴν ἀρμόδουσαν, ἀφ' οὐ εὑρε τέλος τὴν κλησίν του καὶ τιθασεύει καὶ ὑποτάσσει τὰ θέματά του. Ἐπάλιας μὲ τὰ θέματά του, ἔλεγεν εἰς τὸν βιογράφον καὶ κριτικὸν του Φρέου, ὅπως ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ μὲ τὸν ἄγγελον: «Δὲν σ' ἀφίνω πρὸ μ' εὐλογῆσῃς». Διὰ τοῦτο σχέδον ὑρησκευτικὴν λατρείαν ἡσάνετο πρὸς τὴν τέχνην του. «Ο Μακιαβέλης,—ἔγραψε κάπου,—πρὶν καθίσῃ τὴν τράπεζάν του νὰ γράψῃ, ἐφόρει ἑορτάσματα ἐνδύματα. Συναίσθημα ἀνάλογον μὲ καταλαμβάνει διὰ τὸν ἀρχίζων τὴν ἑρασταίαν μου. Μου φαίνεται διὰ διασκελίων τὸ κατώφλιον ναοῦ».

Ο Μάγερ, τὸ φιλολογικὸν του στάδιον ἥρχισε διὰ δύο μεταφράσεων, τὰς ὅποιας ἄλλως ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως· μετέφρασε γερμανιστὶ τὰς Διηγῆσεις τῶν Μεροβιγγιανῶν χρόνων τοῦ Τιερρύ, καὶ γαλλιστὶ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὴν Γραφικὴν Ἀλβετίαν τοῦ Οὐδριγ. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ μεταφράσῃ γαλλιστὶ καὶ τὴν Ρωμαϊκὴν Ἰστορίαν τοῦ Μόμυσεν (ὁ περιώνυμος Γερμανὸς εἶχεν ἥδη διῆση τὴν συγκαταύθεσιν του), ἀλλὰ τὸ σγέδιον ἔναυγχησε, διότι ὁ ἐκδοτικὸς οίκος Hachette ἔδιστασε ν' ἀναλάβῃ τὴν δαπανήραν ἔκδοσιν. «Ἐπειτα ἐπεχειρησε ταξιδία εἰς Παρισίους, Μόναχον, Ρώμην, Φλωρεντίαν, τότε δ' ἔγραψε καὶ τὰ πρώτα ποιήματά του. Στίχοι περισσότερον λαζαίσεμον ἀπὸ τοὺς στίχους του Μάγερ δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἡ ὀρθότης τῆς ἐκφράσεως ἐν τῇ πυκνῇ διατυπώσει ἔνθυμιζε τὸν Ἐρεδία. Ἐνίστε τὰ βαλλίσματά του ἔνθυμιζον τὰ σονέτα τοῦ Πλάτεν, ἀλλ' ἔχουν περισσότερον χρώμα καὶ εἶνε πλέον ἔκτυπα. Ἡ ἐπιτυχία ἔρθαδύνεις νὰ ἔλθῃ ὅπως καὶ ἡ ἐμπνευσίς ὅτε τέλος διεφημίσθη τὸ σονόμα τοῦ, ὁ δυστυχῆς ποιητὴς προσεβλήθη ὑπὸ ἐγχεφαλικῆς νόσου. Μετὰ πέντε ὀδυνηρὰ ἔτη ἀνέκτησε τὴν ύγειαν του, ἀλλὰ μετά τινας μῆνας, τῷ 1898, ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑδομήκοντα τριῶν ἔτων.

Διὰ τῶν ἴστορικῶν του διηγημάτων, τῶν ἐμμέτρων διηγημάτων καὶ τῶν ποιημάτων του ὁ Κονράδος Φερδινάνδος Μάγερ θὰ καταλάβῃ ὑπέροχον θέσιν ἐν τῇ γερμανικῇ ποιήσει. 'Αλλ' οὐδέποτε θὰ γίνῃ δημοσιῆς ποιητῆς τὰ θέματά του ἐξέλεξεν ἐκ τῆς ἴστορίας τῆς πατρίδος του καὶ τῆς ιταλικῆς ἀναγεννήσεως. Ἡ βαθεῖα γνῶσις τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἀπήλασε τὸ ὑφος του πάσης παραφυάδος καὶ τῷ ἐπέβαλε τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν συντομίαν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΕΝ τῇ κυκλικῇ αἰθούσῃ τοῦ δευτέρου δρόφου του μουσείου Γκιμεὶ ἐν Παρισίοις, ὁ κ. Γκαγέ, ὁ σοφὸς καὶ ἔγκριτος ἀρχαιολόγος, εἰς τὸν ὅποιον τὸ ὑπουργείον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς Γαλλίας ἀνέθεσεν ὡς γνωστὸν τὴν ἔκτελεσιν ἀνασκαφῶν ἐν Αἰγύπτῳ, ἔκθεται μέρος τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ τὴν περίοδον 1900 — 1901· μολονότι δὲ τάντικείμενα, ἐν οἷς καὶ πλεῖστα ὅστα, τὰ φυλασσόμενα ἐν ταῖς προθήκαις ἀποπνιγούσης πάσαν ποιητικὴν ἔξαρσιν, ἐν μέσῳ περιφρονήσεως καὶ γλευσμῶν, τὸ πνεύμα τοῦ ἐπάλιασεν δύνανθρωπος κατὰ τῶν ἄλλων καὶ κατὰ τῆς ιδίας του νωθρῆς φύσεως. Ἡ βαθεῖα γνῶσις τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἀπήλασε τὸ ὑφος του πάσης παραφυάδος καὶ τῷ ἐπέβαλε τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν συντομίαν.

Τὸ κυριώτερον τῶν ἐκθεμάτων εἶνε ὁ νεκρὸς τῆς Θαΐδος, τῆς περιλακήτου ἐλληνίδος ἑταίρου, ἡ ὅποια πλήγη ἄλλων πολυκρότων ἐφώτων, ὑπῆρξεν ἐρωμένη τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Μαινάδρου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου; βασιλέως τῆς Μακεδονίας, καὶ σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Αιγύπτου, ὁ ὄποιος ἐγένετον ἐξ αὐτῆς δύο τέκνων.

Ο κ. Γκαγέ ἀνεκάλυψε τὸν νεκρὸν τῆς Θαΐδος ἐν τῷ εὐρυτάτῳ κοιμητηρίῳ τῆς Ἀντινόης, τὸ ὄποιον εὐρήται εἰς τὴν τέχνην τοῦ Νείλου καὶ τὸ ὄποιον ἔχει μῆκος 12 καὶ πλέον χιλιομέτρων.

Ἡ Θαΐς κατακείται παραπλεύρως τοῦ ἐρημίτου Σεραπίωνος. Τὰ ὅστα κιτρινισμένα, διατρέπονται καλῶς, καὶ οἱ πόδες φέρουσι μικροσκοπικὰς ἐμβάδας, αἱ ὅποιαι εἶνε ἔξυφασμέναι διὰ χρυσοῦ νήματος. Πάντα δὲ τοῦ ἔρεθη ἐν τῇ σαρκοφάγῳ ἐναπετεθῆ ἐν τῇ περιεχούσῃ τὸ λείψανον προστήκη. Βλέπει τις οὐτως ἐν αὐτῇ δέσμην ὁδῶν τῆς Ιεριγού, δέσμην ἀμαράντων στεφάνου τὸ ὄποιος περιέστεφε τὴν κεφαλὴν τῆς νεκρᾶς, φύλακα φοίνικος διάπλεκτα, περιδέραιον ἀπὸ ἀληθινὰ μαργαριτάρια, τὰ ἐπίστημα ἱμάτια τῆς ἑταίρας πολυτελέστατα διαπεποικιλμένα καὶ διάξυφασμένα καὶ διάριστα περιείχε κατὰ τὴν ἐπίστημα ἀπτήτην εἰς τὴν ἑρακλεῖαν.

Ο ἀσκητὴς Σεραπίων φέρει καὶ οὐτος τὰ ἱμάτια τοῦ Ιησοῦ· οἱ Εμμανουὴλ, τὸν πρόσωπον, εἶνεν πνεύματι μόνον ἐνσάρκωσις τοῦ Ιησοῦ· οἱ Εμμανουὴλ μηγανούργειον, ἐκ τοῦ ὄποιού εἰσαρτεῖται δόλωκηρος λαδὸς ἐργατῶν. Ο πατήρ ἀντιπρωσαπένει τὴν ἐνετῶσαν κοινωνίαν μὲ τὸν ἄγριον της ἐγκαίσμον, τὸ πάθος τοῦ χρυσού, τὴν χρηματικήν παραφρόσυνην· ἀντιπρωσαπένει ἐπίσης τὰς ἐνεστώσας ηθικάς, θρησκευτικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας. Ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νέου πάλλεται γενναιότης καὶ μεγαλοφρούσυνη καὶ πάθος ἀληθεῖς πρόσθιες πρὸ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθευταν· εἶνε ἡ προσωποποίησις τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἀγάπης ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνταρσίας.

Ἐν ὀνόματι τῆς προσδού, λέγει ὁ Εμμανουὴλ, ὁ κοινωνίκος ὄργανος μας ἐδημούργησε τὰς χιλιάδας αὐτὰς τῶν τροχῶν, εὐμφύον βεβαίως, ἀλλ' ἔχθρων τῆς Ιδέας, τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ζωῆς· Καταστήσαντες τὴν ἐπιστήμην συνένοχον τὸν οἰκονομολογικούς τῆς σειρῆνος, κλονισμούς τοῦ κινουμένου πλοίου, ἥγους, κραυγᾶς, ἄσματα· ἔτι δὲ συλλέγει τοὺς ἥγους καὶ ἀκόμη παράγωνται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν καὶ δύνανται ἀκόμη τὸ ἀνθρώπινον οὖς δὲν θὰ ἡδύνατο μόνον του νὰ τοὺς ἀντιτάσσουν· Οὐαὶ οὐδὲν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί! διότι ἐμβαθεῖς δόμοιοι πρὸς τοὺς μαρμαρίνους ἐκείνους τάφους, οἵτινες εἶνε λευκοὶ ἔξαρσει, ἀλλὰ μέσα εἶνε πλήρεις δόστων νεκρῶν καὶ παντὸς εἰδούς σήψεως. Ἄν τοι ὁ Ιησοῦς ἐπανήργητο εἰς τὴν ζωήν, ήμεις οἱ γριστιανοὶ θὰ τὸν ἐσταυρώναμεν.

Ως βλέπομεν, ἡ συνταύτισις πρὸς τὸν Ιησοῦν εἶνε πλήρης· ὁ Εμμανουὴλ, μὴ ἐννοηθεῖς οὐδὲν ὑπὲκτην τοὺς ὄποιους ἀγαπᾶ καὶ τοὺς ὄποιους ἔχθρες νὰ τοὺς ἀνατιθήσουν, ἀλλὰ τὸν ιερότερον τοῦ Φερνάνδου Χωζέρ καὶ τὸν Σπορέα τοῦ ἰδεώδους τοῦ Ἀλμπέρτου Φουά. Ὁ Αραστᾶς συνετέθη ὡς δραματικὸς ἀπόλογος εἰς ἐπεισόδια. 'Απλούστατη εἶνε ἡ ὑπόθεσίς του.

Τὸ σφάλμα τοῦ δράματος τοῦ Φουά ἔγκειται εἰς τὸ δὲ τὸ ἡθέλησε νό πειρίλαβη πολλὰ πράγματα. Πραγματεύεται περὶ ὅλων τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας: τὴν πάλην τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τὸ ζήτημα τοῦ χρήματος, τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα, καὶ περὶ ὅλων ἀκόμη. Τὸ ἐνδιαφέρον σκορπίζεται ἐν τούτοις ἡ προσπάθεια εἶνε εἰλικρινῆς καὶ γενναία.

ΜΑΣ ἀπεστάλησαν εἰς Γερμανικήν μετάφρασιν ὁ «Ἡράκλειος» καὶ οἱ «Εἰκονοκλάσται», τὰ δύο βυζαντινὰ δράματα τοῦ κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ, ἐκ τῶν ὄποιων τὸν Ἡράκλειον μετέφρασαν εἰς τὴν γερμανικήν αἱ ἀδελφαὶ Κλαυδία καὶ Φανή Βίρντ, τοὺς δὲ Εἰκονοκλάστας ὁ κ. Κάρολος Δίτεριχ. Ο «Ἡράκλειος» φέρει τὰς τραχεῖας κάπως ἀλλ' ἀκριβεῖς καὶ ωραίας τὴν σύνθεσιν εἰκόνας, μὲ τὰς ὄποιας κοσμεῖται καὶ τὸ πρωτότυπον· οἱ δὲ «Ἐικονοκλάσται» ἀντὶ πάσης ἀλλής εἰκονογραφήσεως παριστάνουν ἐπὶ τοῦ ἔξωφύλλου ἐν πρασινοκιτρινομελαίνῃ ἀπεικόνιστες ἑστωτερικού βυζαντινοῦ νυκτὸς τὴν δραματικωτέραν σκηνὴν τοῦ ἔογου. Βεβαίως δὲν είνει ἀρμόδιος τώρα ὁ χρόνος νὰ κάμωμεν ἀνάλυσιν τῶν ἔργων τούτων. Θ' ἀρκεσθῶμεν ἀπλῶς ν' ἀναγρψώμεν τὴν παραδόξον θέσιν εἰς τὴν ὄποιαν εὑρίσκεται ὁ κ. Κλέων Ραγκαβῆς ἐν σγέσει πρὸς τὸ σύγχρονον ἐλληνικὸν δρᾶμα. Τὰ ἔργα του παρὰ τὸ ὑπέροχον αὐτοῦ ποιητικὸν τάλαντον οὐδεμίαν ἡσκησαν ἐπίδρασιν, οὔτε ἐπὶ τῶν λογίων οὔτε ἐπὶ τοῦ κοινούν. Ο συγγραφεὺς αὐτῶν ἀπόδημὸν διαρκεῖς δὲν κατορθῶνει νὰ μεταδῶσῃ εἰς τὰ ἔργα του τὴν ζωὴν τὴν ὄποιαν πολλοὶ μεταδίδουν διὰ τῆς παρουσίας των, δὲν δύναται μακρθρέν νὰ ἔξεγειρῃ ἐνδιαιφέρον περὶ αὐτῶν, ἀπόπειρα δέ τις ἀναβιβάσεως δράματός του τινὸς ἐπὶ σκηνῆς ἀθηναϊκῆς ἔμεινεν εἰς τὴν γώνα τῶν ἀνεκπληρώτων ὄνειρων. Οἱ διευθυνταὶ τῶν θεάσων ἴσως ἀποδειλώσι πρὸς τῶν σκηνοθετικῶν θυσιῶν, τὰς ὄποιας ἀπειτεῖ καὶ τῶν ἔργων ἡ ἐπιβολὴ καὶ τοῦ

συγγραφέως ή ἀκριβολογίας.
Οπωσδήποτε ἐν ᾧ μέχρις ήμερον φθάνει ή ἡχθω τῶν χειροκροτημάτων καὶ τῶν ἐπευφημῶν τὸν γερμανικῶν θεάτρων τὸ δυστυχὲς ἐλληνικὸν κοινὸν τὸ τρεφόμενον δὲ ἐλεεινὸν μεταφράσεων τῶν χειροτέρων δραματικῶν ἔξαρθλωμάτων ἀγνοεῖ παντελῶς ἔργα λογίου καὶ ἔξι ιδιοφυίας καὶ ἐκ καταγωγῆς ἔχοντος δικαιώματα εἰς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα. Τινὲς φέρουν τὴν ἔντασιν ὅτι ή νπερκαθαρεύουσα γλώσσα τῶν ίάμβων του καθιστᾷ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπρόσιτα εἰς τὸ ἐλληνικὸν κοινόν, καὶ φρονοῦν ὅτι τὸ γερμανικὸν κοινόν εἶνε κατὰ τούτο εὐτυχέστερον τοῦ ἐλληνικοῦ, διότι ἀπολαμβάνει τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ποιητοῦ ἀνεύ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ πάγου τῆς γλώσσης του. 'Αλλ' οἱ ἐνθυμούμενοι τὸν θρίαμβον τῆς Φαιστος τοῦ Βερναρδάκη μὲ δῆλα τὰ ὑπερβατά, τὰς ὑπερκαθαρεύουσας ἀποστροφὰς καὶ τὴν περίτεγγον ὑφῆ τοῦ λόγου θὰ διμολογήσουν ὅτι ή γλώσσα, προκειμένου περὶ τραγῳδίας, δὲν θὰ νεκρώσῃ τὴν ζωὴν τῶν ἔργων τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ἢν ταῦτα ἔχουν πραγματικῶς δραματικὴν ζωὴν καὶ οὐχὶ μόνον ιστορικὸν ἐνδιαφέρον.

ΤΗΝ παρελθούσαν Δευτέραν, ώραν πέμπτην και ήμισειαν μ. μ., ἔγεινεν ἐν τῇ κυκλικῇ αἰθουσῇ τοῦ Ζαππείου, δύπως εἶχε προαγγελθῆ, ἡ γενική συνέλευσις τῶν ἑταίρων και τῶν μετόχων τῆς «Νέας Σκηνῆς.» Ὁ διοικῶν ἔφορος κ. Κ. Χρηστομάχος ἀνέγνωσε τὸ πολυσύνθετον καταστατικόν, τὸ μεριμνῶν

κάλουν αύτήν να λέσῃ τὴν εἰς αὐτήν ἀνήκουσαν μερίδα τῶν ἄγαθῶν. Εἶνε αὕτη ἐξηγησις τῶν προσώπων τοῦ Κανδαύλου καὶ τοῦ Γύγου, μη ἐξηγοῦσα τὸ παρόπαν τὸ πρόσωπον τῆς γυναικός, διότι, τῇ ἀληθείᾳ, ἡ Βασιλισσα ἐξηγεῖται ἀφ' ἑαυτῆς. Ἡ γυνὴ αὕτη δὲν θέλει νὰ τὴν διαθέτῃ ἄλλος ἀνευ τῆς συγκαταβένοητον κοσμοπολιτισμὸν τοῦ νεωτέρου πνεύματος. Δρᾶ ἐν τῇ ίδιᾳ αὐτοῦ οἰκίᾳ καὶ ἄρχει καὶ βασιλεύει γίγας αὐτὸς ἐναντίον πάσης διαφθορᾶς φευδοῦς ἔθνισμοῦ, τὸν ὅπιον μόνον ἐν 'Αθήναις συναντᾷ τις ἀπὸ τὰς ἀκολαισιθήτους ξενικάς ἀπομιμήσεις τῶν νεο-πλούτων.

σεώς της, καὶ εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ τὴν καταχρίνῃ τις, καὶ εἶνε δύσκολον νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς σύμβολον, τὸ σύμβολον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, ὑλικῶν τε καὶ πνευματικῶν, τὰ ὅποια ἀνήκουσιν ἀδιαφόρως εἰς τούτον ἡ ἔκείνον!

BIOTEXNIA

ΤΟ ΖΗΘΜΑ τῆς βιοτεχνίας ἐν 'Ελλάδι ἀπὸ
50ετίας ἔχει ἐντελῶς παραμεληθῆ. 'Αφ' ἡς ἐπο-
χῆς ὁ ἀείμνηστος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς 'Οθων ζηλω-
τῆς παντὸς καλοῦ εἰς τὸν τόπον ἴδρυσε τὴν σχολὴν
τῶν βιομηχάνων τεχγῶν παρακούσθων μετὰ πατρικῆς
στοργῆς τὰς προόδους τοσοῦτον ἑθνωφελοῦς ἔργου, οὐδὲν
ἡ πολιτεία συνεισέφερε πρὸς ἀνύψωσιν ἑθνικοῦ φρο-
νήματος καὶ πρὸς ἀνίδρυσιν ἐλληνικοῦ οἴκου ἐν ταῖς
τέχναις, ἀνταξίου τῶν μεγάλων παραδόσεων τῆς ἡμε-
τέρας φυλῆς.

Η σχολή τῶν βιομηγάνων τεχνῶν ἔκτοτε ἀστόργως παρημελήθη καὶ ἐνῷ αἱ διάφοροι ἐν αὐτῇ βιοτεχνικαὶ σχολαὶ ἔκλεισθησαν, ἐπροτίμησαν νὰ εἰσαγάγωσιν ἐν μέσαις Ἀθηναῖς, κοιτίδι τῆς ἑλληνικῆς εὐπρεπείας καὶ ἀπλότητος, πάντα τὰ βάρβαρα ξενικά ἀπομιμήματα ἐποχῶν ἡς ὁ νεοπολιτισμός, δημιουργῶν ἥδη μετὰ μεγάλας προσπαθείας νέον ρυθμόν, ζητεῖ νὰ κατατάξῃ εἰς τὸ διάφορα ἴστορικα καὶ ἔθνολογικά μουσεῖα τοῦ Κόσμου. Μαζὶ ἐνδιαφέρουσιν αἱ καλαίσθητικαὶ ἀρχαὶ τῆς αὐλῆς Λουδοβίκου 15ου καὶ ἡ τραγελαφικὴ ἀπομίμησις τῶν παντοιδῶν ρυθμῶν βαρβάρων ἐποχῶν; Ποῦ θὰ καταλήξῃ ἐπὶ τέλους διὰ τὸ ἔθνος ἡ καλαίσθητικὴ αὐτῇ ξενουμανία, ητίς καὶ τὸν πλούτον καὶ τὸ πνεύμα ἀκόμη τοῦ Ἐλληνος ἀπορροφᾷ.

τὴν ἀλλοχοῦ καταπληκτικὴν πρόσδοτον τῆς βιοτεχνίας κατὰ τὸν αἰώνα μας; Ἰδού ζήτημα, ὅπερ ὀφεῖται ἐπισταμένως τὸ τοσοῦτον ἐθνωφελές ἕδρυμα τῆς Βιοτεχνικῆς Ἐταιρείας νὰ ἔξετασῃ. Οἱ καρποὶ οὓς καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπέδειξεν ἡ Ἐταιρεία ἐν τίνι αἰθουσῷ τοῦ Ζαππείου, ἐπιμαρτυροῦσι τὰς προσδοκίας μας διὰ τὸ φύσει ἐπιδέξιον τοῦ Ἐλληνος χειροτέχνου, ἀλλ' ἀρκεῖ τούτῳ ἀπέναντι τῆς δαιμονίας ἔντως δημιουργικῆς δυνάμεως τὸν προγόνων μας ἐν ἀναφορᾶ πρὸς τὰς τέχνας ἡς σήμερον πανταχοῦ ἔχουσιν ὡς βάσιν τῆς πρὸς τὰ πρόσω ἐργασίας; Πρέπει νὰ κατανοηθῇ καλῶς ἡ σημασία ἣν ὁ ἑλληνικὸς βυθὺμὸς δύναται νὰ ἔξαστησῃ ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ γένους. Γνωρίζω πόσας δυσκολίας πρέπει νὰ ὑπερπήδησει

‘Η πρόδοσης εἰς τὰς τέχνας, χαρακτηρίζουσα τὰς τάσεις ἐνὸς λαοῦ συναισθανομένου τὴν δύναμιν νὰ ζήσῃ διὰ τῶν ιδίων ἔθνικών δημιουργημάτων, ἐπιλαμβάνεται τῆς συστηματοποιήσεως ρυθμού ἀναλόγου πρὸς τὰς ἄρχας ἃς τὸ περιβάλλον διαπλάττει. Καὶ ἐφ’ ὅσον τὸ ἔθνος ἔχει τὴν τεχνικὴν ἀξίαν νὰ δημιουργῇ ὑφες σύμφωνον πρὸς τὸν ιδιάζοντα χαρακτῆρα τῆς εαυτοῦ φύσεως, τότε ἀναγκαστικῶς γεννᾶται ὁ ρυθμός, ὃς τις κτεῖται δικαιώματα πολιτισμού συντελούντα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὅλοκλήρου τῆς ἀνθεωπότητος.

Τό δώραιον πάγχασει ἀπὸ τὴν ἀστείευστον πηγὴν τῆς φύσεως: εἶνε δὲ πολὺ παράδοξον διὰ τὰς ἡμετέρας ἐθνικὰς παραδόσεις, πῶς σήμερον ἐν μέσαις Ἀθήναις ὁ καλὸς λεγόμενος κόσμος ἐναβούνεται νὰ ἀνατρέψῃ εἰς παρελθούσας ζένας καλλιτεχνικὰς ἐποχὰς καὶ νὰ ζητῇ τὸ ὥραιον μακρὰν τῆς μάγου ἑλληνικῆς φύσεως.

Παρατηρήσατε τὴν ἄδολον καὶ εἰλιχρινὴ ψυχὴν τοῦ ἔλληνος χωρικοῦ τοῦ ἐργαζομένου ἐπὶ βάσεων ἡς ἔχαρισεν αὐτῷ η ἐλληνικὴ φύσις καὶ η ἐλληνικὴ ἀρχαιότης, πόσα μαθήματα καλαισθήσιας δὲν δύναται νὰ δῶσῃ εἰς πᾶσαν χώραν καὶ εἰς κάθε ἐποχήν. "Εγει τὴν ιδιοτυπίαν ἀπόμπευτον καὶ ἀνεπηρέαστον πάσης ξενικῆς ἐπιδράσεως, η ὥραία φύσις τοῦ χρησιμεύει ώς πρότυπον καὶ στολίζει τὸν οἰκόν του, δην θεωρεῖ κτήμα ἑθνικὸν καὶ ὑπερασπίζει ὑπερηφάνως ἀπὸ τὸν ἀκατα-

οι νεώτεροι "Ελληνες σκεπτόμεθα καὶ ἐργαζόμεθα πρὸς ἀναστήλωσιν μιᾶς ἑρειπωμένης Πατρίδος.

"Ἐν τούτοις εἶναι ἀξία θερμῶν συγχρονητηρίων ἡ Ἑλληνικὴ Βιοτεχνικὴ Ἐταιρεία, ἡτις ἐν μέσω τῆς ἀδιαφορίας καὶ ακηδίας τῶν ὄρμοδιών ἐπὶ 8ετίαν ἥδη ἐγγαζομένη ὥπερ πηδήσῃ τοσαύτας παρουσιαζομένας δυσχερεῖας, ἔφερεν ἀγλαὰ ἀποτελέσματα ἀντικαταστήσασα αὐτὴν μόνη τὴν ἔλλειψιν δημοσίων τεχνικῶν σχολῶν, ἐν αἷς ἐπερεπε νὰ σφραγιλατῆται ὁ οἰδηρος, διὰ τοῦ ὅποιου θ' ἀνεγείρωμεν τὸ μέγα οικοδόμημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

EΙΚΑΣΤΙΚΑI TEXNAI

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ . . . Ὡς γνωστόν, εἰς πολλὰς συζητήσεις ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου, ἐπιφανεῖς δ' ἀρχαιολόγοι ως ὁ Φουρτβαΐχλερ, ὁ Ραβαϊσόν, ὁ Ρενάχ, ἐπεχειρησαν τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς. Οὐδὲ ἡ παρωδία δὲν ἔλειψε, καὶ ὁ περιώνυμος γάλλος γελοιογράφος Καραντάς ἐνεπνεύσθη εὑθυμοτάτας καὶ εὐφυεστάτας γελοιογραφίας.

Τώρα ἐπίκειται νέα συμπλήρωσις. "Ο γάλλος Bitter, ἀπόφοιτος τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν τεχνῶν, εἰς ἐν τεῦχος τὸ ὅποιον, ἔξεδωκεν ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ἄγαλμα ἔκρατει ὑδρίαν. 'Ἄλλ' ἀν παρίστατο ἀντλουν ἡ φέρον τὸ ὕδωρ, αἱ κινήσεις του δὲν θὰ ἴσταν ἀρμονικαὶ πρέπει νὰ τὸ φαντασθῶμεν χῦνον τὸ ὕδωρ. 'Ο Bitter δημοσιεύει εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο τὴν φωτογραφίαν ἀγαλμάτου τὸ ὅποιον ἔπλασε πλήρες, κατὰ τὴν ίδεαν του. εἶνε δὲ πράγματι χαριέστατον' συμπεραίνει ὅτι ἡ γυνὴ ἔκεινη ἡ γύνουσα τὸ ὕδωρ εἶναι Δαναΐς· μαντεύει δὲ τοῦτο ἐκ τῆς μελαγχολικῆς ἐκφράσεως τῆς κοπώσεως, τὴν ὅποιαν ἀνακαλύπτει εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ προσώπου.

Αἱ εἰκασίαι καὶ παρατηρήσεις λοιπὸν τοῦ Μπιττέ, στηρίζονται 1ον εἰς τὴν γενικὴν κίνησιν τοῦ ἀγάλματος· 2ον εἰς τὴν ἔλλειψιν ἰσορροπίας· ως γνωστὸν τὸ ἄγαλμα κλίνει πρὸς τὰ δεξιά, φαίνεται δὲ φυσικὸν τοῦτο ἐν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ύδριας, τὴν ὅποιαν κρατεῖ εἰς τὴν χείρα. 3ον εἰς τὴν ὀσυμμετρίαν τῶν χαρακτηριστικῶν τὰ ὅποια ὁ γλύπτης παρέστησε δυσδιαχρίτως μελαγχολικὰ, ἀπὸ τὸ ἐν μόνον μέρος.

ΤΟ Studio, τὸ παγκοσμίου φήμης καλλιτεχνικὸν φύλλον τοῦ Λονδίνου, θὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Σεπτεμβρίου ἄρθρον περὶ τοῦ Ν. Γύζη τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου κ. Δ. Κακλαμάνου, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ σύνοψιν τῆς περὶ τοῦ μεγάλου Ἑλλήνος ζω-

γράφου μελέτης αὐτοῦ, τῆς εἰς ἴδιαίτερον ἐκδοθείσης τεῦχος. Τὸ ἄρθρον τοῦτο θὰ συνοδεύουν ἀναπαραστάσεις τινῶν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἔργων τοῦ Γύζη ἐκτελούμεναι ἥδη ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Studio, διακρινομένου διὰ τὰς ἀπαραμιλλους καλλιτεγγικὰς εἰκόνας του. Τὸ αὐτὸν ἄρθρον τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου θὰ δημοσιεύσῃ ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀμερικῇ ἴδιαιτέρων ἐκδοσιν τοῦ Studio.

NEA BIBLIA

Ἐξεδόθησαν: ΝΟΣΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΒΙΑ ὑπὸ B. Παπούκιου (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὡφελίμων βιβλίων). Ἀθῆναι, 1901. Τυπ. «Ἐστία» Κ. Μάτσνερ καὶ N. Καργαδούρη, σχ. 16ον σελ. 123 δραχ. 0.40.

Ο ΓΕΩΡΓΟΣ ὑπὸ P. Δημητριάδου (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὡφελίμων βιβλίων) σχ. 16ον σελ. 87 δρ. 0.40.

Ο ΚΟΛΟΜΒΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ κατὰ τὸ ιταλικὸν ὑπὸ X. Αννίνον (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὡφελίμων βιβλίων) τυπ. «Ἐστία» Κ. Μάτσνερ καὶ N. Καργαδούρη σχ. 16ον σελ. 77 δραχ. 0.40.

ΟΔΗΓΟΣ ΤΩΝ ΑΙΓΑΙΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ ὑπὸ Άρτ. Μηλιαράκη (ἐκδοσις δευτέρα), τυπογρ. «Ἐστία» Κ. Μάτσνερ καὶ N. Καργαδούρη, 'Αθῆναι 1901 σχ. 16ον σελ. 50 δραχ. 1.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΟΡΦΑΝΤΟΡΦΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΧΑΤΖΗ-ΚΩΝΣΤΑ Διὰ τὸ ἔτος 1900 (τυπ. «Ἐστία» Κ. Μάτσνερ καὶ N. Καργαδούρη, 'Αθῆναι 1901).

MITTEILUNGEN DES KAISERLICH DEUTSCHEN ARCHAEOLOGISCHEN INSTITUTS, Athenische Abteilung (Athen—Druck von Meissner u. Kargaduris 1901).

Ἀγγέλλονται: ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ἐπιμελείᾳ Ἰωάννου Βλαχογάνην.

'Ἐκ τῶν περιεχομένων τοῦ πρώτου τόμου: Βιογραφία τοῦ Στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννην.—Πολεμικὴ καὶ πολιτικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Μακρυγιάννη.

'Ἐκ τῶν περιεχομένων τοῦ δευτέρου τόμου: Ιστορικὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη (ἴδιογείρως ἐδημοτικῇ γλώσσῃ συντεταγμένα).—'Άλλαι διατριβαὶ καὶ μελέται.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΣΤΟΛΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΤΜΟΥ ΩΣ ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΥ ΑΥΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΣ, ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ ὑπὸ Κωνσταντίνου N. Ράδου.

